

דעת פוסקי הדור בענין השימוש בחשמל בשבת

בירור דינו בעידן אבני הפחם והגז

מהדורת כסלו תשע"ה
בתוספת עידכונים חשובים

כל מילה שהייתי אומרת - היתה נכתבת בשבת !

תשעה באב תש"ד במחנה ברגן-בלזן. זו הפעם הראשונה שכל תושבי המחנה קבלו עונש. היום אין אוכל, לא למבוגרים, לא לנשים, לא לזקנים, ולא לילדים. סיבת העונש: הגרמנים גילו שמישהו במחנה שרף מזרן. בנימוק שהמזרן היה מלא כינים.

זהו פשע בל יכופר! זו חבלה חמורה!, ולכן הוטל עונש על כל יושבי המחנה, נער ועד זקן. תשעה באב.

אמא בשלה מעט דיסה ללא חלב עבור אחותי הקטנה בתיה, בת הארבע. בלי תנור ובלי נפט, עם מעט קש ובעמל רב. ברגע האחרון תפסו אותה שנים מאנשי השמירה היהודית במחנה.

יהיה משפט!

כך דרך נהולו של משפט במחנה: נוסף על העונשים שהגרמנים מטילים, חייבים גם האחראים היהודים שבמחנה להעניש את העבריינים. לשם כך נערך משפט פנימי. הגרמנים נהנו לראות כיצד יהודים מענישים את אחיהם. שחקו על משבתיה. המשפט של אמא נקבע ליום ששי בערב, ליל שבת נחמו תש"ד. בדרך כלל ארך משפט כזה זמן רב, וכלל דברי תובע יהודי, עדים, דברי הנאשם, הגנת הסנגור ופסק דין השופטים, כולם יהודים, אסירי המחנה. אולם משפטה של אמא ארך זמן מועט בלבד, פסק הדין: שלילת מנות לחם ליומיים.

אמא ויתרה על זכותה להכחיש חלק מההאשמות המופרזות, ואף ויתרה על השתתפות הסנגור האמור לבקש הקלה בעונש על עברה של בישול עבור פעוטה בת ארבע.

בברגן-בלזן לא היתה הפרדה מוחלטת בין מחנה הגברים למחנה הנשים, ובמשך היום אפשר היה להפגש. ישבנו בליל שבת והמתנו לשובה של אמא ממקום המשפט. כאשר סיפרה על פסק הדין שאלתי אותה מדוע המשפט היה כל כך קצר ולמה לא נצלה את זכותה להכחיש לפחות חלק מההאשמות, מדוע לא אמרה שבאותו היום לא חלקו כלל אוכל ועל כן בשלה דבר מה עבור הבת הקטנה?

אמא לא ענתה. ראיתי שהיא נרגשת מאוד. העזתי ושאלתי פעם נוספת ואמא ענתה: "לא היו שם רק שופטים, תובע וסנגור. ישב שם גם יהודי שרשם פרוטוקול. כל מילה שהייתי אומרת שם היתה נרשמת מיד בידי יהודי, ובליל שבת! לכן שתקתי. מוטב לרעוב מעט יותר, מלגרום לכך שיהודי יכתוב בשבת!"

(מתוך "ומתוק האור" מגילת איכה)

דעת פוסקי הדור בענין השימוש בחשמל בשבת

העתק מדוחו"ת חברת החשמל על אופן "יצור החשמל בתחנות הכח - עדכני משנת תשע"ד

"האנשים עובדי החברה הם הם הדלק האמיתי המניע את מפעל "יצור החשמל הענק באתר. כמעט כל מקצוע ותחום התמחות מיוצגים בצוות הענק, המפעיל 24 שעות ביממה את האתר. מאות עובדים מאיישים קשת רחבה של מקצועות באתר: חלקם מטפלים בפחם, פורקים מובילים, עורמים וטוחנים. אחרים עסוקים בחשמל במתח גבוה, ונדרשים למערכות מיוחדות ואמצעי בטיחות חריגים. מומחי כימיה דוגמים את הפחם, את המים, הגזים ושמיני הסיכה. אחרים עוסקים במלאכה לצד טורבינות הענק או הדודים הלוהטים. על כל אלה מנצחים המפעילים מחדרי הפיקוד והבקרה המתקדמים בתחנה. בנוסף לתפעול השוטף, עוסק חלק מעובדי האתר בתחזוקה, בין אם תקופתית ומתוכננת מראש, ובין אם מיידית, כדי למנוע השבתה פתאומית. מעשה "יצור החשמל הינו מחייב ומפרך, ואינו נעצר לרגע. מאות עושים במלאכה, וכל חידושי הטכנולוגיה והמערכות הממוחשבות אינם מפנים את ידיהם ולו לרגע".

נכתב ע"י

אליהו בן הר"ר חיים מרדכי הכהן שליט"א ברוורמן

מנחם בן הר"ר יעיש שליט"א רביבו

להשיג ולתרומות

054-8474060

08-9766626

Chashmal052@gmail.com

במהדורה זו ישנם הוספות חשובות בעמודים:

ה, ו, לב, מא-מב, נז, נט, פה-פו, פט, צא

וכן נוסף תיאור תהליך ייצור החשמל בהרחבה

בהוצאת משמרת ההלכה [ע"ר]

תוכן הענינים

ד.....	הקדמה.....
ו.....	תיאור תהליך הייצור.....
זא.....	מפגשים ושיחות עם מהנדסי תחנות כח.....
זכ.....	דברי החזו"א זצ"ל.....
זח.....	הגאון הגדול רבי יצחק זאב הלוי סלוביצ'יק זצ"ל.....
זט.....	הגאון הגדול רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל.....
ל.....	הכף החיים זצ"ל ~ הגאון הגדול רבי חיים שאול דוויך הכהן זצ"ל.....
ל.....	הגאון הגדול רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל ורבני הבד"ץ עדה"ח.....
לב.....	כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל.....
לב.....	הגאונים ראב"ד דירושלים זצ"ל.....
לג.....	הגאון הגדול רבי צבי פסח פראנק זצ"ל.....
לה.....	הבאר משה זצ"ל – בירור דעת המהרי"ץ דושינסקי זצ"ל.....
לו.....	הגאון הגדול רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל.....
לז.....	האגרו"מ זצ"ל.....
לח.....	הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל.....
לט.....	הגאון הגדול רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל.....
מ.....	המנחת שלמה זצ"ל.....
מו.....	הגאון הגדול רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל.....
מז.....	המנחת יצחק – הגאון הגדול רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל.....
מח.....	הגאון הגדול רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל.....
נט.....	הציץ אליעזר זצ"ל.....
נ.....	הנהגת הבבא סאלי זצ"ל.....
נא.....	הגאון הגדול רבי יעקב מוצפי זצ"ל.....
נא.....	חכם סלמאן מוצפי זצ"ל.....
נב.....	הגאון הגדול רבי חיים פינחס שיינברג זצ"ל.....
נג.....	האז נדברו זצ"ל.....
נד.....	הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל.....
נה.....	הגאון הגדול רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל.....
נט.....	הגאון הגדול רבי יצחק טובי' ווייס שליט"א.....
ס.....	הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א.....
סב.....	הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א.....
סד.....	הגאון הגדול רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א.....
סה, סא.....	הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א.....
סו.....	הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א.....
סז.....	הגאון הגדול רבי מסעוד בן שמעון שליט"א.....
סח.....	ספר ילקוט יוסף – להגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א.....
ע.....	הגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א.....
עא.....	מכתבים מגדולי ישראל.....
פב.....	קונטרס שבת מלכתא (א) דברי רבותינו בענין הוצאות שבת ויו"ט.....
פד.....	(ב) בענין שאין לסמוך על מה שהחשמל מיוצר עבור חולים.....
פט.....	נספחים.....
צא.....	הטעיית חברת החשמל.....
צג.....	דף מידע.....

מעשה שהיה !?

השעה אחת ומחצה, בצהרי שבת חמימה ולוהטת. ר' פנחס שליט"א עולה על יצועו לקיים "והשינה משובחת - כדת נפש משיבת", לאחר שנעל את דלת חדרו מפני המולת הילדים ברחבי הבית. להנמכת קול ההמולה מצטרף כמובן המזגן אשר הופעל מבעוד-מועד ע"י שעון שבת, להשרות אורה נעימה בחדר השינה. עונג שבת במיטבו.

ר' פנחס מהרהר בסיפוק על תחושתו העילאית בש"ק זו, לאחר שעמדו - השבוע בגבורה, הוא וזוגתו תחי', בנסיון שניסה היצר לגרום לרמיסת השבת ח"ו על ידם. היה זה כאשר אחד מאתרי הנופש, הזמין לבא בשעריו את ציבור היראים לדבר ד', והוריד מאד את המחירים. כמובן שבהתחלה הדבר קרץ מאד לר' פנחס ולנוו"ב, אשר אינם משופעים בממון מיותר (בלשון המעטה). אך ר' פנחס לא הלך שבי אחר ההצעות הקוסמות, עד שבירר דברים לאשורן, וכאשר נודע לו שאתר זה הינו מחלל שבת בריש גלי, ורק עקב עונת הנופש של בני התורה החליטו בעלי האתר "להתחשב" ולהוריד את המחירים כדי למשוך קליינטים, לא היססו הוא ורעייתו כלל, והודיעו לילדים שאנו בס"ד לא נלך לאתר זה, ועי"ז נקיים באותם ימות-החול מצות זכירת שבת קדש.

כמו"כ צפה ועולה במחשבתו קניית ארון השירות, כאשר הגיע לחנות, הציעו עבורו את המותג האיכותי ביותר, אך מששם אל לבו שמדובר בחברת ייצור המחללת ורומסת את קדושת השבת, אמר בבטחה לבעל החנות כי מעדיף הוא את החברה אשר פחות מומלצת מבחינת טיב, וזאת כדי שלא ליהנות חלילה מחילול שבת, ושלא לחזק ידי עוברי עבירה.

"עם מקדשי שביעי - כולם ישבעו ויתענגו מטובך" מתנגנים הזמירות במוחו, והוא נם בשלוה על יצועו, מבלי להעלות על דעתו את המתרחש כעת בתוככי קורות ביתו...

באותן דקות ממש, בעיצומה של השבת, אי שם במרחק כמה וכמה פרסאות, בתחנות-כח לייצור חשמל, יושבים מספר פקידים מול מסכי המחשבים, ובודקים שהכל מתנהל כשורה. והנה, כצפוי - נרשמת עלייה חדה בצריכת החשמל, עקב הפעלת המזגנים באלפי בתי ישראל בשעות מנוחת הצהריים כחום היום, והוראות העבודה ברורות. ראשית כל, חובה להגביר את ייצור החשמל בטורבינות, כדי שחברת החשמל תעמוד בעומס, ולשם כך ממהרים מאות עובדי המשמרת אל הטרקטורים, כדי להביא את הפחם הדרוש להפעלת הטורבינות, אח"כ מפעילים הם את הטורבינות, מאתרים תקלות שצצות פה ושם ומתקנים אותם. עוד מספר פעולות "הכרחיות" נעשות לדאבוננו ע"י אותם שלא זכו לאורה של תורה, עד שהעניין נמצא בשליטה מלאה מבחינת החברה, למעט מעקב אחרי רמת הצריכה וניווט פעולת הטורבינות לפיה, ותיקונים המתחדשים במהלך היום.

וכך ממשיך החשמל לזרום בבתי רבבות אלפי ישראל, עד שמגיע לקורות ביתו של אותו ר' פנחס מיודענו, אשר נמנע מלחזק ידי מחללי שבת, אך מבלי שימת לב נותן כעת גיבוי עקיף לחילול שבת המוני, תוך מנוחתו על ערש יצועו לכבוד שבת מלכתא...

[הדברים אמורים כמובן, גם בהנאה מחימום הבית בימות הגשמים, דבר המגביר באופן משמעותי את צריכת החשמל כידוע, וגורם להרבות חילולי שבת ר"ל, ואפילו תאורה וכיו"ב].

ועמך כולם צדיקים, וכמובן שאין עולה על דעת אף אחד מאיתנו - החרדים אל דברו יתברך - לחזק ידי עוברי עבירה, אלא שמתוך חוסר ידיעה המושרש בתודעת הציבור בטעות מזה שנים, חושבים רבים כי כל העבודות המבוצעות בחברת החשמל נעשות באופן אוטומטי לגמרי, או שכל הפעולות המבוצעות נצרכות המה לפיקוח נפש וכיו"ב, אמנם בתוך הקונטרס יתבאר שכיום נודע בבירור שאין המציאות כן.

מטרת קונטרס זה, אי' לבאר המציאות כפי שנתבררה כי בחברת החשמל אין המצב שהדברים נעשים באופן אוטומטי ורק פעולות תיקון הכרחיות נעשות בידים, כמו שחשבו רבים במשך שנים (ע"י הונאת עובדים מחברת החשמל עצמה), אלא נעשות מלאכות רבות בשבת קודש לפי חישובי הצריכה, וכאשר עולה רמת הצריכה מגבירים את ייצור החשמל תוך חילול שבת המוני ומחפיר רח"ל. ב' לבאר ולהראות כי רבים מגדולי הפוסקים בדור הקודם ובדורינו בדיעה אחת כי השימוש בחשמל בשבת בא"י כרוך באיסורים שונים.

מסקנות והתרשמות ביקור הרבנים שליט"א בתחנת הכח חדרה ער"ה אלול תשע"ג

א. בבוקרו של ער"ה אלול תשע"ג נכנסנו לאתר רוטנברג שבחדרה, ערכנו סיור שארך כשלוש שעות. ביקור מקצועי שכלל את כל מחלקות התחנה לגובהה ולאורכה, הביקור כלל סיור מקיף סביב דודי המים הלוחטים שגובהם כתשעים מטר, ירדנו אט אט שבע קומות עד לקרקעיתם של יחידות הייצור. במשך הסיור ראינו לפרטי פרטים את אופן תחזוקת הדודים, תיקונם והפעלתם. אופן הרתחת מי הדודים נעשה ע"י הבערת אבוקות אש ענק הסובבים את פנים הדודים. לאחר מכן בקרנו בקומת טורבינות הייצור.

בהגיענו לאחד הבקרה ראינו את צוות הטכנאים העוסקים באופן רציף בתחזוקת כל מערכות הייצור ואינם מפנים את ידיהם ולו לרגע. תפקידם להפעיל את מערכות הייצור השונות כגון דגימת אבני הפחם, הולכת אבני הפחם למטחנות, טחינתם, הבערת מי הדודים, מערכת קירור הדודים, הולכת החשמל לצרכנים וכו'. בסיור אף בחננו מקרוב כל שלב מהנ"ל החל מפריקת הפחם מהאוניות ועד להשלמת הייצור. בתום הביקור צעדנו אל עבר שדות אבני הפחם וצפינו בעבודתם הבלתי פוסקת של הטרקטורים המובילים ועורמים את אבני הפחם אל המסועים בדרכם אל המטחנות [הביקור תועד וצולם והוצגו חלק מהתמונות בכריכת הקונטרס].

ב. החשמל בא"י מופק ע"י תחנות כח רבות, קטנות יחסית, המפוזרות ברחבי הארץ^א. כיום חלקם מתופעלים ע"י גז טבעי^ב או חומרי בעירה הנקרא מזוט וכדו'. אמנם ישנם כ' תחנות עיקריות וגדולות במיוחד הממוקמות בחדרה ואשקלון שחומר הבעירה המרכזי שלהם הוא אבני הפחם. כיום עפ"י דיווחי החברה, בשנת תשע"ב שימשו תחנות כח הפחמיות כשישים וארבע אחוז מביקוש צריכת החשמל השנתית^ג.

תחנות כח הייצור כיום פועלות בצורה שונה מבעבר ובעיקר בשתי נקודות משמעותיות א. אבני הפחם נצרכים להתערבות בסיסית של יד אדם וגריפתם משדה הפחם ע"י טרקטורים בדרכם לטחינה, דגימה, שקילה וכו'.

ג. כמות ייצור החשמל בתחנות הכח כפופות וגדולות כפי ביקוש ודרישת הצרכנים בפועל.

שתי נקודות אלו לצערנו הרב מחמירות בהרבה פרטים כלפי הנושאים ההלכתיים של שמירת השבת. הן בריבוי המלאכות האסורות הנעשות שם בכונה לאיסור^ד ע"י יהודים פורקי עול והן בריבוי פעולות הנעשות למטרת חסכון^ה וממילא איסור לפני עור ומסייע ידי עוברי עבירה^ו, והן בריבוי פעולות שאינם מחויבות^ז. פעולות אלו מעוררות לדון בדיון מעשה שבת וגזירת שמא ירבה בשביל הבריא^ח שהרי מתרבות פעולות שלא מחויבות ונעשות בתור תהליך ייצור [גם אם נגדיר את המחויב לפיקו"נ].

פעולות הנ"ל חלקם אסורות מדאורייתא וחלקם מדרבנן. זאת מלבד איסור גרימת דיחוי שבת ודאי^ט, ועון חילול השם שגדל בכפלי כפליים. וכששאלנו את מנהל חדר הבקרה (לשעבר) מדוע אין מעסיקים עובדים זרים בטרקטורים, דחה דברינו בתירוצים שונים ולמעשה אמר: העובדים החילוניים נלחמים מלחמות גדולות מי יעבוד בשבת מכיון שמקבלים משכורת של עוד מאתיים אחוז - רח"ל !!!

^א כשיש עשרה תחנות כח מלבד מרכז פיקוח ענק שבחיפה המווסת החשמל לכל חלקי הארץ.

^ב שמוות האתרים: אשכול, רדינג, רמת חובב, צפית, חגית, גז, אלון תבור וחיפה.

^ג עפ"י דיווחי החברה, החברה מפעילה את טורבינות הפחם כעדיפות ראשונה וכשיש עומס בצריכה היא מגבירה את השימוש בטורבינות הגז מכיון שעלויות הייצור ע"י פחם זולות יותר בסה"כ מהייצור ע"י גז.

^ד לביאור הנושא ע"י לקמן עמ' מג.

^ה כגון הפעלת טורבינות במלא העוצמה בכדי לכבות (כמעט לחלוטין) כנגדה טורבינה אחרת. והחלפת טורבינות גז לטורבינות פחמיות.

^ו ע"י לקמן עמ' מג-מד.

^ז כגון תיקונים תדירים ושגרתיים הנעשים עפ"י נוהל חדר הבקרה המקומי ונוהל חדר פיקוח הארצי שבחיפה וכמו"כ רישום ידני של כל הפעולות הנעשות בתחנה כגון הדלקה, כיבוי, תיקונים, תחזוקה, אבחוני בטיחות האתר.

^ח ע"י לקמן עמ' מג ועמ' סא.

^ט שהחמיר בזה מאוד הביה"ל סי' רמ"ח ס"ד ד"ה פוסק.

תהליך ייצור החשמל בארץ ישראל

[א] חומרי הבעירה

חומר הבעירה העיקרי המשמש כיום לייצור החשמל הוא ה'אבני פחם', וכפי שכתבו בדו"ח חברת החשמל: "בשנת 2013 נעשה שימוש בדלק מסוגים שונים (פחם, מזוט, סולר גז טבעי) כאשר הטבלה הבאה מציגה את שיעור התפלגות הייצור באחוזים, לפי סוגי הדלק בשנת 2013: פחם 56.2%, גז טבעי 40.6%." 'אבני הפחם' נחצבים מהאדמה ומשמשים כחומר בעירה. צריכת הפחם הממוצעת ליום רבה מאוד, כיום אחד משתמשים בחברת החשמל בכ- 40,000 טון פחם, ובתחנת הכח בחדרה בלבד בתפוקה מלאה: כ- 18,000 טון פחם ביממה. הפחם מגיע מארצות שונות באניות, ומועבר מתוך בטן האנייה לחוף ע"י גשר (באורך כ-2 ק"מ). על הגשר מותקן מסוע סגור שמוביל את הפחם אל 'שדה הפחם' בו נצברים ערימות פחם ענקיות. [הפחם מסווג לכ-7 זנים שונים שמטעמי איכות הסביבה אסור בשום אופן לערבם זה בזה]. העברת הפחם מהאנייה לגשר נעשית ע"י מנופים, אולם אינם מופעלים בשבת מחמת שהעלויות בשבת של הפועלים גבוהות בכ-300% מיום רגיל.

תחנות הכח העיקריות שמשתמשות בפחם הם בחדרה ובאשקלון בהם נעשה רוב ייצור החשמל של הארץ, שאר תחנות הכח יש מהן שמופעלות גם ע"י חומרים שונים. חשוב לציין, הפעלת הטורבינות ע"י פחם בצורה כה מקיפה החלה משנת תשד"מ בחדרה, ומשנת תש"נ באשקלון לאחר שהשלימו את בניית הגשרים לאספקת הפחם. (ויש בכך נפק"מ להבנת הנידון שעליו דיברו הפוסקים, וכפי שיתבאר בהמשך חיבור זה).

[ב] הטענת הפחם ב'חלזון'

לצורך ייצור החשמל מוטען הפחם ב'חלזון' ארוך, [מעין 'בורג' גדול כמצוי ב'מטחנת בשר' אשר ע"י סיבובו 'נוסע' הפחם עד למקום הבערתו כלדהלן]. הטענת הפחם בחלזון נעשית באמצעות טרקטורים שמופעלים ומונהגים ע"י יהודים, הללו מטעינים את הפחם ברציפות שבע ימים בשבוע 24 שעות ביממה. וכפי שמתארים בפרסומי חברת החשמל לישראל: "האנשים, עובדי החברה הם הם הדלק האמיתי המניע את מפעל ייצור החשמל הענק באתר. כמעט כל מקצוע ותחום התמחות מיוצגים בצוות הענק, המפעיל 24 שעות ביממה את האתר. מאות עובדים מאיישים קשת רחבה של מקצועות באתר: חלקם מטפלים בפחם, פורקים מובילים, עורמים וטוחנים..."

הפחם מהחלזון מוטען ב'מגורות' הפחם. במגורות ניתן לאגור כמות פחם המספיקה לכ-8 שעות בתפוקה ממוצעת. בפועל ההטענה נעשית לכשש שעות בלבד, באופן מתמיד במשך כל היום. במצב הנוכחי בלתי אפשרי להטעין את הפחם למשך יממה שלמה, משני סיבות: (א) הקיבולת המקסימלית של החלזון ומגורות הפחם מספיקות למספר שעות בלבד. (ב) צריך לדגום את הפחם ולראות שכל הפחם המוטען ליממה (כאמור, כ-18 אלף טון בתפוקה מלאה בחדרה בלבד) יהא בעל תרכובת זהה.

[ג] טחינת הפחם

מהמגורות יורדים אבני הפחם נשקלים ומגיעים למטחנה, שם נטחנים אבני הפחם לאבקה לפי שבצורה זו יוכלו לשמש כחומר בעירה. מומחים דוגמים את הפחם לראות את סוגו וטבעו, וזאת משום שהפחם מגיע מארצות שונות, וכל פחם יש לו תרכובת שונה, והיא משמעותית לשימוש בה, ואילו ישתמשו בפחם בצורה לא נכונה עלולים בזה לגרום לזיהום אויר חמור, דבר שמבחינתם אינו אפשרי מחמת הקנס הגדול שיוטל על הממונה באופן אישי. וכך כותבים בדו"ח הנ"ל: "מומחי כימיה דוגמים את הפחם, את המים, הגזים ושמני הסיכה".

[ד] הבערת הפחם וייצירת החשמל

ייצור החשמל נעשה ע"י גנרטור ענק, סדר היצור כדלהלן:
לאחר שנטחן הפחם לאבקה, מוזרקת האבקה ללהבת ענק שנמצאת בלב יחידת הייצור כך שנוצר כדור אש ענק. אש זו מרתיחה מים שבצינורות פלדה לרתיחה עצומה עד שהופכים ל'קיטור', (מצב המים בשלב אחרי 'אדים' בו המים הופכים ל'גז'), ואז יוצאים בלחץ רב לעבר 'פרופלור' – 'טורבינת' ענק שמסתובבת במהירות עצומה (כ-3,000 סיבובים בדקה) הפרופלור מניע 'דוטור' וע"ז נוצר שדה מגנטי המייצר את החשמל, משם עובר החשמל ל'שנאים' גדולים, ומזרם לעבר הרשת הארצית.

[ה] קירור הטורבינות

מחמת רתיחת המים הגבוהה (כ-500 מעלות) חייבים להקפיד בתמידות לצנן את הצינורות, לולי קירור זה המתכת תימס ויתקלקלו הטורבינות. לצורך הקירור מתיזים על הדוד מבחוץ כמויות מים שמצננות את הדודים הלוהטים. מחמת הצורך בכמויות מים אדירות לקירור, ממוקמים תחנות הכח הפחמיות דוקא בסמוך לים. לפי דוחי ח"ח צורכים בחדרה בלבד בתפוקה מלאה כ-300,000 טון מים לשעה.
מחמת החום העצום של הדוד, מגיעים המים הנוגעים בדודים הלוהטים מיידית לידי רתיחה גבוהה.

[ו] הוספת קומות מבערים או כיבויים

מלאכות עיקריות נוספות שנעשות בשבת הינן 'הבערות' ו'כיבויים' של קומות מבערים, כשבכל קומת מבערים יש בה כ-150 מבערים. המבערים ממוקמים בתוך יחידת הייצור ומביאים להרתחת המים.
נסביר באופן כללי את הצורך בהוספת או הפחתת מבערים. רמת מתח החשמל הנצרכת בא"י היא ממוצעת של 220 וולט, כאשר צריכת החשמל גדלה ע"י שצרכנים רבים הפעילו מכשירי חשמל, הדבר גורם להורדת רמת מתח החשמל, ובלא מתח זה מכשירי חשמל רבים יפסיקו את פעילותם. לפיכך כשצפויה עליה גדולה בצריכת החשמל ניתנת הוראה מחדר הבקרה להפעיל קומת מבערים נוספת אחת או יותר (כיום ההוראה ניתנת באופן ממוחשב והביצוע נעשה דרך המחשב באופן ידני). הבערת מבערים נוספים מביאה להגברת רתיחת המים וזו מביאה לכך שהפרופלור מונע במהירות רבה יותר, וממילא שוב עולה מתח החשמל לרמה הרצויה.

הפעלת קומות המבערים הנוספות נעשית ידנית ע"י אדם (בלחיצת כפתורים).
כמו"כ להיפך, ככל שיוורדת צריכת החשמל, כן בהתאם מתח החשמל עולה, ואם לא יפחיתו את כמות ייצור החשמל ימשיך מתח החשמל לעלות ואז עלולים להשרף מכשירי החשמל הביתיים כשמגיע אליהם זרם חשמל חזק מהנדרש להם. במצבים אלו ניתנת ההוראה מחדר הפיקוד לכבות קומת מבערים או יותר, בכדי להנמיך את מתח החשמל.
כאשר השינויים בצריכה גדולים מאוד, פעמים מכבים טורבינות או מפעילים טורבינות שלמות, בהתאם לשינויים בצריכת החשמל. כל זאת נעשה מחדרי הפיקוד המאווישים.
וכך כותבים בדו"ח חברת חשמל הנ"ל: "אחרים עוסקים במלאכה לצד טורבינות הענק או הדודים הלוהטים. על כל אלה מנצחים המפעילים מחדרי הפיקוד והבקרה המתקדמים בתחנה".

[ז] תקלות ותיקונים

כפי שראינו בעת ביקורנו בחברת חשמל, מדובר במערכות ענקיות בלתי נתפסות שמשתרעים על פני ק"מ רבים, כל יחידת ייצור כוללת 11 קומות רחבות הכוללות ציוד רב, חומרים רבים ומגוונים מכונות שונות משתלבים יחד למערך ייצור מתקדם. באופן טבעי, מתרחשות תקלות רבות שדורשות פתרון מידי, על המסכים ניתן לראות בכל מספר דקות שינויים שונים, חלקם בלתי משמעותיים וחלקם כפי שהסבירו לנו עלולים להיות משמעותיים להמשך הייצור.

הפתרונות לתקלות שונות שונים זה מזה, יש בעיות שניתן לפתור דרך המחשב, ויש שצריך להשבית חלק מסוים ולהפעיל מערך חילופי, או לשלוח טכנאים לתיקון התקלה.

כמו"כ קיים מערך בקרה גדול למדי הנעשה באופן תמידי ואינו פוסק אף לא לרגע. מערך הבקרה כפוף לשיקולים כספיים מכיון שע"י איתור תקלה בשלב מוקדם ניתן לחסוך את עלות התיקונים שמסתכמים לסכומי עתק. למערך בקרה זו ישנם השלכות מעשיות על תפעול התחנה המתבצע גם עפ"י שיקולים כלכליים.

[ח] "חדרי פיקוח" ברחבי הארץ

מתוך שיחות עם מהנדס של חברת חשמל האחראי באזור מסוים בארץ, התברר שחדר הפיקוח של חברת החשמל שבירושלים מאויש 24 שעות ביממה, ונעשים בו פעולות תמידיות לקיום זרימת החשמל בעיר וכפי שראינו בביקורנו שם בחודש אייר תשע"ד. מדובר בהעברה של החשמל מ'מוליך' אחד למשנהו כדי שלא יהא עומס רב מידי במוליך מסוים. חדרי פיקוח רבים בסגנון זה פעילים בכל רחבי הארץ. חדרים אלו פעילים בשבת כבחול.

בדו"ח ח"ח מתואר כך: "רשת ההולכה של החברה פרושה על פני כל מדינת ישראל ... רשת ההולכה מורכבת מקווי מתח על עליון (400 קילו-וולט) באמצעותם מועבר החשמל מיחידות הייצור לתחנות המיתוג הראשיות המחלקות ומשנאות את החשמל באמצעות שנאים וקווי הולכה במתח עליון לתחנות משנה הפרושות ברחבי הארץ, מתחנות המשנה מועבר החשמל אל צרכני הקצה באמצעות מערכת החלוקה... ביום 31 בדצמבר 2012 כללה מערכת ההשנאה 191 תחנות משנה".

[ט] אספקת החשמל ע"י 'רשת'

תחנות הכח של ייצור החשמל השונות שבכל רחבי הארץ מספקות את החשמל לכלל הארץ במקביל, וזאת ע"י 'רשת' חשמל שפרוסה על פני כל הארץ, לרשת זו מתחברים כל תחנות הכח שמייצרות את החשמל, וכן מחוברים אליה הצרכנים שבכל הארץ, (כך שחשמל שמיוצר באשקלון מגיע גם לחדרה ולהיפך), נמצא שזרם החשמל מגיע לצרכנים מתחנות הכח השונות יחדיו. אולם יש להדגיש שרשת זו אינה מכריחה שכל פעולות הייצור ייעשו ליחידה אחת אלא תהליך הייצור נעשה לפי איזורים מסוימים ובאפשרותה של חברת החשמל להשבית איזור מסוים ולהפעיל איזור מסוים ולא זו בלבד אלא שבעשרות תחנות המשנה המפוזרות בארץ באפשרותם לנתק רחוב מסוים או אפי' בניין מסוים, מכיון שקיימת שליטה על כל בניין בפני עצמו וכפי שנוכחנו לראות בביקורנו בתחנת משנה בירושלים.

יש לדעת כי בשנת תשע"ד הוקמה תחנת כח הנקראת בשם 'דוראד' DORAD המפעילה שתי עשרה טורבינות גז ומייצרת כתשע אחוז מצריכת החשמל בארץ. בביקורנו שם בחודש אדר תשע"ד נתברר כי תחנה זו מייצרת חשמל עבור צרכנים פרטיים שסיכמו איתם מראש, והחשמל שהתחנה מייצרת מתאחד עם כל זרם החשמל הארצי המיוצר בתחנות אחרות ותחת פיקוחה של תחנת הפיקוד הראשית של חברת החשמל. עפ"י החוק תחנה זו אסורה לייצר חשמל יותר מאשר הצריכה בפועל של הצרכנים שלה (כדי שלא תפסיד חברת החשמל את חלק הייצור השייך לזכותה).

תוכנית זו מהווה אחת מחילולי השבת הגדולים ומחמירה את נושא השימוש בחשמל מצד איסור 'שמא ירבה לבריא' וכ"ש כאן שקיים תכנית ריבוי מראש מכיון שיש זמנים שיש ייצור מספיק של חשמל עבור כלל הצרכנים בארץ כגון בזמני הערכות לחילופי שעות משעות שיא לשעות שפל ובמקום להנמיך את טורבינות חברת החשמל ולהסתפק בטורבינות הדולקות של חברת דוראד עבור כלל הצריכה הארצית, נותנת תחנת הפיקוד בחיפה הוראה להדליק גם טורבינות קטנות חדשות השייכות לחברת החשמל וכנגדם לכבות טורבינות בתחנת דוראד, וזאת מסיבה אחת, והיא – שחברת 'דוראד' לא תייצר יותר חשמל מדרישת הצרכנים הפרטיים שלה.

[י] סיכום המלאכות הנעשות בייצור החשמל

בסיכום, לפי המציאות שתיארנו לעיל, מתברר שלצורך ייצור החשמל נעשות מלאכות דאורייתא רבות ע"י יהודים, החל מהנעת הטורקטורים (מבעיר), שקילת הפחם, טחינת הפחם (טוחן), הבערת הפחם (מבעיר),

הפעלת מבערים / טורבינות וכיבויים לפי הצורך (מבעיר ומכבה), ייצור החשמל והזרמתו בכבלים, כתיבה ידנית של כל פעולות מפעילי התחנה, שיחות טלפוניות בין מפעילי התחנה לחדרי הפיקוד והקלטת כל השיחות.

[יא] ייצור החשמל תלוי בכמות הצריכה

כמות ואופן ייצור החשמל בתחנות הכח תלויה במידת הצריכה של הצרכנים, ככל שתתרבה צריכת הצרכנים כן תצרכת כמות רבה יותר של חשמל, וממילא כמות גדולה יותר של חומר בעירה, ומשמעות הדברים לדין – כמות רבה יותר של מלאכות שבת בהבערה טחינה וכו'. (דוגמא לדבר, מכונת ככל שגדולה יותר כך צורכת יותר דלק, וכן כל נוסע נוסף מוסיף בצריכת הדלק).

לפי זה, שאלת היתר השימוש בחשמל קיימת גם אם הפעיל את מוצרי החשמל מערב שבת, מחמת שבכך דורש מעובדי החברה להוסיף בעבורו חומרי בעירה נוספים בהתאם לכמות הצריכה, גם אם הפעילו את מכשירי החשמל מערב שבת, היות ומכל מקום מחמת ההפעלה יצטרכו לייצר כמות גדולה יותר של חשמל, ולצורך כך יצטרכו יהודים להטעין חומרי בעירה נוספים ולעשות מלאכות רבות בשבת.

הדבר ברור שהשימוש של כל צרכן בחשמל מצריכה הטענה של חומרי בעירה עבור דרישת החשמל שלו. לפי דיווחים חדשים שקיבלנו מהחברה לכל קילו-וואט שעה צריכים להטעין כ-362 גרם של פחם, כך שמשפחה ממוצעת דורשת מחברת החשמל להכין עבורה חשמל לשבת שלמה ולצורך כך צריכים להטעין עבורם כ-5 ק"ג פחם, וכל זה ללא מזגן. וכאמור לצורך אותה משפחה צריכים להוסיף ולעשות מלאכות רבות על מנת שמכשירי החשמל (תאורה / פלטה / מקרר) יעבדו כראוי במשך כל השבת.

[יב] עובדי חברת החשמל ומטרתם בייצור החשמל

עובדי חברת החשמל הרבים (לפי דיווחי החברה 12,677 משרות עובד) בכל תחנות הכח הינם יהודים בלבד (וכן סיפרו לנו בעת ביקורנו באתר). לטענתם, הדבר נדרש מטעמים בטחוניים. אך בשיחה עם מנכ"ל החברה הסכימו שפעולות רבות ניתן היה לעשות ע"י גוים, אך ועד העובדים מתנגד לכך בכל תוקף. (קשה לכפות את ועד העובדים מחמת שאינם יכולים לשבות לפיכך יש להם זכויות יתירות).

חשוב לציין, היהודים עובדי החברה אינם עושים את המלאכות למטרת הצלת נפשות וכד', אלא מתוך ריחוקם מחיי התורה רח"ל אינם רואים כל סיבה שלא לעבוד בשבת. כשנשאלו לסיבה מדוע מייצרים חשמל בשבת כבחול, השיבו: "אנחנו כמדינה ליברלית מחויבים לכבד את בקשתו של כל אזרח המעוניין באספקת חשמל סדירה בכל יום ובכל זמן". (צריך להבין, מתוך המפגש עמם ראינו שלדאבונינו הרבה מהעובדים רחוקים מאוד מאוד משמירת תורה ומצוות, רח"ל, ולדידהו אין סיבה שלא לייצר בשבת, שהרי זה צורך חיוני והכרחי).

[יג] מלאכות נוספות הנעשות בח"ח

מלאכות רבות נוספות נעשות בחברת החשמל ללא הרף, כפי שמתארים בפרסום ח"ח, הנ"ל: "בנוסף לתפעול השוטף, עוסק חלק מעובדי האתר בתחזוקה, בין אם תקופתית ומתוכננת מראש, ובין אם מיידית, כדי למנוע השבתה פתאומית. מעשה ייצור החשמל הינו מחייב ומפרך, ואינו נעצר לרגע. מאות עושים במלאכה, וכל חידושי הטכנולוגיה והמערכות הממוחשבות אינם מפנים את ידיהם ולו לרגע".

¹ יש לציין כי הימנעות רבים מהחרדים לדבר ה' מלהשתמש בחשמל המיוצר תוך חילול שבת מורגשת וידועה לעובדי החברה היטב, ובשיחה עמם הביעו את מורת רוחם הרבה מהתעקשותם של יראי ה'. אין ספק שנעשה בכך קידוש ה' רב מאוד. לאחרונה פורסם ע"י חברת החשמל על מספר בתי האב הנמנעים בשימוש בחשמל המיוצר ע"י חברת החשמל, כיום מספרם מגיע לכ-40,000 כ"י, הדבר מראה כי הם מודעים מאוד להימנעות מצריכת החשמל. בהימנעות משימוש בחשמל בשבת מקיימים מצות עשה של 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' כמ"ש הרמב"ם (פ"ה מיסודה"ת ה"א): "כל בית

תיאור מערכת הייצור בתחנות כח הפועלות ע"י גז טבעי^א

להבנת צורת ייצור החשמל ע"י גז והעבודות הכרוכות בה יש לחלק תיאור המערכת לשניים:

(א) פעולות הנעשות במפעל נקיון הגז (ב) פעולות הנעשות בתחנות הכח

א. תיאור מערכת ניקוי הגז: הגז הטבעי נמצא בעומק האדמה בים. שדות הגז נתגלו ע"י קידוחים שנעשו בקרקעית הים. לתוך שדות הגז מוחדרות צינורות שמובילים את הגז אל מפעל הניקוי. מפעל זה בא"י הינו ממוקם בים עצמו ב"אסדה" ענקית שרגליה מונחות על קרקעית הים (ראה תמונה בכריכה האחורית מבפנים). הגז היוצא מן האדמה מעורב עם פסולת כגון חול, מים, גזים רעילים (שאינם מתאימים לייצור) מלח ועוד. על האסדה ממוקמים מערכות ניקוי משוכללות מאד שתפקידם לזקק את הגז שיהיה ראוי לשימוש. במערכות ניקוי אלו עובר הגז כשש תהליכים עד שהוא מוכן לשימוש (ובנוסף לתהליך הניקיון, לחץ הגז מופחת). לאחר התהליכים הנ"ל, ממשיך הגז לזרום אל תחנת הקבלה באשדוד, ומשם מוזרם לחלקי הארץ כגון מפעלים^ב ובעיקר לתחנות כח. לעת עתה ישנם מספר תחנות כח הפועלות ע"י גז טבעי ומספקים כארבעים אחוז מייצור החשמל בארץ כנ"ל.

ב. תיאור מערכת הייצור ע"י גז טבעי: טורבינות גז שונות מטורבינות הפועלות בתחנת הכח הפחמיות שבחדרה ובאשקלון. בטורבינות אלו (בחלקם) מוזרם גז ואויר לתא הטורבינה וישנו ניצוץ קטן שמתחיל את ההתלקחות של החומרים הנ"ל והבערת החומרים מפיצה חום ואנרגיה (מה שנקרא 'הדף'), ואנרגיה זו מסובבת את פרופלר הטורבינה שמייצר שדה מגנטי (צורה זו של הסתובבות הטורבינה בין מגנטים קיימת בכל תחנה והשוני בין התחנות היא באופן גרימת סיבוב הטורבינה).

למעלה מטורבינה זו ממוקמים צינורות המכילים מים מזוקקים, והם מורתחים ע"י החום העצום (כמה מאות מעלות) שפורץ מההתלקחות. קיטור אדים היוצא מהרתחת המים, מועבר לטורבינה נוספת שמסובבת ע"י הלחץ הקיטורי. ובעצם לכל טורבינת גז מוצמד טורבינה נוספת.

נמצינו שבתחנות כח אלו ישנם מספר מערכות שונות: מערכת צנרת גז טבעי, מערכת התפלת והובלת מים (המים עוברים זיקוק לפני העברתם לצינורות ההרתחה), מערכת החשמל. לכל מערכת ישנם מהנדסים מומחים שאחראים על חלקם בייצור. ומלבד זאת ישנם מפעילים מנוסים מאד שעומדים בחדרי הבקרה שתפקידם להפעיל את כל מערכות הנ"ל בבת אחת וכמו"כ לצוות על המהנדסים וטכנאים לטפל במערכות השונות כפי הצורך.

מלאכות הכרוכות בתהליך ניקוי הגז: כאמור באות א' כל הגז הנשאב מהאדמה מגיע הישר לאסדה לזיקוק. האסדה כוללת מערכות חשמליות של זיקוק וניקוי ע"י תהליכים שונים (ברירת המים חול גזים ושאר פסולת מהגז). לאחר מחקר מקיף אצל העוסקים עם חברות הגז עלה שהגז אינו נצבר במאגרים כלל אחרי הניקיון בשונה מנפט ועוד חומרי בעירה. הגז מתנקה ומוזרם ישירות לצרכנים.

נקודה זאת חשובה ומהותית ומהוה אחת מחילולי השבת הגדולים שקשורים לתחנות הכח. בעצם ככל שצריכת החשמל בארץ גוברת כך דורשות תחנות הכח יותר גז, ונעשה באופן ישיר ומיידי ניקוי של גז נוסף בתחילת הצינור-באסדה, ואם היה פחות דרישת חשמל מהצרכנים, היה נשאב פחות גז, ומפעילים פחות את מערכות הזיקוק, ופחות גז היה עובר תהליכי ניקוי הכרוכים בעשרות מלאכות.

👉 **היוצא שתחנות אלו דומות לתחנות כח פחמיות שהצרכנים מחייבים ומכריחים את עובדי החברה להרבות מלאכות עבורם - עבור הבריאים. בתחנות פחמיות מרבים בהטענת פחם ובתחנות גז טבעי מרבים בניקוי הגז. וזאת מלבד מאות הפעולות הנעשות בחדרי הבקרה ובהפעלת הטורבינות.**

^א ישראל מצוין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשיי. וזאת מלבד חילול ד' שנקטו הפוס' וזה לשונם והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת.

^ב מתוך בירור שנעשה אצל מומחים העוסקים בתחום: חברת 'נת-גז', חברת 'נובל אנרגי' קידוחים (תת קרקעיים), משרד האנרגיה והמים (ממשלתי), מהנדסי תחנות כח, מידע שהתפרסם בדוחות חברת-החשמל ועוד.

^ג חשוב לציין שכל הנתונים המובאים בעמוד זה לגבי הגז אינם נוגעים לגז בישראל המצוי בבתים המגיע ממכילים המוכנים לשימוש.

מפגשים ושיחות עם מהנדסי תחנות כח

בתקופה האחרונה ערכנו ביקורים בתחנות כח וקיימנו מפגשים ושיחות עם מומחים מורשים ומהנדסי תפעול ראשיים². המפגשים כולם תועדו ונערכו לאחר מכן במדויק.

[א] מפגש עם מהנדס תפעול ראשי מר קיון קהן – *Kevin Khan*

בצהרי יום רביעי כח' בשבט תשע"ד ערכנו פגישה עם מר קיון קהן מהנדס תפעול ראשי ומורשה, מוסמך להכשרת והנפקת רשיונות למפעילי תחנת הכח (Licensed Technical Instructor - Power Plant Operating Engineer 1st Class). במפגש הרחיב מאד בכל המתרחש לכל אורך היום בתחנה וכמו"כ השיב על שאלות שהעלנו.

המפגש נערך באנגלית ולהלן תרגומו לעברית:

בתחנה ובחדר הבקרה יושבים עשרה אנשים שעברו הכשרה מעולה על ידינו, למעלה משנה יום יום למדו את המערכת עד שנהיתה כולה מסודרת להם בראש. הם יושבים למשך 12 שעות ברצף במעקב תמידי אחרי כל המערכות שבתחנה. ישנן שלוש מערכות: מערכת מים (לטורבינות קיטוריות), מערכת גז ומערכת חשמל. עליהם לשבת מול המסכים ונורות בקרה, בוחנים ובודקים ושוב בוחנים ובודקים ללא הרף את תקינות המערכת. בזמן זה אסור להסיח דעתם, אוכלים כשעיניהם אינם מוסתים מהמסכים. אם יצא לביה"כ לחמש דקות זה נקרא "המון זמן". תקלות מצויות כל הזמן !!!

עליהם להיות בקיאים בכל לחצן ומסך למה הוא משתייך ולהבחין בתקלות לאיזה מערכת היא שייכת, אם היא מכאנית או חשמלית וכדומה. מיד בהבחינם בתקלה מזעיקים אנשי התחזוקה המתאימים לאותה מערכת לתיקון מיידי. כאשר נודע על תקלה אין מושג של "ללכת" לאט ולתקן, עליהם להזדרז מאד למקום התקלה ולתקנו במהירות. לפעמים ע"י תקלה קטנה שלא אותרה ותוקנה בזמן, הושבת תחנה שלימה שכרוכה בהפסדים של מיליונים (סיפר על כמה מקרים כאלו). ע"כ ישנו צוות מוכן בכל עת למקרה תקלה, מומחי צנרת מומחי חשמל מומחי גז וכו'. ומלבד צוות מפעילי חדר הבקרה ישנם אנשי תחזוקה שמסתובבים תדיר בכל שטח התחנה לבדוק תקינות מערכות הרבות.

² המפגשים סודרו ע"י מכרי משפחה שעבדו יחד עם המהנדסים.

לשאלתנו מה הן תדירות התקלות בייצור? השיב נדיר מאד שלא יהיו תקלות יומיומיות כיון המערכת בנויה מאלפי חלקים. ובממוצע בעשרים וארבע שעות ישנם 20-10 תקלות קריטיות שאם לא מטופלים מיידית עלולים להביא להשבתה גמורה של טורבינה. חלקם מכאניות היינו שיבושים במערכות וחלקם מחמת תקלות אנושיות כגון שימוש בגז הלא נכון ובמשאבה לא נכונה וכדו'. ולפעמים אף תקלות קטנות משביתות טורבינה או את כל התחנה¹⁷. מלבד תקלות קריטיות ישנם עוד תקלות קטנות רבות כנ"ל.

לשאלתנו מה הם הפעולות הנדרשות בתחנה כאשר מגיע הודעה מתחנת הפיקוח הארצי (שבחיפה) להגביר את כמות הייצור? השיב שבתחנת הפיקוח הארצי מחליטים איזה טורבינה יש לכבות או להדליק ומעבירים הודעה בקשר לחדר הבקרה שבתחנה¹⁸. הגברת הייצור בפועל נעשית ע"י אנשי חדר הבקרה ועליהם לעדכן ידני את מערכת המחשבים (ע"י לחיצה במקשים) וכמו"כ ישנם פעולות ידניות הנעשות בצנרת כגון פתיחת צנורות גז (הדגים בידיו תנועות סיבוב פתיחת הצנורות) ומים, ועוד מערכות שמחוץ לחדר הבקרה. מאז קבלת ההודעה עד הפעלה חדשה של טורבינה בפועל יתכן שיעבור משך זמן של שעה שכן עושים בדיקות במחשב שכל המערכות תקינות וכן בשטח נצרכות בדיקות מקיפות של המערכות כגון מערכת המים גז ועוד ע"י אנשי הצוות (ציין שלפעמים המחשב מראה שהכל תקין אך בפועל אינו כן בשטח מחמת תקלות). בדיקות אלו נעשות לפני כל הדלקת טורבינה. עוד שאלנו למה לא מתכננים מחשב שיעשה הכל אוטומטי? השיב כל הפעלה כזו תלויה בהרבה מערכות מסובכות ובכל מערכת צריכים לשנות בערך אלף דברים שונים. תקלות מצויות כל יום וצריכים תחזוקה תמידית.

לשאלתנו מה הן השעות שישנם שינויים משמעותיים בכמות הייצור? ענה עליה בצריכה בעיקר משש עד עשר בבוקר. ובערך בשתיים עשרה בצהרים עד השעה חמש ישנה ירידה ומחמש שרבים חוזרים לביתם ומפעילים מנורות, מזגנים ומכשירי חשמל שוב יש עלייה חדה בצריכה עד בערך תשע בלילה ומאז שוב ישנה ירידה לקראת שעות השינה.

לשאלתנו באיזה תדירות דרושים שינויים במערכת מחמת שינויי צריכה? השיב שבחלק משעות היממה אנשי חדר הבקרה מעדכנים ידנית את המחשב כל עשר דקות ומאשרים את שינויי כמות הייצור. ובחלק משעות היממה מעדכנים כל שלש שעות הכל כפי ההוראה שמתקבלת מתחנת הפיקוח הארצי.

¹⁷ סיפר שפעם אחת גומיה קטנה בצנרת השתחררה ודלף גז, ובכך הושבתה תחנה שלימה שגרמה להפסדים של מיליונים (מספרים אלו אינם גוזמא, שכן תחנות אלו מכניסות סכומי עתק ולמשל תחנת 'דוראד' מרויחה לערך מליון שקל ליום וזאת מלבד שמדובר במערכות יקרות מאד שכל עלות תיקון קטן מסתכם בסכומי עתק וזאת הסיבה כי מערך הבקרה גדול למדי).

¹⁸ ישנם תחנות כח מפוזרות בכל רחבי הארץ. כולם עובדים כמערכת אחת לספק את החשמל לפי הדרישה של כלל הצרכנים. תחנת הפיקוח הארצית שבחיפה עוקבת בתמידות אחר שינויי הצריכה הכללית ואחראית לצוות על התחנות השונות איזה טורבינות לכבות-/להדליק או להגביר כפי החלטתה שנקבעת עפ"י מומחים במטרה להגיע לייצור בחסכון כספי מקסימלי.

לשאלתנו האם כל הפעולות הנ"ל נעשות גם בשבת ? השיב כן זה הצורה התמידית גם בשבת. ושוב שאלנו האם בשבת האחרונה הוצרכו לעשות כל פעולות הנ"ל השיב כן^{טז} !!!

לגבי שיקולים של חסכון הסביר שבכל עת שאין צורך בחשמל, מורידים את כמות הייצור כי ככל שיש שימוש בטורבינות כך יש בלאי שמגיע להפסדים של מליוני דולרים לחדש את המכונות והמערכות.

ציין שבערב הסעודית ישנם תחנות שפועלות בשיא תפוקה ללא הפסקה שכן אין להם צורך לחסוך בנפט (כידוע יש בידם כמויות עצומות נפט).

בסוף כל התיאור והתשובות סיכמנו דבריו ושאלנו שבעצם נצרכת התערבות אנושית כל יום ויום בייצור? ענה "היותר נכון הוא כל דקה ודקה (מינוט טו מינוט)" !!!

יש לציין שבתחילת המפגש הצהיר "התחנה עובדת באוטומציה מליאה" ובמהלך המפגש הבהיר שכוונתו שלא דרוש מהעובדים מלאכת ידים וטרחא תמידית בייצור (מה שאין כן בתחנת כח פחמית שיש צורך בהטענה תמידית של הפחם). והקשות במחשב ושינויים משמעותיים שעושים בכל מערכות המיחושב הם בכלל 'אוטומציה מליאה' [כולל הדלקות וכיבויים, מעקב אחר הצריכה, רישום כל הפעולות שנעשו וכן יצירת קשר עם הפיקוח הארצי כיון שאינו כרוך אלא בפעולות מיחשוב וזאת מלבד תיקונים של 20-10 תקלות יומיומיות].

ומזה יש ללמוד שאין להסתמך על הצהרות מסוג זה ואף לא על שמועות שהכל אוטומטי כי כוונתם כנ"ל. וגם אנו נפגשנו עם עוד עובדי החברה וכולם פתחו בנוסח "הכל אוטומטי" עד שירדו עמם לפרטים הקטנים ונתברר שכוונתם כנ"ל.

^{טז} יש לציין שהמהנדס בתקופה זו עובד שבעה ימים בשבוע ודבריו נאמרו מתוך מה שראה בעיניו.

להלן התכתבות עם המהנדס מר קיון קהן
(השאלות והתשובות נכתבו באנגלית ותורגמו לעברית)

Engineer Kahn,

1. When the demand for electric consumption changes, how does the plant modulate the turbines to accommodate the differing production demands. In other words, are turbines turned on and off, speeds changed etc. *automatically by the computer system, *or does the technician in the control room physically *have to re program the system, physically do something on his computer to adjust the turbines*, gas flow etc. to accommodate the changed demand.
2. As an adjunct to this, does a worker physically have to go the site and turn on/off gas valves in accordance with the changed demands.
3. Are these things done on shabbat like on the rest of the week.

Thanks

1. **Answer: Yes to all. The gas turbine operation is very complex with hundreds of systems including gas , air , cooling , oil , interlocks , logics etc. Depending on the load demand turbines may be turned on or off and the operator has to physically monitor the operation in the field and in the control room. Some operation may be done automatically but has to be supervised by operations staff in both field and control room, this may take as much as 3 hours per system and there are hundreds of systems. The past few months the staff has been working non-stop on shift and hardly ever taking a break.**
2. **YES.**
3. **The plant operation does not depend on what day it is, if the turbine has to be started or stopped it takes the same the vigilance and expertise to operate each system, which can take several hours per system.**

Thanks

Kevin Khan

Power Plant Operating Engineer 1st Class

זזה תרגומו:

למהנדס קהן,

1. כשדרישת החשמל משתנה, איך התחנה מווסתת את הטורבינות ע"מ להתאים אותם לדרישת הייצור. ובמילים אחרות האם הדלקות וכיבויים, שינויי מהירות וכדו' נעשים באופן *אוטומטי ע"י מערכות המחשוב, *או שטכנאי בחדר הבקרה *צריך באופן ידני לעדכן את המערכת, לעשות פעולות במחשב כדי לכוון את הטורבינות*, זרימת גז וכדו' כדי להתאים עצמה לשינוי בדרישת הייצור.

2. בנוסף להנ"ל, האם ישנו טכנאי שצריך להגיע לשטח ולפתוח/לסגור צנורות גז בהתאם לשינויים בדרישת ייצור החשמל.

3. האם הדברים האלו נעשים בשבת כבשאר ימי השבוע.

תודה

1. תשובה: כן לכולם". הפעלת טורבינות הגז מורכבת מאד עם מאות מערכות הכוללות גז, אור, קירור, שמן, קשרים, לוגיקה וכו'. בהתאם לדרישה יתכן שטורבינות יודלקו או ייכבו ומפעיל צריך ידני לעקוב אחר ההפעלה בשטח ובחדר הבקרה. חלק מהפעולות יתכנו להעשות אוטומטי אבל דרוש פיקוח ע"י צוות המפעילים בשטח ובחדר הבקרה, ויתכן וימשך דבר זה" עד שלש שעות לכל מערכת, וישנם מאות מערכות. בחודשים האחרונים הצוות עבד ללא הפסקה במשמרת ובקושי לקחו הפסקה.

2. כן.

3. הפעלת התחנה אינה תלויה באיזה יום בשבוע הוא, אם נצרכת הדלקת או כיבוי של טורבינה, דרוש אותו כוננות ומומחיות ע"מ להפעיל כל מערכת, שיתכן ויקח כמה שעות לכל מערכת.

תודה

קיון קהן

מהנדס תפעול תחנות כח בכיר

¹² הכוכביות בשאלה נוספו ע"י המהנדס ובא לציין בזה שכל פרט מהשאלה שהוא הוסיף בו כוכבית הינו נכון.
¹³ [הדלקת טורבינה]

שיחה נוספת עם המהנדס:

לשאלתנו כמה טורבינות פועלות בשבת בתחנת 'דוראד' ? השיב שבכל ימות השבוע פועלים שתיים עשרה ובזמני שפל מכבים שתיים, אך בשבת פועלים רק ששה ובלייל שבת בערך בשעה עשר מכבים מספר טורבינות ושוב מדליקים אותם בערך בשעה ארבע בבוקר כשמתחיל עלייה בצריכה. וכל זה בעונות המעבר אבל בחורף או בקיץ יתכן שיפעילו אפי' עשרה טורבינות בלילה שכן רבים משתמשים באמצעי חימום וקירור.

עוד ציין שכל פעולה בתחנה נרשמת ידנית ע"י המפעילים וזה כולל רישום אבחוני בטיחות האתר, רישום הדלקת וכיבוי משאבות, הדלקת וכיבוי טורבינות, ממי קיבל הוראה להפעיל ובאיזה שעה הפעילו וכו'.

[ב] שיחה עם מהנדס תפעול ראשי בתחנת הכח במפעלי ים המלח מר א.ו.

לשאלתנו מה היא תדירות ההתעסקות עם תקלות (קטנות או גדולות) ? השיב "מתעסקים כל הזמן, אי אפשר להשאיר את זה לבד. גם בשבת, אמנם אין תיקונים גדולים כי אנשים המקצועניים לא נמצאים אבל ברמה היומית יש תיקונים, פה לפתוח צינור פה להחליף משאבה זו למשאבה אחרת או להגביר עוצמת משאבה מסוימת, וזה דברים שנוגעים לייצור עצמו".

עוד הבהיר שכיבוי טורבינה כוללת סגירת צינורות פתיחת ניקוז וכן בהפעלה מחדש צריכים לפתוח צינורות גז ולסתום הניקוז באופן ידני.

לשאלתנו האם יש אפשרות להשאיר את טורבינות הייצור לעבוד אוטומטי ללא מגע יד אדם ? השיב בנחרצות "אין מצב להשאירו לבד עשרים וארבע שעות הפתרון היחידי לשבת הוא להעסיק גוים".

לשאלתנו על פי איזה שיקולים מחליטים לכבות טורבינות מסוימות ובמקומם להפעיל אחרים ? השיב 'אני מבטיח לך שהשיקול היחידי שעל פיו מתקבלות החלטות הוא כסף, האם להפעיל שתיים גדולות או 10 קטנות הוא רק שיקול של כסף. ישנם מחשבים מתוחכמים הממליצים מה לכבות ומה להדליק וצוות תחנת הפיקוח הארצי מחליטים סופי מה עדיף ועפ"י מצווים לתחנות השונות איזו טורבינות להפעיל ובאיזה רמת עוצמה.

[ג] שיחה עם מהנדס תכנון הקמה ותפעול ראשי בתחנת הכח 'DORAD' מר ד.י.

התחנה שלנו מייצרת 800 מגה וואט. אנשי חדר הבקרה תפקידם בעיקר להשגיח על כל הנעשה בתחנה. ישנם דברים שלעולם לא יהיו אוטומטי והוא התנעה והפסקה של טורבינה. "הוא לא צריך לעשות הרבה, רק ללחוץ על כפתור כדי להפעיל". יש נקודות במסגרת ההפעלה שהמערכת מגיעה לאיזשהו נקודה ומתיצבת ומבקשת את האישור של המפעיל כדי לעבור לשלב הבא כי המפעיל צריך לאשר (ע"י לחיצה במחשב) שבאמת הכל כמו שצריך ואין דליפות ואש ושהכל עובד יציב. אי אפשר להפעיל תחנה בלא מעורבות של מפעיל.

גם כשהמערכת פעולת כמו שצריך ואין תקלות, ישנה בכל זאת מעורבות אנושית, כל חצי שעה בממוצע צריכים לשנות את כמות הייצור כפי ההודעה שמתקבלת מתחנת הפיקוח הארצי שבחיפה. תפקיד מנהל המערכת לדאוג שתמיד כמות הייצור תהיה זהה לדרישה של הצרכנים מכיון שאת החשמל א"א לאגור. כמו"כ שינויי הצריכה בין שעות הבוקר לצהריים וערב הם שינויים דרסטיים שמוכרחים להפעיל טורבינות חדשות ואין אפשרות להתנעה אוטומטית.

לשאלתנו האם ישנם טורבינות שמכבים לגמרי בשעות מסוימות ביום ? השיב כי ישנו הבדל בין טורבינות הפחם לטורבינות הגז טורבינות הפחם לוקח להפעילם מחדש ארבעים ושמונה שעות ואילו טורבינות הגז התעשייתיות לוקח כשלוש עד ארבע שעות להתניעם מחדש וטורבינות הקטנות יותר כמו בתחנה שלנו לוקח עשר דקות להתניעם. ולכן יותר שכיח שבמשך היממה כשיש הבדל בשינויי הצריכה בין בוקר לאחר צהריים אנו מכבים את טורבינות הגז, ואילו חברת החשמל נלחמת שלא להשבית את טורבינות תחנות הפחם מפני זמן הארוך שדרוש כדי להתניעם מחדש. ולכן בדרך כלל בתחנות רבות משביתים הרבה מטורבינות הגז בלילות ומשאירים בעיקר את טורבינות הפחם.

הדגיש ואמר כל צורת הפעילות הנ"ל נוגעת בהחלט גם לשבת. והוסיף שבעונות המעבר יתכן ויפעילו בשעות השפל רק טורבינות פחם אבל בקיץ ובחורף צריכים להפעיל בנוסף לטורבינות הפחם גם את טורבינות הגז אף בזמני שפל.

לשאלתנו מה היא תדירות התקלות אמר שהן דבר שבשגרה ואף בתחנות החדישות. ישנם תקלות שמצריכות השבתה וטיפול מיידית בטורבינה ויש תקלות שניתן לדחותם למספר שעות. ודבר זה ניתן לשיקול דעתו של מפעיל התחנה ולא קיימת מערכת ממוחשבת שיודעת להחליט בדברים אלו.

לשאלתנו איזו פעולות **צדדיות** שאינם נוגעות ישירות לייצור נעשות ג"כ במהלך היממה ובשבת ? אמר שיש רישום ידני של כל פעולה שעושים בטורבינות ויש תיאום של כל פעולה. שכל מפעיל שרוצה להשבית או להפעיל טורבינה, צריך לבקש אישור על כך ממנהל המערכת בחיפה. ולפעמים הוא מאשר מיידית ולפעמים מאשר רק לאחר רבע שעה. ואם אחד עושה ע"ד עצמו זוהי עבירה פלילית.

ועל כן כל העלאה או הורדה של כמות בייצור שנעשה ע"י המפעיל, מחובתו לרשום ידני במחשב המעקב. ועליו לרשום ממי קיבל אישור לשנות ובאיזה שעה שינה זאת למרות שחלק מהפעולות נרשמות אוטומטית במחשב. ובהתכתבותינו עם המהנדס בחודש חשון תשע"ה שאלנו האם כוונתו לכתובה ידנית בדף או במחשב והשיב (ציטוט): **"בד"כ זה גם וגם – גם רישום ידני וגם רישום במחשב"**.

בשיחה הנ"ל הוסיף שכמו"כ כל השיחות שבין המפעילים לתחנת הפיקוח מוקלטות.

לשאלתנו האם קיימת אפשרות להפעיל את התחנה באופן אוטומטי לחלוטין השיב בשלילה והפתרון היחידי לשבת הוא להעסיק גויים.

תיאור מערכת החשמל בזמנינו
מספר שבות יצחק

פרק יט

בדין השימוש בחשמל בשבת בארץ ישראל

בפרק זה יתבאר נידון השימוש בחשמל בשבת כפי הדרך שמייצרים אותו עתה, אך לפני בירור ההלכה יש לתאר את תהליך ייצור החשמל בארץ ישראל.

א. תאור המערכת

ייצור זרם החשמל נעשה ע"י הרתחת מים לחום גבוה ע"י דלק נוזלי או פחם והפיכתם לקיטור המגיע לחום של למעלה מ-500 מעלות, קיטור זה מוזרם בלחץ רב על כפות טורבינה [מיתקן דמוי מאורר ענק] ומסובב אותן ובעקבותיהן מסתובב בגנרטור סליל מתכת בין שני קטבים של מגנט [3000 סיבובים בדקה] וע"י תנועה זו נוצר הזרם. הגנרטור עם מערכת הפעלתו נקרא יחידת ייצור.

תחנות כח המספקות את הצריכה לכל חלקי הארץ נמצאות בחמשה מקומות, ובכל מקום יש כמה יחידות בגדלים שונים [לדוגמא בחדרה יש היום שתי תחנות כח, באחת ארבע יחידות שיכולת הייצור שלהם 360 מגוואט כל אחת, ובשניה שתי יחידות של 575 מגוואט כל אחת, וזה כשליש מיכולת הייצור בארץ]. מיחידות הייצור עובר הזרם אל רשת ארצית אחת ומתחלק לכל רחבי הארץ. [יש גם כמה יחידות ייצור שמופעלות ע"י טורבינות גז הפזורות באתרים שונים בארץ שיתרונן בהפעלה מהירה ויכולת להגיע מהר לעומס מלא, אך הפעלתן יקרה ומשתמשים בהם רק בשעות שיא או בזמן שיש תקלות].

כל יחידת ייצור היא מערכת גדולה ומורכבת ומועסקים בה הרבה עובדים, [לדוגמא בתחנת הכח החדשה שבחדרה יש שתי יחידות ייצור שהגדולה והחדשה בהן פועלת ע"י דוד בגודל 88 מטר וששים מבערים להרתחת

קפב שבות פרק יט יצחק

המים, משאבות המים מספקות 850 מ"ק בשעה להרתחה בדוד הקיטור, ו-72,000 מ"ק בשעה מי קירור. בתחנה זו מועסקים 275 עובדים קבועים, כשני שלישי מהם עוסקים בתחזוקה, וכשליש מהם עוסקים בהפעלה, ביניהם עובדי חדר הפיקוד ומפעילי המבערים הדודים והטורבינות, שעובדים במשמרות כל שעות היום והלילה בכל ימות השנה.

ב. דרך ההפעלה

כמות הייצור משתנה כל הזמן לפי כמות הביקוש מפני שאין אוגרים את זרם החשמל אלא משתמשים בו ברגע הייצור, ואם הגנרטור מייצר חשמל ואין משתמשים בו נחלש כושר הייצור של הגנרטור, ולעומת זה אם יש דרישה יותר מהמיוצר נפסק לגמרי ייצור החשמל.

שינויים בדרישה עד כעשר אחוז אינם מצריכים פעולת אדם לשנות את נקודת הייצור, אך בשינויים גדולים יותר הכרחית פעולת אדם להדליק מבערים לצורך הרתחת מים להוסיף בעוצמת הקיטור והגדלת הייצור, דבר הכרוך בכמה מלאכות דאורייתא.

תוספת הזרם ע"י הדלקת המבערים אינה נעשית ברגע אחד אלא נמשכת זמן, וכשצריך להוסיף יחידת ייצור שאינה בפעולה דרושות כמה שעות כדי להפעילה, לפיכך צריך לאמוד מראש ובאופן מתמיד את הכמות שתדרש בכל שעה לפי השינויים שיהיו במזג האוויר, העבודה במפעלים, ושינויי הצריכה בבתים ובמקומות ציבור בלילה וביום.

שינויים אלה בדרישת החשמל במשך היממה נאמדים ומשתערים ע"י מרכז פיקוח ארצי שעומד בקשר מתמיד עם כל יחידות הייצור ומורה לכל אחד להגביר או להפחית את כמות ייצור הזרם. וכאמור פעולה זו נעשית ע"י הדלקת או כיבוי מבערים ועוד מלאכות בידי אדם.

מלבד הפעילות הנצרכת כדי לספק חשמל בזמן שידרש, יש גם פעילות רבה ומתמדת משיקולים של חסכון, מפני שמחיר הייצור של קילוואט זרם חשמל שונה מיחידה ליחידה לפי סוג הדלק בו עובדת התחנה, וכן לפי מצב הגנרטור, סוג הגנרטור, ורמת הייצור, שאם הוא מייצר רק מעט מיכולת הייצור שלו מחיר קילוואט עולה יותר ועדיף להעביר הייצור לגנרטור אחר שיעבוד בתפוקה גדולה. ועוד כיון שהזרם מאבד מכוחו בדרך משתדלים שהייצור יהא קרוב למקום הצריכה. ומשיקולים אלו ואחרים ניתנים הוראות לשינויים בייצור. והואיל וכל פעולת חסכון היא משמעותית מאוד לפי כמות הייצור היום, לפיכך בכל עת עם שינויי הצריכה נעשים שינויים מטעמי חסכון.

לפני כחמישים שנה כשצריכת החשמל בארץ היתה מועטת [כאחוז אחד מהצריכה היום] יש שסמכו על ההנחה שבשעות הראשונות של הלילה אין צורך בשינויים, אך היום כפי ששמענו ממהנדסים בחברת החשמל נעשים לצערינו שינויים גם בלילות שבת, הן מטעמי חסכון כנ"ל, והן לתוספת ייצור המחייבים הוספת מבערים והגדלת הייצור בידי אדם. [לדוגמא לצערינו עם תחילת שידור החדשות רבים מדליקים את המכשיר כדי לצפות בהן, ונרשמת עליה חדה בצריכה].

גם בזמן כיבוי האורות בלילה שכית שמגדילים הייצור ביחידה אחת או יותר כדי לספק את כל הכמות הנצרכת, ואח"כ מפסיקים את פעילות שאר היחידות מטעמי חסכון. ואמנם מלאכות רבות נעשות היום ע"י פעולות במחשב, אך אין הפחתה באיסורי שבת מכפי שהיה בעבר.

הוסבר לנו שאין המערכת פועלת אוטומטית, מפני שהצריכה תלויה במצבים עתידיים, וייצור הזרם נמשך זמן כנ"ל, ואם יעשו את המערכת אוטומטית יצטרכו מספק לייצר תמיד יותר מהכמות הנצרכת*.

הפעילות הנ"ל שנעשית בידי אדם במרכז הפיקוח ובתחנות הכח נבדקה לאחרונה ע"י ועדה של משרד ממשלתי והוסבר להם ההכרח המתמיד של עשיית פעולות אלו מטעמי חסכון.

גם אנו בדקנו ביחידת כח וראינו את אופן ההוספה וההפחתה בייצור, דבעת שמתקבלת ממרכז הפיקוח הודעה לתוספת כמות מסויימת של זרם, אומדים מספר המבערים הדרושים לתוספת זו, מדליקים את המבערים, מזרימים דלק נקי הנצרך להתחלת ההבערה, ומגדילים את כמות הייצור בגנרטור. בעבר עשו זאת ע"י לחצנים וסיבוב ידית הפעלה והיום ע"י מקשים במחשב. [והיו שבאו לתחנות הכח כדי לבדוק אופן הפעלתן בשבת

* יש מהנדסים שמכירים את המערכת וסבורים שבידם לסדר הפעלת המערכת באופן שפעולות הייצור מטעמי חסכון יעשו באופן אוטומטי, במקום הפעולות שנעשות בידים מטעמי חסכון, ולדעתם אפשרות זו תחסוך יותר, מפני שפעולות שתלויות בשיקולי אנוש נעשות ע"פ רוב באיחור זמן. גם חישוב הצריכה ותוספת ייצור שתלויה במצבים עתידיים אפשר לתכנת מראש ואם יהא ייצור רב שאין בו צורך, יהא נצרך אוטומטית ע"י צרכנים מזדמנים שאין דורשים צריכה כשעה מסויימת דוקא, דוגמת המוביל הארצי וחברת מקורות, וגם היום משתמשים בהם לפעמים כדי שלא תהא ירידה חדה בייצור. ועדיין יצטרכו להעסיק גויים [בפיקוח יהודים] לפיקוח ולמקרים של תקלות ולפעולות שאין זה בטיחותי שיעשו אוטומטית, [כמובן שגם מערכת אוטומטית תעורר שאלות שיצריכו הכרעה הלכתית אך בפרק זה ידונו צדדי ההלכה כפי המציאות היום].

ואנשי התחנה העלימו מהם דברים כדי שיתקבל הרושם שהייצור נעשה אוטומטית וזה אינו וכמשנ"ת וראה עוד בהערה*]. וכאן המקום להודות לאותם מהנדסים טכנאים ומפעילי יחידת ייצור שלא העלימו מאתנו האמת שבייצור החשמל והראו לנו הפעולות שנעשות שם בידים, ונתבקשנו שלא להזכיר את שמם. כמו"כ יש להודות למהנדס ר' מנחם הרטמן שעבד בחברת החשמל ומכיר את המערכת והפעילות הנעשית שם בידים בשבת כבחול, וסייע בידינו להשלים כמה פרטים במאמר זה.

עקב מציאות כאובה זו דגם בש"ק מופעלת מערכת ייצור החשמל כבחול ונעשים בה איסורי שבת דאורייתא, והכל נעשה ע"י ישראל [שאינן מעסיקים שם גויים בנימוק שייצור החשמל הוא עסק בטחוני], יש לברר דין השימוש בו. א. משום איסור מעשה שבת. ב. משום גזירת שמא ירבה. ג. משום האיסור להביא את חברו לידי עשיית מלאכה, וכן להביאו לידי ריבוי מלאכות במצב של פיקוח נפש. ד. יש לבאר דברי החזו"א שכתב דאף באופן שיש היתר בשימוש מן הדין אסור ליהנות ממנו משום חילול השם.

* עקב כל הנ"ל נשלח מכתב לחברת החשמל [בחו"ש תשרי תשנ"ח] בו מפורטים הפעולות שנעשות בידים בשבת פעמים רבות ע"י עשרות עובדים, וחלק ניכר מהפעולות נעשה מטעמי חסכון. ובמענה על המכתב לא התייחסו לפרטים שנשאלו, רק השיבו באופן כללי, ונעתיק חלק מהמכתב כלשונו. חברת החשמל מייצרת, מוליכה ומספקת חשמל 365 ימים בשנה, 24 שעות ביממה, לכל תושבי ישראל, לחקלאות, לתעשייה, למסחר, לחינוך, לבית, לבתי החולים, למחנות צה"ל. בין היתר, היא מחוייבת לעשות כן, על פי החוק. חברת החשמל מודעת לכך שחלק מאוכלוסיית ישראל שומר על קדושת השבת, חברת החשמל מכבדת ומוקירה חלק זה של האוכלוסייה. לכן, פועלת חברת החשמל לכך, שביום השבת ייעשו רק הפעולות ההכרחיות לשם ייצור החשמל, הולכתו ואספקתו ולא שום פעילות אחרת. ובשיחה עמם בדבר הפירסום מטעמם שייצור החשמל נעשה אוטומטית, דבר שאינו נכון. השיבו שמערכת ייצור החשמל הינה מן השורה הראשונה של הטכנולוגיה, ועיקר פעולות הייצור נעשות ללא מאמץ פיזי רק באמצעות לחצנים מקשים וכיו"ב וזה נקרא "אוטומטית". כלומר מלאכות דאורייתא שנעשות ללא מאמץ.

ספר שבות יצחק – חלק י"ב (תשע"ד)

כ-150 הדלקות נעשות באופן ידני בכל שבת וכמאה ועשרים מהם נעשות משיקולי חסכון, [המחשב נותן המלצות כל כמה דקות איזה מבערים כדאי להדליק ממעמי חסכון במקום מבערים אחרים]. רבות מההדלקות הם בכניסת שבת וליל שבת [רבים טועים לחשוב כי בליל שבת לא נעשות פעולות]. בהדלקות שממעמי חסכון אין את הנימוק להתיר מפני צורך החולים וכמשי"ת להלן.

מיכל הפחם בחדרה מספיק לכ-8 שעות ובכל שעות היממה בשבת כבחול עובדים בשטח טרקטורים להכנים פחם בגלל ריבוי הצריכה של הבריאים. נמצא שהמשתמשים בחשמל גורמים באופן ישיר להסעת פחם בשבת והבערתו ע"י ישראל.

ציטוט ממה שהתפרסם בעיתונות הכללית ביום כ' כסלו תשע"ב, תגובת יו"ר ועד המהנדסים של חברת החשמל על הצעת חוק בענין החשמל הכשר:

"זו צביעות לומר ששומרים על השבת בתחנת כוח, אבל בכל שרשרת אספקת החשמל - הולכה, חלוקה, פיקוח, ניהול מערכת, תיקונים, מוקד כולם עובדים בשבת", אמר, "גם אם החשמל יוצר על ידי גוים, בכל שרשרת החשמל עובדים יהודים. הם רוצים להחליף את כולם?"

העתק מדוחו"ת חברת החשמל על אופן ייצור החשמל בתחנות הכח - עדכני משנת תשע"ד

"האנשים עובדי החברה הם הם הדלק האמיתי המניע את מפעל ייצור החשמל הענק באתר. כמעט כל מקצוע ותחום התמחות מיוצגים בצוות הענק, המפעיל 24 שעות ביממה את האתר. מאות עובדים מאיישים קשת רחבה של מקצועות באתר: חלקם מטפלים בפחם, פורקים מובילים, עורמים וטוחנים. אחרים עוסקים בחשמל במתח גבוה, ונדרשים למערכות מיוחדות ואמצעי בטיחות חריגים. מומחי כימיה דוגמים את הפחם, את המים, הגזים ושמני הסיכה. אחרים עוסקים במלאכה לצד טורבינות הענק או הזודים הלוהטים. על כל אלה מנצחים המפעילים מחדרי הפיקוד והבקרה המתקדמים בתחנה. בנוסף לתפעול השוטף, עוסק חלק מעובדי האתר בתחזוקה, בין אם תקופתית ומתוכננת מראש, ובין אם מיידית, כדי למנוע השבתה פתאומית.

מעשה ייצור החשמל הינו מחייב ומפרכר, ואינו נעצר לרגע. מאות עושים במלאכה, וכל חידושי הטכנולוגיה והמערכות הממוחשבות אינם מפנים את ידיהם ולו לרגע".

א. מו"מ עם חברת החשמל

בשנת תשס"ח נפגשנו כמה פעמים עם מנכ"ל חברת החשמל מר אורי בן נון הי"ו שהוא שומר תורה ומצוות, הפגישות התקיימו בביתי ובבתייהם של גדולי ישראל, ובראשם מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל אשר הקדיש זמן רב לזה, ודובר על תכנית שהוא יפעל לצרף כמאה וחמישים עובדים נכרים בשבת, לצד שבע מאות וחמישים עובדים יהודים בייצור ובהולכה שעובדים בשבת בד' משמרות. **[לא** מדובר במגמת פיטורין של מאות העובדים היהודים רח"ל, כיון שהם מקבלים תשלום גבוה של כשלוש מאות אחוז על עבודתם בשבת, ואינם מוכנים לוותר על כך, אלא מדובר לצרף עובד נכרי לצד חמשה עובדים יהודים שיורו לו איזה פעולה לעשות]. **מרן** זצ"ל מינה ועדת רבנים כדי לערוך תקן כיצד חברת החשמל צריכה לפעול על פי ההלכה.

ועדת הרבנים ישבה עמם יחד מספר ישיבות והועלו פתרונות, אבל התכנית שמורה לימות המשיח, כי חברת החשמל הציבה שלושה תנאים, א' לא כל הפעולות יעשו ע"י גוי אלא רק מה שיראה להם. ב' כל פעולה שיראו צורך לעשותה ע"י ישראל או ע"י גוי, לא יהיו מוגבלים מלעשותה. ג. תנאי קודם למעשה, דרשה החברה שתצא הוראה חד משמעית ממרן זצ"ל לכל הציבור להפסיק לאלתר את השימוש בגנרטורים של שבת, ורק אח"כ יחלו בצימצום חילול שבת ע"י שילוב נכרים בעבודה.

כלומר מבחינתם הגישה היא כמין הצעת פשרה, לצמצם קצת בפעולות איסור הנעשות ע"י ישראל ולעשותם ע"י גויים, ובתמורה לבטל הגנרטורים שפוגעים מאוד בכבודם.

מרן זצ"ל הגיב על כך כי הם מבקשים את הנדוניה לפני החתן, ולא נראה שיצא דבר מהמו"מ עמם, ואקבל שכר שיחה נאה על הזמן שהקדשתי לזה.

ב. חלק מהעובדות שהובאו לפני הועדה

א. כ-150 הדלקות נעשות באופן ידני בכל שבת, וכמאה ועשרים מהם נעשות משיקולי חסכון [המחשב נותן המלצות כל כמה דקות איזה מבערים כדאי להדליק מטעמי חסכון במקום מבערים אחרים]. רבות מההדלקות הם בכניסת שבת וליל שבת [רבים טועים לחשוב כי בליל שבת לא נעשות פעולות]. בהדלקות שמטעמי חסכון אין את הנימוק להתיר מפני צורך החולים, וכמשי"ת להלן.

ב. ביקשנו כי לכל הפחות בליל שבת לא יעשו פעולות מטעמי חסכון, והשיבו כי החסכון בפעולות אלו נאמד בכ-6-8 מליון דולר לשנה. אם נמצא להם תורם על סכום זה יש על מה לדבר.

הוסבר לנו שהדלקות אלו נעשות באופן ידני מטעמי בטיחות ושיקולים שמשתנים כל העת, גם בגלל תקלות וליקויים שמתגלים, ובעולם יש תחנת כח אחת שדאגו לעשותה באוטומציה מלאה "שורצה פומפה" בגרמניה, ומחיר החשמל שלה פי שתיים בגלל עלויות ההשקעה לאוטומציה מלאה.

ג. מיכל הפחם בחדרה מספיק לכ-8 שעות, ובכל שעות היממה בשבת כבחול עובדים בשטח טרקטורים להכניס פחם בגלל ריבוי הצריכה של הבריאם. נמצא שהמשתמשים בחשמל גורמים באופן ישיר להסעת פחם בשבת והבערתו ע"י ישראל. [על נסיונות ההטעיה בזה ראה להלן].

לשאלת הועדה מדוע לא בונים מיכל שיכיל כ-28 שעות או כ-50 שעות, הוסבר לנו שהדבר מורכב מבחינה טכנית לעשות מיכל כזה שיפעל באופן יעיל, וגם לא מעשי מבחינת העלויות. אפשרות להסעת הפחם לתנורים באופן אוטומטי ללא טרקטורים, אינה מציאותית בתנאים הקיימים בחדרה.

ד. רישום הליקויים, הטיפול בהם, פעילות טיפולית שוטפת, ופעילות

לשרידות המערכת.

ה. תקשורת בין חדר הפיקוד לאנשים בשטח שבודקים את כל המערכת כל חצי שעה או שעה, ומדווחים על ליקויים וחריגות. לצורך זה העלו המנכ"ל ובכירי החברה בפגישה עמם להשתמש בטלפון גרמא ומנגנוני גרמא של המכון הטכנולוגי, הצעה זו נדחתה לחלוטין בהנחיית מרן זצ"ל שהורה כי השימוש במנגנוני גרמא הוא מלאכה גמורה, והרי זה בכלל מלאכת מחשבת, ואין שום תיקון בדבר, וכמו שכתבו האחיעזר והחזו"א והאגרות משה בהגדרת מלאכת מחשבת. והוסיף עוד כי מי שצריך לטלפן משום פיקוח נפש עדיף שישתמש בטלפון רגיל ולא בטלפון גרמא, כדי שלא יטעה לחשוב שיש מקום להקל להשתמש בטלפון זה כשאין היתר של פיקוח נפש.

ג. סיכום

אוטומציה מלאה אינה רעיון מציאותי, ובכל העולם אין תחנה שפועלת אוטומטית מלבד תחנה אחת בגרמניה "שורצה פומפה", שלכן מחיר החשמל שלה כפול.

ושתי סיבות לכך, סיבה בטיחותית, וסיבה מעשית, בטיחותית כי מדובר בכמויות אדירות של דלק אש וקיטור, וכל תקלה שאחד מהם יפעל שלא בתיאום וברגע הנכון יכול להסתיים באסון גדול.

והסיבה המעשית כי מדובר במערכת עניפה ומאוד פעילה, שבכל רגע יתכנו חריגות שמחייבים שינוי בתוכנית ההפעלה, ולכן כל המערכת על כל פרטיה נבדקת כל הזמן, יש חלקים שנבדקים כל כמחצית השעה, ויש שנבדקים כל שעה, ומדובר בשטח של קילומטרים רבים בעשרות היחידות שפועלות בכל הארץ כגוף אחד, ולדוגמא ביחידה שפועלת על שישים מבערים, ומתגלים סימנים שלא כדאי להפעיל מבער זה או חלק אחר במערכת, הרי מיד צריך לשנות [ראיתי ברשימות של משמרת אחת 6 הערות, פה נורת אתרעה מהבהבת, ופה חשש לדליפת שמן וכדו', וכמובן שזה משפיע על השיקולים את מה להדליק]. והכל מדווח למוקד ארצי בחיפה שצריך להחליט מה להדליק ומה לכבות, יחד עם השיקול של כמות הצריכה שתדרש והכדאיות מה להדליק מטעמי חיסכון, כדי שיהא אפשר לכבות מבערים אחרים.

הפתרון היחיד הוא לשלב נכרים בעבודה, ולחתור לכך שכל המלאכות יעשו רק ע"י נכרי, ורק מלאכות שעל פי ההלכה מותר לעשותם ע"י נכרי, וכמו שאמר מרן החזו"ן איש זצוק"ל לרב"צ במברגר זצ"ל שצריכים להעסיק שם גויים ולעשות רק פעולות המותרות ע"י גויים.

דברי בכיר בחברת החשמל, ישנם בעיות רבות שיש צורך למצוא להם פתרון, ומלבד הבעיות הטכנולוגיות הרבות צריך להביא בחשבון גם את הפן האנושי המורכב מבחינתם, שלא לגרום לפיטורי אחד ממאות העובדים, ושימצאו פתרונות טכניים ללא מכשירי גרמא, ויוסכם להעסיק גויים בכל הפעולות הנעשות בשבת, בייצור וגם בטיפול במערכת ורק על פי ההלכה, ובפיקוח של רבנים מקובלים על רבותינו, בכל אחת מעשרות יחידות הכח הפזורות בכמה מקומות בארץ, כך שהפתרון המושלם אינו נראה באופן עד שיערה רוח ממרום ותמלא הארץ דעה.

בכ' כסליו תשע"ב פורסמו דבריו של יו"ר ועד המהנדסים של חברת החשמל, כי גם אם החשמל ייוצר על ידי גויים, בכל שרשרת אספקת החשמל עובדים יהודים בשבת, בהולכה, בחלוקה, בפיקוח, בנייהול מערכת, תיקונים, מוקד, כולם עובדים בשבת, ותהא זו צביעות לומר ששומרים על השבת בתחנת הכח.

דברי החזו"א זצ"ל

או"ח סימן לח סק"ד

חזון

הלכות שבת סימן לח

איש

וכל זה כשזרס החשמל הוכן מע"ש והשעון מפסיק את חצל החשמלי וחוזר וקושרו, אצל אם נעשה בתחנת החשמל בשבת ע"י ישראל שאינו משמר שבתו, אסור ליהנות ממנו, ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימוש מן הדין, אסור להשתמש בו מפני שיש בשימוש איסור ח"ה שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש ליצורי והעוזה בשבת הוא עושה צמרד ר"ל, והנהגה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת, ויהא רעוא שיסובו בתשובה שלמה במהרה.

ספר מנוחה נכונה – ספר הלכות שבת שנכתב בזמן החזו"א עפ"י פסקיו [הפסק שצויין הוא לשון שניסח החזו"א כמש"כ בשו"ת ציץ אליעזר ח"י"ג סי' נד ד"ה והיות]

סב

מנוחה נכונה

אסור לשמוע רדיו בשבת. ואפילו אם כונן את הכלי מע"ש אסור. וחוב קדוש על כל אחד, להזהר מזה וגם למחות נגד הפרצה הגדולה הנעשית בזה שמשדרים ברדיו ע"י יהודים ובשביל יהודים בשבת. וכמו כן חוב קדוש על כל אחד להזהר ולא להשתמש בחשמל באה"ק במקום שמסתפקים בו מהחשמל הנעשה ע"י יהודים. ואף אם הכל נעשה באופן אבטומטי, כל זמן שלא תתקן הפרצה שבשביל הכוון, השמון והתקון משתמשים ביהודים בשבת, מחויבים להנזר מלהשתמש בו.

הודפס באוצרות ירושלים רפא-ש עמ' תתרמד

סיפר הר"ר **משה שנפלד** ז"ל, „שביל שבת קודש האחרונה לפני הסתלקות רבינו **החזון איש** זצ"ל ס' לך לך, טייל ברחוב בבני ברק ובהבחינו באור חשמל בוקע מכמה בתים, אמר: „משל למה הדבר דומה למי שבא לקבל הנאת טובה מרוצח אמו, הללו בחברת חשמל רוצחים את שבת קודש ואנחנו שומרי שבת לא בושים להפיק מזה תועלת.“

השימוש בחשמל בשבת

כשנודע לרבינו שחברת החשמל מעסיקה עשרות פועלים יהודים, בעצם יום השבת, הביע דעתו להלכה, כי אסור להשתמש בשבת בחשמל המיוצר ע"י החברה. ומלבד שהם עצמם, עובדי התחנה, נכשלים במלאכות דאורייתא, עוד מחדירים את חילול השבת לתוך ביתם של מקדשי שביעי. ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימוש מן הדין, אסור להשתמש בו, מפני שיש בשימוש איסור חילול ה' – שאינו חס לכבוד שמים, כיון שהוא שימוש ציבורי והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל, והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת, ויהא רעוא שישו בו בתשובה שלמה במהרה" (חזו"א אור"ח סי' ל"ח סק"ד).

רבינו התייחס בתכלית החומרה בענין השימוש בחשמל בש"ק. והיה אומר: המשתמש בחשמל המיוצר ע"י יהודים בשבת, דומה למי שיושב בליל ש"ק ולומד גמרא לאור גפרורים שיהודי מחלל-שבת מצית לפניו בלי הרף, גפרור אחרי גפרור (פאה"ד ח"ב עמ' פ'). ועוד אמר: אדם המסוגל בשוין-נפש ליהנות מחילול שבת כגון זה, דומה למי שרואה ס"ת בוערת וניגש להצית ממנה את הסיגריה שבפיו... (מהגר"ח קניבסקי שליט"א).

לשאלת בן אחותו הגאון רבי שמריהו גריינמן זצ"ל, בתקופת מגוריו בפ"ת, מה יעשה בנוגע לתפילה מתוך המחזור בליל "כל נדרי" לאור החשמל, היות ובעיר מגוריו אין ביהכנ"ס שאין משתמשים בו בחשמל? השיב בפסקות: **אם כך, תתפלל ביחידות!** רבינו אף עורר במיוחד את רבי דוב זוכובסקי זצ"ל, משגיח דיישיבת לומז'א, שיסתפק בהיכל הישיבה בליל שבת בעשיות נפט. על ההיסוס פן יגרום הדבר ביטול-תורה לתלמידים, מאחר שקשה העיון לאור העשיות, הגיב: חז"ל התכוונו בפירוש לכך, גם התקנה "לא יקרא לאור הנר" כרוכה בביטול תורה... (פאה"ד ח"ב עמ' פ"א).

כשנשאל אודות חולה מסוכן, אם מוטב להדליק מער"ש את אור החשמל, משום ספק פיקו"נ שמוצא יצטרכו להדליק בלילה לצורך החולצה? השיב: אם לא יצטרכו נמצא שההדלקה בער"ש היתה איסור ודאי, איסור חילול השם, ואילו באופן שיצטרכו, הלא אפי' להדליק בעצם יום השבת הוא היתר גמור, ולא עוד אלא מעשה מצוה! (מרשימות ר"מ שנפלד ז"ל).

ורצון יראיו יעשה. בשנה האחרונה לחייו, ערב שמחת-תורה שנת תשי"ד, עלה חשש שהגנרטור בישיבת פוניבז' עלול להתקלקל, כדרכו אז, והלך אחד וחיבר את המערכת לחשמל של מייסד חברת החשמל ובמקביל הפעיל את הגנרטור. לאחר שהעידו לפני רבינו, בטעות, שהחשמל בישיבה כשר, החליט לעלות אליה בליל ש"ת. עוד לפני שדרכו כפות רגליו על מפתן הישיבה, החשיכה העיר ב"ב כולה, והפסקת חשמל כללית השתלטה על העיר כולה, וגם על ישיבת פוניבז'... באותו רגע נודע דבר הטעות, ושב רבינו לביתו. למחרת סרב לעלות, ורק לאחר הפצרת הרב זצ"ל נעתר, ובתנאי: ששימו סדינים על הפלורוסנטים, למרות שהיה זה אור יום. היה זה מחזה מרהיב עין, לראות בחורים מכסים למעלה את הפלורוסנטים, ובהיכל למטה עמדו בחורים וחוללו בהתלהבות סביב רבן של ישראל (עדות הגר"א רוטר שליט"א).

ר"ש סיפר לפניו: הייתי (בשנת תש"ז) בבית מדרשו של רב פלוני, בירושלים, ומשתמשים שם בחשמל בשבת. והגיב: אין צריך לשים לב מה שרואים אצל אחרים, וצריך לדעת את ההלכה. אח"כ הוסיף: בירושלים זה אחרת, תחנת הכח שם מופעלת בבעלות נכרים... (מפי בעל המעשה).

"ומצוה לפרסם דבר זה בין מכיריו וידידיו למען קדושת ש"ק נשמת חיינו", כותב מרן הקה"י במכתב אודות איסור השתמשות בחשמל בשבת, גם כשיפועל באופן אוטומטי (כתבי קה"י החדשים סי' מ"ח).²

2. ר"נ קופרשטוק שליט"א שאל בשעתו את רבינו: מדוע לא כתב לאסור ההשתמשות בחשמל בש"ק מפני איסור "מעשה שבת"? והשיב לו: "אם אגיד טעם אחר יבואו לחלוק ולהתווכח, אבל בזה אין אפשרות להתווכח". [דאס קמען נישט אפ פרעגן]. באותו מעמד סיפר לו רבינו עובדה שהתרחשה בימים ההם, בשעה שהקימו ובנו את "נמל תל אביב". רצו שכמה יהודים 'חרדים' ישתתפו בקניית מניות, אך החרדים לדבר ה' חששו מפני חילול שבת ח"ו שיהיה ב'נמל', עד שאחד מראשי הפרויקט היה בביתו של החזו"א, והבטיח שלא יחללו שבת. חלפו מספר חודשים, והגיעו שמועות על תחילת חילול שבת באותו נמל ביום ש"ק. בעקבות השמועות, נקבעה אסיפה בהשתתפות הצדדים, ובעיצומה של האסיפה, קם אחד "פון די לינקע", מן השמאלנים, נטל את רשות הדיבור, ואמר: חברת החשמל עובדת בשבת או לא, ובביכ"ס הגדול כאן בת"א הרי דולקות נורות החשמל בש"ק... וכבשו פניהם בקרקע...

וכך כותב מרן הגרא"מ שך שליט"א: "בענין ששאל אם להשתמש בחשמל אף שבמקום מגוריו משתמשים, פשוט שאין להסתכל על הסביבה, ואין לך עון יותר מחילול השם, וכבר הורה זקן בעל החזו"א זצ"ל כידיע" (הובא בס' "מכתבים ומאמרים" ח"ג ר"ט).

זכור לדוד ח"ב – ספר זכרון לר' דוד פרנקל זצ"ל תלמיד מרן החזו"א זצ"ל

במקום שיש חילול ה'

ימים מספר לאחר שמחת תורה, סיפר הגר"י ברטלר שליט"א לחזו"א, כי נודע לו מפי בחורי הישיבה, שהרב מפוניבז' רגז מאד, כאשר התברר לו שהאור הדולק בהיכל הישיבה אינו מהגנרטור, ומיד אמר, כי מן הסתם בעוד זמן מועט תתקן התקלה בעיר, ואז יחזור האור לישיבה, ואין לך חילול השם גדול מזה. וע"כ היה בדעתו למהר ליקח איזה קטן שיכבה את החשמל (שהיה באותה עת כבוי מחמת ההפסקה הכללית בזרם החשמל), ובכך למנוע מחילול השם. אלא שלא יצא הדבר לפועל, כי תוך כדי העיסוק בדבר, חזר אור החשמל להאיר, ולא ניתן עוד לכבותו ע"י קטן.

והוסיף הגר"י ברטלר ואמר בפני החזו"א: זה היה נס שלא הספיקו לכבות ע"י קטן, שהרי החזו"א פוסק שבהדלקת החשמל ובכיבוי איכא

משום איסור בונה (עיין חזו"א אור"ח סי' ז'), וא"כ יש בעצה זו משום חילול שבת.

לנוכח דברי הגר"י ברטלר, כי היה זה נס, הגיב החזו"א על אתר ואמר: "ווער זאגט!", כלומר מי אומר שהיה נס, והרי איתא בחז"ל שביקש דוד לעבוד עבודה זרה משום חילול השם!, והדברים מבהילים!¹²¹

121. מפי הגר"י ברטלר שליט"א.

גנזי שיערי ציון

לד. בענין השימוש בשבת בחשמל המופק ע"י חברה המחללת שבת.

שמעתי מפי החזו"א ספור מעשה כזה:

כאשר בנו את נמל תל אביב, עשו תעמולה לרכישת מניות גם בקרב היהדות החרדית, ובכדי לרכוש את לב החרדים הבטיחו שמירת שבת בנמל. כאשר לא קיימו את ההבטחה, ונציגי החרדים בעיריה דרש את קיום ההבטחה, קם אחד מנציגי החפשים ושאל - ולמה אתם משתמשים בחשמל שלנו בשבת. ועי"ז קם רעש בעתונות, והרכנות הראשית נאלצה לפרסם גילוי דעת שבו נאמר, כי נציגם ביקר בחברת החשמל כשעתיים וראה שעושים שם רק - כיוון, שימון ותיקון המכונות, ואם לא יעשו זאת תהיה סכנת נפשות. וכי זו תשובה?! "רק" מלאכות דאורייתא אלו עושים ולא שאר אבות מלאכה. ומה עוד עושים בשאר היום מלבד שעתיים שביקר שם. דעתי, שאם כל שומרי השבת היו מתאחדים שלא להשתמש בחשמל בשבת, היו נמנעים לגמרי מלחלל שם את השבת, כל הענין אצלם הוא ענין של "להכעיס". חלול ה' הוא איסור חמור יותר ממלאכת שבת, ע"כ.

פ א ר ה ד ו ר

אמר פעם לאחד ממקורביו: „לזרים הנכנסים-ויוצאים אין ביכולתי לומר, אבל למקורבים (,די היימישע“) אנא מסור, כי אם הם משתמשים במאור החשמל בשבת, איגני סובל כניסתם אליי”¹⁴⁵.

145. מפי ר' יעקב פינקלשטיין.

חשמל שמיוצר בחילול שבת

חומר האיסור

תצה. כתב בחזו"א שיש בשימוש בחשמל הצבורי משום חילול ה', האם זה ממש חילול ה' גמור אשר אמרו ע"ז שתשובה ויוה"כ ויסורין תולין ומיתה מכפרת. תשובה: פשוט חילול ה' גמור* וה' יכפר בעד ולא פעם כבר שאלו בכנסת שלהם למה אתם משתמשים בחשמל.**

תצט. בהמשך לתשובה הקודמת: האם דוקא כשיודעים ברבים על אדם שנהנה מהחשמל אסור או אפילו שנהנה באופן שאינו ניכר כגון למקרר ג"כ שייך בזה חילול ה' בכל החומר.

תשובה: כמובן שבפרהסיא חמור יותר.

תק. בזמן מרן זלה"ה שכמדומה לא הי' מצוי גנרטורים לכן אצל אדם שהי' נראה בביתו תאורת חשמל ידעו שמשמש בחשמל האסור והוי חילול ה' אבל בזמנינו שמצוי גנרטורים ולא ידוע לרבים מי משתמש בשל חברת חשמל ומי בגנרטורים א"כ לכאור' אין בזה חילול ה' (אף שודאי אסור משום מעשה שבת וגם מי שיש לו רגש לא יהנה מכזה חשמל), האם נכונים הדברים.

תשובה: חילול ה' גם בצנעה הוא חילול.

תקא. יש סברא שאפשר בזמנינו להשתמש בחשמל הציבורי בשבת מטעם שיש הרבה חולים שמחזירים למכשירי החייאה בבתים ולהם זה פיקוח נפש ואי"צ להתיר של בתי חולים המפוקפק מפני שיש לכל בית חולים גנרטור, אמנם בני תורה לא סומכין ע"ז מה הטעם.

תשובה: הטעם פשוט שיש ריבוי במלאכות, כי לצורך החולים היה די בפחות כח, והרבי גורר אחריו עוד מלאכות.

* הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל כתב במכתב את אשר שמע ממרן החזו"א זלה"ה וז"ל: "וכפי ששמעתי מפיו קדשו ז"ל לתאר את חומר האיסור להשתמש בחשמל בשבת, נתאר לעצמנו יושבים בליל שבת הוא וכל בני ביתו על יד השולחן ומקיימים מצות עונג שבת וסעודת שבת בשירים של זמירות שבת (שכל משפט וסגנון בזמירות הוא השתפכות הנפש מרוב דביקות לבורא עולם) ונכבה האור ונעשה חושך, ואחד מהפוקרים מחללי שבת ירצה להדליק אור האם יתנו לעשות כן ואיזה ענג וכבוד שבת יהיה ע"י מה שיהודי חלל שבת והדליק אור, כן הדבר איך אפשר להשתמש בחשמל אחרי שברור לנו שיהודים עובדים שם ומחללים שבת, ואנחנו נשתמש ע"י שהם מחללים שבת, ציור זה מספיק להתעורר למנוע עצמו מכ"ז. עכ"ל.

** וכן השבני הגאון הגדול רבי יחזקאל ברטלר שליט"א בנחרצות.

ובמכתבו של הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א כ' בנוגע להשתמשות בחשמל הרגיל וחילול השם:

הוי איסור גמור (וריאצא פון א' אדער ע' חילול ה' אין פה חילול זלול
ולא דויד' לכפר וליי' יסורין לא יר' כזון יסורין ואיג' אחריות)

הגאון הגדול רבי יצחק זאב הלוי סולוביצ'יק זצ"ל ה"ב"ריסקער רב"

זכור לדוד

רפב

פרק שנים ועשרים
באיסור ההשתמשות באלקטרי בשבת קודש

וכאן חשוב לציין, כי כשמרן הגרי"ז היה בבני-ברק בשבת שבע ברכות כשחיתן את בנו הגאון רבי רפאל הלוי זצ"ל, וכן בשבת שבע ברכות כשחיתן את בנו - יבלחט"א - הגאון רבי מאיר הלוי, וסעודות שבת שבע ברכות נערכו באולמי וגשל, היו בני העיר עדים בדבר, כיצד נזהרו, ולא היו משתמשים שם אלא במאור כשר לשב"ק. היה זה בטרם עידן הגנרטור, ור' דוד"ל ניצח על מלאכה זו, להביא הרבה עשירות (לאמפי"ן) של נפט, להאיר את כל האולמות, חדרי הכניסות, המדרגות, וחדרי המטבח וכו', לא נשאר אף מקום אחד שלא היה מאיר שם אור כשר של שבת. היה בזה קידוש שם שמים רבים להראות שאין משתמשים בחשמל של חילולי שבת, וזהו כבוד השלש"ק.

עובדות והנהגות דאגתו למצוות לבית בריסק רסז

חלק ג

המציאות נקבעת עפ"י ההלכה

סיפור לי הגאון רבי אריה שכטר שליט"א כדלהלן:

כאשר בנו של מרן הגריי"ז זצ"ל, הי"ה מו"ר הגאון הגדול רבי משולם דוד הלוי סאלאוויצ'יק שליט"א בא בברית הנישואין, היתה החתונה בבית המלון של הורי ז"ל, "מלון העצמאות" בנתניה. ומרן הגריי"ז זצ"ל נשאר בנתניה עד לאחר השבת שבע ברכות.

והנה בליל שבת השארתי בטעות את האור דולק במקום בו היו אמורים להתפלל את התפילות, וכידוע שהיה מקפיד מרן הגריי"ז זצ"ל שלא להנות מהחשמל בשבת, ועל כן החליטו להתפלל בחדר אחר בבית המלון, אשר היה חשוך כמעט לגמרי, כיון שלא הדליקו בו מנורות לוקס או נרות. והתנצלתי בפני מרן הגריי"ז זצ"ל על כך שבחדר הסמוך יש אור, ואילו במקום התפילה – חשוך...

נענה מרן הגריי"ז זצ"ל ואמר לי בפליאה, "שם יש אור"!!!... "כאן יש אור"!!!!... וכוונתו היתה, שאם עפ"י ההלכה אי אפשר להשתמש ולהנות מן האור, הרי שאין שם שום אור, אלא חושך שם...

הגאון הגדול רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בעל האבן האזל

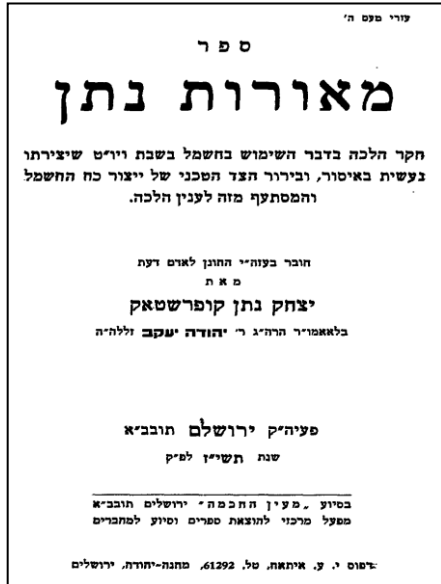
ה ק ד מ ה

וכבר זכיתי להציע הדברים הנדונים בספרי זה לפני מו"ר מרן הגר"א מלצר זצוק"ל כמה חדשים לפני הסתלקותו ואחרי שעמד על הצד הטכני שבדבר הסכימה דעתו הגדולה שאין בזה צד היתר מטעם פקו"נ [ע"י בפ"ג] ומאז חדל להשתמש בביתו בחשמל בשבתות ויו"ט, וגם אמר ליתן הסכמתו בכתב לספרי זה אלא שלא הספיקה השעה ועלתה נשמתו הטהורה השמימה זי"ע.

והנני נותן שבת והודיה ליוצר המאורות אשר שם חלקי מיושבי ביהמ"ד והגדיל חסדו עמדי והגיעני להוציא לאור ספרי זה, ואפיל תחינתי לפניו שלא יסיר חסדו מאתי כל הימים ויזכני להיות שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו' להבין ולהשכיל בתוה"ק ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולא תמוש התורה מפני ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם אמן.

נשלם בכי טוב ביום שנכפל בו כי טוב, והשי"ת יאמץ לבבינו לעבודתו וליראתו לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתו באהבה ויזכנו לראות בביאת משיח צדקנו ובבנין בית קדשינו ותפארתנו בב"א.

יצחק נתן בלאמור הרה"ג ר' יהודה יעקב זללה"ה קופרשטאק.

רמה

זכור לדוד

אחד מהדברים שהבית-ישראל הירבה להתעניין אצלו, היה בענין איסור ההשתמשות בחשמל בשבת קודש, שכידוע החמיר בזה החזו"א עד למאד, וביקש הבית ישראל לשמוע ממנו מה שיש לו לומר בענין זה. בתוך הדברים אמר ר' דוד להבית-ישראל, כי הלא ידוע את אשר פעל החזו"א ודאג רבות למען יישובי פא"י וכדו', וידועים הוראותיו הרבים בענין שמיטת הארץ. וכדאי הדבר, שיתקבל בעולם דעת החזו"א בענין שבת בראשית – היינו חשמל בשבת, ואז יתקבל דעתו גם בענין שבת הארץ – שמיטה.

בתוך אותה שיחה שאל אותו הבית-ישראל: מה עם הטשבינ'ער רב?, השיב לו ר' דוד, הטשבינ'ער רב, הלא יש לו כבר מצברים! הבית-ישראל הגיב בהתפעלות על כך מפני שלא ידע מזה. ואכן כשחזר האדמו"ר לירושלים, פנה היישר לבית הגאון מטשעבין, וחקר אודות זה, עד שמצא את "המצברים" מונחים בחדר האמבטיה.

שכא

מעילו של שמואל \ פרק מ"ו

**ספרו התקבל בהערכה רבה. פוסק הדור הגאון מטשעבין. זצ"ל עיין בו בחג, ואמר לרבי שמואל אהרן כי העיין בו היה לו לעונג יום טוב. ואכן, התקין בביתו תאורת מצברים לשבת, ובעקבותיו – הותקנה תאורת שבת גם בבית המדרש דגור.

* ה'בית ישראל' התארח בבני ברק בשנת תשל"ז ושוחח עם ר' דוד פרנקל זצ"ל אודות החזו"א.

** 'מעילו של שמואל' הוא ספר זכרון על הג"ד שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל. וספרו "החשמל לאור ההלכה" הוא הספר המדובר, ושם מסיק לאסור הנאה מחשמל המיוצר בשבת.

הגאון הגדול
רבי דוב בעריש וויידענפעלד זצ"ל
גאב"ד טשעבין

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל
מח"ס כף החיים

~

הגאון הגדול רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל

~

הגאון הגדול רבי חיים שאול דוויך הכהן זצ"ל

~

רבני הבד"ץ העדה"ח

מאורות דברים למהרורה החדשה נתן

ראיתי להעתיק בזה מכתב תשובה מה שכתבו הרבנים
הגאונים ב"ד צדק של ירושלם אשכנזים וספרדים בשנת
תרפ"ו על דבר השימוש בחשמל המיוצר בשבת ע"י יהודים
בעיה"ק טבריא.

נעתק מ"קול ישראל" שנת תרפ"ו, גליון ל', עש"ק פ' אמור, ט"ז אייר
ב"ה, ירושלם עיה"ק ת"ו בש"א לחדש ניסן שנת תרפ"ו.
לכבוד מע"כ הרבנים הגאונים ב"ד צדק למקהלות ספרדים אשכנזים
בעיה"ק טבריא תובב"א שליט"א.

ר. נ.

אחרי השלום באה"ר כדת וכהלכה, נודיע כי קבלנו כתב קדשם, ובעוה"ר
שמענו שמועה שלא נשמע כמוה בעולם ובפרט בעה"ק, אודות
בתי החרושת ומלאכה של חברות יהודים והפועלים יהודים עושים מלאכה
בשבת בפרהסיא, ובעוה"ר מחללים את השם ומחללים את התורה מחללים
את השבת לפרסם את עצמם שאין להם חלק בדת ישראל, האנשים
החטאים האלה בנפשותם לא נעלם מכת"ר כי הם מומרים לכל התורה
כולה לכל דבריהם יינם כיין נסך וכ"ו כמו שפסק הרמב"ם ז"ל ומרן ב"י
ובשו"ע הלכות שחיטה, ובודאי מלאכה הנעשית בבתי החרושת אלה
אסורה בהנאה ואסור כל סוחר יהודי להסתחר בה אם היא סחורה,
ובחשמל אסור להשתמש לאורו, וק"ו הדברים אם גוי שסתת אבנים
בשבת עבור ישראל אסור לשקעם בבנין לעולם כמ"ש מרן בב"י ושו"ע
או"ח סי' רמ"ד, ואפילו שהוא בקבולת ואדעתיה דנפשיה קעביד, ועיקר
האיסור מפני החשד שיחשדו שכיר יום הוא אצלו, וק"ו בן בנו של ק"ו

כשהיהודי עצמו עושה מלאכה דאורייתא עבור יהודים אחרים שאסור לכל ישראל ליהנות ממנה כמפורש בפוסקים הרמב"ם פ"ו מהלכות שבת הלכה ה'ו' ובב"י ובשו"ע סי' שכ"ה דדבר שבפרהסיה אפילו שעשה גוי אסור לנעשה בשבילו לעולם, כ"ש כשהישראל עושה לישראלים אחרים שאסור לנעשה בשבילו לעולם, בפרט בזמננו שגברו ידי מחללי שבתות בפרהסיא שלא ליהנות ממעשיהם הרעים, ע"י בשו"ע סי' שכ"ו סעיף י"ג דכל דאיכא רוב ישראל ואפילו מחצה על מחצה אמרינן אדעתא דישאל קעביד, א"כ חובה גדולה מוטלת על כל איש ישראל להתרחק מהאנשים האלה תכלית הריחוק אפילו בשאלת שלום כמ"ש רז"ל המסביר פנים לרשעים הרי זה ממרגיזי א"ל ומכ"ש שלא ליהנות ממעשיהם הרעים כדי שלא יתמידו ברשעם שלא יהי' נקרא מסייע ידי עוברי עברה ח"ו, אלא יהי' בדד מופרשים מן דת ישראל, ועליהם אמר הכתוב מחלליה מות ימות, כל העושה בו מלאכה מות ימות כאילו החזירו העולם לתוהו ובוהו, ובטחוננו חזק כי שארית ישראל לא יעשו עולה ועליהם תבוא ברכת טוב, והחטאים האלה בנפשותם ה' יחזירם למוטב אמן ושלום על ישראל, ונשארנו דוברי שלום ומקב"ץ. יה"ר שעיני צדיקים תחזינה ירושלם נוה שאנן וארמון על מכוננו וכסא תורתם יגדל הלוך וגדול עד ביאת גואל צדק אכ"ר.

הצבי חיים שאול דוויך הכהן ס"ט

הצ' יוסף ידיד הלוי ס"ט

הצעיר עזרא הררי רפול ס"ט

(—) מקום חותם בד"ץ

לעדת ארם צובה (חלבים)

מרדכי ליב רובין

דוב צבי קארעלינשטיין

יצחק במוהר"א ז"ל פרענקל

(—) מקום חותם בד"ץ

לכל מקהלות האשכנזים

יעקב חיים סופר רב לעדת הבבלים

שלום יוסף אלשיך הלוי הרב הראשי לק"ק התימנים

ב"ה.

דברי הבד"צ א"צ חיזוק ודברים פשוטים לאיסור השי"ת ברחמיו יתן בלב כל עמו בית ישראל להתחזק בתורה ובמצוות ולהשיב לבם לתשובה שלמה לראות בישועה קרובה במהרה כעתירת לב המחכה.

הק' יוסף חיים זאנענפעלד

מקום החותם

רב ואב"ד לקהלות האשכנזים בעיה"ק ירושלם תוכב"א

* מח"ס שארית יוסף, ימי יוסף, ברכת יוסף ועוד.

הגאונים ראב"ד דירושלים זצוק"ל

כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל

יג

ליל שבת קודש

יד. בארץ ישראל אשר בעוה"ר השתלמו הציונים הכופרים עליה, וכח זרם העלעקטרי בשב"ק בא ע"י פועלים יהודים המחללים שבת ר"ל בפרהסיא, (אעפ"י שמכנים מלפני השבת מ"מ גם ביום השבת צריכין לעבוד כדי לתקן קלקולים השכיחים תמיד), ה' דעתו להלכה שאסור ליהנות שם מנר העלעקטערי בשבת קודש, וקבע כן לתקנה קבוע לתושבי הקריות אשר יסד על מהרת הקודש בירושלים ובני ברק (א).

(א) ורבינו שלח סכומי כסף לאנשי קהילתו בירושלים ובבני ברק שיקנו גענעראטאר מיוחד לביהמ"ד, שיוכלו ליהנות מאורו בשבת קודש, ובמים ההם היו בחי מדרשים של רבינו בירושלים וב"ב מהמיתרים אשר הוארו על ידי גענעראטאר ומאז ועד היום באים הרבה מבני העיר בכל ליל שבת קודש להתפלל וללמוד שם.

הגאון הגדול רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל

מספר החשמל לאור ההלכה לר' שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל - עמ' קכח:

והגאון האדיר מוהר"ר זליג ראובן כנגיס זצ"ל אמר דיש גם לאסור מלהשתמש בחשמל בשבת משום דמסייע ירי עוברי עבירה דבזה שמשמשים בחשמל בשבת יש להם הרוחה ורפח"ח

הגאון הגדול רבי פנחס עפשטיין זצ"ל

מתוך הסכמה לספר מאורות נתן:

וכיוון להלכה כפי שאנו מורים ובאים מכבר השנים וכפי שגם אני ראיתי בעיני ושמעתי באזני בבקורי עם עוד חבר אכריס ת"ח גדולים מצוינים גם בדיעות כל פרטי היצירה של זרם אור העלעקטרי עוד בתחלת שנת תש"ט בשעה שהי' עוד סכנה גדולה ליסע בתחנת הכח העלעקטרי אחורי הרכבת הרחוקה בירושלים כידוע, ועלתה המסקנא בידינו שאסור באיסור גמור להדליק מע"ש ולהנות לאורה ומכ"ש שנעשה כל המלאכות וכל החילולי שבת קודש הנוראים ע"י פושעי ישראלים, ובשו"א לא רצו ההנהלה להסכים שיעשו ע"י נכרים ולהקל האיסור — ובלא שום תחבולות של הדלקת נר או מנורת נפט שבטלה באלף לגבי האור של העלעקטרי ושרגא בטיהרא מאי מהני. ויהי נועם ה' עליו ומע"י יכונן ואשרי הדור הנשמעים ויפסקו כולם מלהשתמש ביום ש"ק ויו"ט וכדאי הם ש"ק ויו"ט לאבד עלי' השתמשות הנאה זו, ובפרט בדור פרץ בחילולי שבת כ"כ גדולים ועצומים בציבור ובפרהסיא, לדאבון לבנו בפצעים עמוקים ונוראים. צריכים לקדש שם שמים ויסוד ויהדות ולא לצאת בשום התרים פורחים, ולא לסגוד לכל אשר מקלו יגיד לו וקצרתי. ככבוד ובברכת התורה ובחזוק ידיים רפות, ואני אקבל הספר בסבר פנים יפות ולשלם עבורו וממני יראו וכן יעשו כל עם מקדשי שביעי ושכרו הרבת מאד ע"ם פעלו.

כ"ד פנחס בהגריי זצ"ל עפשטיין

ראב"ד פה עה"ק.

לב

הגאון הגדול רבי ישראל זאב מינצברג זצ"ל

ישראל

אורה חיים סימן כ

שארית

אחדשת"ה באה"ר. קבלתי המכתב חוזר שלכם, ע"ד האור החשמלי ע"י החברה היהודית "רוטנברג" ות"ח לכם שנתעוררתם בזה, ואולי יגולגל זכות על ידיכם להרים מכשול ולגדור פרצות חילול שבת באופן מבהיל, והנני להשיב לכם על סעיפי שאלתכם.

ב. ג. ע"ד התיקון לגדור הפירצות, שמעתי שבתחנות "רוטנברג" יש שותפים עכו"ם ובנקל לתקן ע"י ולפרסם, וכן אם נמצא עוד בתי חרושת כאלו נכרית אותם לעשות ע"י היתר וביום שבת לא יעסיקו פועלים יהודים ובאם לא יצייתו נחרים סחורתם אצלנו שלא להשתמש בהם אולי יכנע לבכם הערל וישמעו.

נימוק הלב וכל ראש להלי מאלו המכנים עצמם בשם בוני הארץ והכניסו חופש הדת וביחוד חילול שבת ובזה מחריבים הארץ. ומבואר בשבת קי"ט ע"ב מקרא דיחזקאל שחילול שבת הוא מהדברים שבשבילם גלו מהארץ ומפורש עוד בנחמיה י"ג פסוק י"ח, והנני מוכן להמנות עמכם בכל מה שתמצאו אופן לגדור פרצות הדת.

ידידכם מצפה לישועה שהשי"ת יאיר עלינו מאורו דליהדרו בתשו' יקבלו עליהם מרצון עול תורה ומצות כבימי אחשוורוש. ישראל זאב מינצברג

חובא כאן תחילת וסוף התשובה [הפתיחה וסק"ב-סק"ג].

הגאון הגדול רבי צבי פסח פרנק זצ"ל שו"ת הר צבי

צבי

הלכות שבת

הר

קפו

סימן קפ

שמוש בחשמל המיוצר בשבת ע"י ישראל

ע"ד שאלתכם אם מותר לכם להשתמש באור החשמל בשב"ק כיוון שהעבודה נעשית גם בשבת ע"י יהודים ובשמיל הצבור היהודי.

הנה לכאורה הדין מבואר בגמ' ובפוסקים דישאל העושה מלאכה בשבת בודון אסור לו ליהנות מאותה מלאכה לעולם וגם לשאר ישראל אסור ליהנות עד מוצש"ק.

אך יש לעיין בנדה"ז אם יש כאן מלאכת עבודה בש"ק, דלפי ששמעתי נסתדר עבודת החשמל במח"ק בדרך זה:

בהתנהגות נמשכת עבודת המכונה שמונה שעות בכל יום, היינו קודם שיקצת החמה בערך ג' שעות נפתחת עבודת המכונה ועובדת בלי הפסק עד תום חמש שעות משעות הלילה, כשנפתחת המכונה תיכף מתחלת העבודה וידי אדם מסולקות כמנהג לגמרי והעבודה נמשכת מאליה בלי שום תנועת אדם. וא"כ לענין השמוש באור החשמל בליל ש"ק אין כאן נהנה ממלאכת ש"ק כלל ועיקר, וכדקיי"ל באור"ח (סימן רנב) דמותר להתחיל במלאכה בע"ש סמוך לחשיכה אע"פ שאינו יכול לגומרה מבעוד יום והיא נגמרת מאליה בשבת, ואף דלכאורה נראה דתחנת החשמל לא גרע מרחיים של מים, דאמרינן בגמ' דאסור ליתן חטים אף בע"ש שיהו נטחנין בש"ק ואמר רבה דרחיים שאני משום דמשמעת קול ופירש"י דאויבא מילתא ואיכא זילותא דשבת, הא מבואר דרוב הראשונים וכן הכריע מרן להלכה בשו"ע י"ח דגם ברחיים של מים מותר דקיי"ל כרב יוסף אולם הרמ"א מביא עושים דיש אוסרין ברחיים ובכ"מ שיש לחוש להשמעת קול, כמלאכה, וכל אף גם הוא מסיק דהכי נהוג לכתחלה, כיהו במקום פסידא יש להקל, ולכן נראה לומר דגם הוא לא ההמיר אלא שלא לעשות כן לכתחלה אבל לאסור מלהשתמש בו לא מצינו שהחמירו, ונמצא דמצד האיסור שלא ליהנות ממלאכת שבת אין מקום לאסור בנ"ד, דאין בזה יום מלאכת שבת. (דמכיון דאיכא הרבה ראשונים שמתירין אף לכתחלה, לכן גם לדידן שאנו חוששין לשיטת האוסרין אין לאסור בדיעבד וכמו שכתב המג"א בכה"ג בסימן רנ"ד ס"ק יא ובסימן שכג ס"ק יא).

אמנם יש לדון מצד אחר בנוגע לשירותא דהא מילתא, דמכיון שקודם חצות הלילה דרכן להפסיק את העבודה ולסגור את המכונה, א"כ יש כאן מלאכת כבוי בשבת, ואף דהישראל אינו נהנה הנאת גופו ממלאכה זו ואינו דומה למדליק לו את הנר, עכ"ז יש לדון דבמה שהישראל פותח את חוטי החשמל הנמשכים לתוך ביתו אף שהוא פותח ומדליק מבעוד יום, מ"מ הרי הוא גורם שהפועל העובד הסוגר את המכונה יבוא ע"י למלאכת הכיבוי בשבת שאלמלא לא היה זה פותח לא היה זה בכלל מכבה, וא"כ ליתור מצד לפני עור. אך כד נעיינ מלאכת הפועל הוא הכל פעולה אחת, בין אם יפתח הלה את חוטי החשמל או לא ובלא"ה הוא מכבה בפעולתו כי הלא יש גם גורם שמשמשים באור החשמל, ורק דיש לדון בריבוי שיעורין.

דע"י ריבוי המשתמשים מתרבה מלאכת הכיבוי. ויש לעיין אם שייך לפני עור בריבוי שיעורין, דלכאורה מאן דלא ס"ל כצנעין משמע דליכא לפני עור. אבל יש ראשונים דס"ל דריבוי בשיעורין אינו אלא דרבנן וכיבוי זה אינו מלאכה דאורייתא, לפ"מ דקיי"ל משאצ"ג פטור, ובנ"ד יש לדון עוד דאינו אלא גרם כיבוי ולכן אין לאסור את פתיחת החוט מבעוד יום משום שלא יבוא זה לריבוי מלאכת הכבוי. הנה כ"ז הוא לענין אי מותר להשתמש בנר זה בליל ש"ק, משא"כ במוצ"ש הרי אנו באין לדין נר שהדליקו ישראל בשבת ובעכו"ם בכה"ג אסור למוצ"ש בכדי שיעשו, אך בישראל לא גוזרין לאסור בכדי שיעשו, אבל מ"מ הא כתב המג"א (סימן שיח) דלמי שנעשה בשבילו יש לו דין דהעושה מלאכה בעצמו דנאסר עולמית ליהנות ממלאכה זו, וא"כ לכאורה במוצ"ש יהא חמור מליל ש"ק בסברא דאיכא רוב יהודים, אבל הוא בעצמו הביא שהב"י לא ס"ל כן דלא נאסר למי שנעשה בשבילו וממילא דמותר גם למוצ"ש. ומקום יש לעיין דבנ"ד דהעובדים המה מומרים לחלול ש"ק ואולי גם לכל התורה, א"כ לחומרא נימא דחשיבי כאינם בני ברית ודינם כנכרים ליאסר למוצש"ק בכדי שיעשו. (והנה הפמ"ג סימן רעו במ"ז ס"ק ה' כתב: מומר הדליק נר בעצמו לצורך ישראל אסור ודאי שמא יאמר לו וכו' אבל כדי שיעשו במומר צ"ע, ע"כ. מבואר דמספקא ליה אם יש לאסור בכדי שיעשו במומר). אך בנ"ד אין לנו לדון לענין בכדי שיעשו, דברגע אחד מתפשט האור בכל הבתים ותיכף הוי כשיעור בכדי שיעשה י.

שוב מצאתי בת' כתב סופר (אור"ח סימן ג) שכתב אבל נראה פשוט דדוקא במי שמבשל במקרה בשביל אחר גם שהוא לדעתו ורצונו לא חיישינן שמא יצוה לאחר, דלא ישמע לו ולא שכיח וכ"כ האי לא קנסו, אבל בנ"ד שמבשל הפונדק בקביעות מדי שבת בשבתו לאחרים דמקפדין לאכול מבושל ב"י וזה פרנסתו של פונדק זה תמיד בחול ובשבת בודאי קנסא קנסו רבנן לאלו שנתבשל בשבילם כמו להמבשל עצמו, הגם כי בשביל זה לא יחדלו מלפשוט דהא אוכלים בשבת עצמו, אנו אין לנו אלא קנס חכמים לאסור למבשל במויד לעולם דה"ה למי שנתבשל בשבילו בידיעתו ולרצונו כבנדון שלנו דשייך שיצוה לו בפ"א דחל עליו קנס חכמים, כנ"ל פשוט.

והנה מלבד שגם דברי הכת"ס הנ"ל הם רק למי שנעשה בידיעתו וברצונו, ובנ"ד יש לעיין דזה לא נקרא ברצונו דרצונם של המשתמשים החרדים יותר שיתחילו את החשמל אחרי יציאת השבת דבין כך הם לא נהנים רק במוצ"ש. ויעוין שם בכת"ס ד"ה שלפני זה ע"ד אשר ולקול קולמוסו.

ולענ"ד יש לדון בדבריו, דאפילו לדבריו דבכה"ג שייך הגזירה, מ"מ סוף סוף מתחילה לא גזרו חז"ל בישראל משום דלא שכיחא, וא"כ י"ל דממילא לא נאסר בכה"ג ועיין מג"א (סימן שא) וכו', ולכאורה משמע דבזה"ו דאפשר בלא רחיצה אסור להסתמך, ומיהו י"ל כיון דלא גזרו חכמים שרי. ועוד דמדברי הפמ"ג דנסתפק אי יש

ע"י בתחילת קונטרס זה שהובא מספרו של הרב דרזי שהיוס ידוע שעושים מלאכות כל השבת ואף כלילה. וכ"כ חזרת החשמל בעצמם בדוחות"ת "מעשה ייזכר החשמל הינו מחייב ומפסק, ואינו נעלז לנגע. מאות עושים כמלאכה, וכל חידושיהטכנולוגיה והמערכות הממוחשבות אינם מפנים את ידיהם ולו לרגע". וכן ע"י בסוף הר צבי בחלק הזה בהערות הכריזי קד"ה שכתב העיר קו.

לגזור במומר בכדי שיעשו משמע דעכ"פ לא נאסר עולמית
כמו שעושה מלאכה בעצמו⁴.

ובמקום אחר הארכתי בזה אם בדבר שנתחדש במציאות
עכשיו אבל יש בו אותו הטעם שגזרו חז"ל בדבר
אחר, אי ממילא נכללת בתוך גזירת חז"ל, או נאמר דמ"מ
אין אנו גוזרין גזירות מעצמנו.

^{*}העולה מכל זה, דבין בליל ש"ק ובין במוצש"ק יש לדון
דאין להחמיר על המשתמשים בבתייהם ליהנות
מאור זה (זולת כשחל יו"ט במוצאי שבת קודש יש להחמיר
שלא להשתמש באור הזה אם נעשה ע"י ישראל בש"ק אדרבה
ע"י גוי יש לאסור וע"י ישראל יש לדון דמותר כיון
דבדידיה ליכא גזירה דבכדי שיעשה).

(יש לעיין אי אסור מטעם מסייע ידי עוברי עבירה ובדברי
הש"ך יר"ד סימן קנא. עיין בת' ב"ש או"ח סימן לח
שמבאר חילוקים דהיכא דהוא מויד ויש ספק אם יעבור
ליכא איסור משום מסייע ידי עוברי עבירה, עיי"ש).

* המעיין היטב בתשובה זו יראה דהמחבר זצ"ל פתח התשובה לאסור השימוש בחשמל מצד
מעשה שבת. ולא התיר אלא בשעות הראשונות של תחילת השבת שעדיין לא נעשו מלאכות,
דאילו בשבת ביום שהוא לאחר שנעשו מלאכות ע"י מחללי שבת, אסר כמבואר בתחלת התשובה.
ולפי שכבר נתברר שהיום נעשים פעולות רבות במשך כל השבת וגם בתחילתה והובא פירוט
תהליך הייצור בתחילת הקונטרס] – א"כ דין תחלת השבת כדין שבת ביום שלא התיר המחבר
זצ"ל. וכבר העיר כן בהערות הרר"י שד"ה שנרפס בסוף הר צבי בחלק הזה.

הגאון הגדול רבי משה שטרן זצ"ל
אב"ד דעברעצין
ובירור דעת המהרי"ץ דושינסקי זצ"ל

שו"ת קונטרס עלקטריק באר משה

סימן יב

נשאלתי מה רעתי בענין להשתמש בעלקטרי הנעשה בשבת ע"י ישראלים מחללי שבת.

תשובה בודאי ובוראי אסור להשתמש בו.

אין שאלה זו עלי מוטל לברר אלא על גדולי הדברים הגאונים דארעא קדישא שיחיו ויכריזו דפס' צנין זה צס' "חשמל לאור הכלכה" וצס' "מאורות נתן" דעת גאוני ארצנו לאסור בהחלט. ולפי השמועה אומרים להחיר עפ"י הגאון הק' מהרי"ץ דושינסקי אב"ד ירושלים זקוקל"ה ע"י חוספות נר היינו שאם נרות של היחור דולקין צדיכ"י שרי להשתמש בחוספות אור עלקטרי הנעשה ע"י ישראל מחללי שבת, וגם ע"י יאלו לחלוק וצודאי כדאי הוא הגאון זצ"ל הי"ל לסמוך עליו *בשטח"ה כשא"א בענין אחר, אם יאלו הוראה זו מפי קדשו, אבל צודאי וצודאי נכון מאוד להחמיר ולא, להשתמש בכיתרו שפסק רק בשטח"ה וצפרע שיש בדבר קידוש השם, לקדושת שבת צריכים כמחאה נמרכה נגד פרקי עול מחללי השם צפרהס"א, וה' בעז יעזר לעבדו באמת, ועיין בספרי קונטרס עלקטריק ח"א (סי' ו' אות י"ז) בענין להשתמש במקרה צצ"ה ע"י"ש. ועיין בחשו' אמרי יושר (ח"צ סי' י"צ) ועתה ראיתי בזה נדברו (ח"ז סי' כה) שהצ"ה פסקו של הגה"ק אב"ד ירושלים בעל חשו' מהרי"ץ ועיין מה שכ' עליו. ונחון מאוד לסיין בספר חזון איש (אור"ח ח"ב שבת סי' ל"ח אות ד') כי דבריו דברי אלקים חיים ע"י"ש. וצט"ה ציטוד הדברים כוונתי לדבריו.

* הנה כבר בירר בספר מאור השבת לר' משה יאדלר שליט"א על מה שמך הגאון מהרי"ץ דושינסקי זצ"ל, וזה אשר העלה לבסוף בחלק א' סי' י"ח סעיף מ"ז סק"יב "ואחרי כתבי זאת אמר לי הגה"ח רבי הלל שלזינגר זצ"ל שהיה מחשובי מקורבי הגאון מהרי"ץ זצ"ל, שההיתר של הגאון מהרי"ץ זצ"ל היה בזמן שהחשמל היה של עכו"ם פה בירושלים ת"ו. וסיפר לי שפעם נסע עם הגאון מהרי"ץ זצ"ל לתל אביב ובדרך נסיעתם ראה שישראלים עשו והתקינו חוטי חשמל לאיזור, ואמר הגאון זצ"ל בזה"ל עתה צריך לחשוב מה יהא עם שימוש חשמל בשבת עכ"ד. שוב אמר לי ידידי הרב רמ"י דושינסקי שליט"א נכד מהרי"ץ זצ"ל שאביו הגרי"מ דושינסקי שליט"א (זצ"ל) אמר לו דעיקר טעמו של המהרי"ץ זצ"ל כי בזמנו היה תחנת החשמל של גוים עכ"ד". ולדבריהם אין ללמוד כלל מהנהגתו של הגאון זצ"ל ואף לא לענין שעה"ד.

וכן בבטאון "בית יוסף להבה" של חסידות דושינסקיא פ' בהר תשע"ב פורסם מאמר נרחב בענין החשמל, וזה אשר כתבו שם: "ואכן שמוע שמענו מפי מרן רביה"ק מהרי"ם זיע"א שאמר כמ"פ לתלמידיו, שהיתירו של מרן מהרי"ץ זיע"א היה דוקא באור הנדלק ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל, וכן העיד הרה"צ אב"ד קהילתנו בי"ש שליט"א (הובא בספר מאור השבת הנ"ל) ששמע כנ"ל מפ"ק של מרן מהרי"ם זיע"א, וכן סיפר א' מנכדי מרן מהרי"ם זיע"א, שאמר לו פעם תחת אחת השיחים היתירו של מרן מהרי"ץ זיע"א היה רק בזמן ששלטה שלטון המנדט בארה"ק ואור העלקטערי נעשה ע"י עכו"ם, אך מעת שהקימו הציונים את מדינתם בעוה"ר ומאז נעשה מלאכת האלקטערי ע"י זרע ישראל רחמנא לצלן, כבר לא שייך היתירו של מרן זיע"א ע"י תוספות אור".

הגאון הגדול רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל

קצד

קריינא דאגרתא

קפב

בדבר השתמשות בחשמל המופעל ע"י יהודים בשבת ק'

לשאלתו מה דעת רבינו הגדול החזון איש זצלה"ה בדבר ליהנות מהחשמל בשבת קודש בזמן שיסדר שיופעל באופן אוטומאטי, הנני מעתיק בזה מפסקי החזון איש שנדפס בסוף ספר מנוחה נכונה, וז"ל "וכמו כן חוב קדוש על כל אחד להזהר ולא להשתמש בחשמל בארצנו הקדושה במקום שמסתפקין בו בחשמל הנעשה ע"י יהודים ואף אם הכל נעשה האוטומאטי, כל זמן שלא תתקן הפרצה שבשביל הכיוון השימוש והתיקון משתמשים ביהודים בשבת מחוייבים להנזר מלהשתמש בו" עכ"ל.

ועיקרי הדברים מבוארים בחזון איש סי' ל"ח (במועד) סק"ד וזלה"ק "אם נעשה בתחנת החשמל בשבת ע"י ישראל שאינו משמר שבתו, אסור ליהנות ממנו, ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימושו מן הדין, אסור להשתמש בו מפני שיש בשימושו איסור ח"ה שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש ציבורי והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל, והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת, ויהא רעוא שישבו בתשובה שלמה במהרה, עכלה"ק (וידוע דעת מרן החזון איש זצ"ל כי גם ביו"ט אין להשתמש בחשמל, וכן נוהגין על פי הוראתו).

והנה כל פעולה שהיא בהמכונות ואכזר"י וכמעט אפילו נגיעה קלה, לא ימלט מחילול שבת קודש דאורייתא ודרבנן (ולבאר הדברים צריך קונטרס גדול ואכ"מ) והיעלה על הדעת שכל הפועלים והמכונאים כולם יהיו בטלים ומבוטלים, שביתין ושביקין כל המעת לעת כולו והמכונות הענקיות כולם יתהלכו בדיוק ובסדר מעת לעת שלם בלא שום תפיסת ידי אדם ובלא שום מעשה כלל וכלל.

והנה גם מלאכות הנעשות בסוף השבת הוא מחמת ההסתפקות שמסתפקים בתחלתו שנשאב מהכח האצור (וידוע דעת מרן החזון איש זצ"ל שיש להזהר גם מלהשתמש במים הבאים מן החוץ בשבת, כיון שמפעל המים פועל בשבת ע"י חשמל וכן כתב מרן זצלה"ה באגרותיו ח"ב).

אמנם אנו מקדמים בברכה ובשמחה כל צמצום שהוא בחילול שבת קודש, אבל לענין להשתמש בו, דעת מרן זצלה"ה ברורה, שכל עוד שהחשמל בא כולו או מקצתו, במישרים או בעקיפין באיזה צד של חילול שבת קודש, או שמביא לידי חילול שבת קודש אסורה השימוש בו בהחלט.

ומצוה לפרסם דבר זה בין מכיריו וידידיו למען קדושת שבת קודש נשמת חיינו.

והנני דו"ש המצפה לרחמי השי"ת ושיתקבל בכ"א תפלתינו והשב שכינתך וכו' ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים.

יעקב ישראל קניבסקי

הגאון הגדול
רבי משה פיינשטיין זצ"ל
שו"ת אגרות משה

אגרות אורח חיים משה

סימן קכ"ז
(השמיטה)

שימוש בחשמל בשבת וחייב הלוי לרחוץ
ידי הכהנים אף בחול

ח' שבט תשל"ז

מע"כ ידידי ש"ב הרה"ג ר' יעקב אפרים הלוי
לונאוויץ שליט"א.

א.

ועתה בדבר שאלותיך בדבר השתמשות בחשמל בשבת
איני רואה חלוק ממש בין השתמשות להאיר
בנרות החשמל ובין המקרר, דאם איכא היתר מחמת
שצריכים לעשות עבודת החשמל בשביל הבתי חולים
לא היה בזה גם איסור דחלול השם, אבל לא מובן
היתר זה דהא אפשר לעשות מכונה קטנה לכל בית
חולים, וגם הא אפשר להשיג על יום השבת נכרים
שיעשו כל העבודות במכונת החשמל הגדולה, וכיון
שאינו בעניני הרפואה ועניני הצלה גופייהו, לא שייך
זה להזריזות לעשות ע"י ישראל גדולים שלכן הרי
אסור לעשות ע"י ישראל וליכא ההיתר כלל. ואם יש
לחוש שהנכרים יקלקלו בכוונה יעמידו שומרים מישראל
עליהו. אבל מה שמשמשים בהחשמל להמקרר הוא
אולי מצד שהרבה פעמים מתקלקלים האוכלין ולכן כיון
שכל האיסור ליהנות אף ממלאכת ישראל במזיד הוא רק
מדרבנן הקילו בהפ"מ כזה לסמוך על ההיתר דבשביל בתי
החולים אף שאין לסמוך כל כך. וגם זה שלא נתקלקלו
האוכלין מכפי שהיו ולא ניתוסף שום שבת בהו אין זה
הנאה הנאסרת בשביל שמה שלא נתקלקלו היתה לו
ההנאה דמתחלה בפרט שלא ברי שהיו מתקלקלין וזהו
טעם גדול לע"ד.

מבואר בתשובה זו שאינו רואה היתר ברור להקל להשתמש בחשמל בש"ק. ויש להעיר דמה שכתב האג"מ
בחלק ד' סי' ס"ד שיש ספק ספיקא אם עשו מלאכה בחברת החשמל אינו נוגע להיום, דכבר נתפרסם ע"י הרב
יצחק דרזי בשבות יצחק [הובא בקונטרס זה] שחברת החשמל עושה 150 פעולות כל יום ביצירת החשמל ואף
בשבת, ואינו ספק אלא דבר הקבוע בכל יום ויום. וכן שמענו מעובדי החברה כמובא בתחילת הקונטרס. וכמו"כ
לפני זמן מה (בשונה מהעבר), הודו מנהלי החברה בד"ז כמו שהבאנו לעיל מדוחו"ת חברת החשמל. ועוד שם
באג"מ הסתמך על מה שרק מיעוט גדולי תורה ויראה נזהרין בזה.

אולם לע"ע כארבעים אלף בתי אב בא"י משתמשים בחשמל כשר בשבתות
ויו"ט ובתוכם גדולי התורה וראשי ישיבות. ובעצם המנהג שעליו שמע בשהותו בארה"ב צריך
בדיקה, מאחר שהרבה מורי הוראה שעל פיהם הקילו, הסתמכו על הידיעה שהיתה בידם שאופן הייצור הינו
אוטומטי לחלוטין ואין שם אלא תיקונים במקרה של תקלה (וכעין שכתב האג"מ שם). וכבר נודע על כמה
מורי הוראה מגדולי פוסקי זמננו, שחזרו בהם מהיתרם אחר שנודעה להם האמת המרה שהייצור נעשה ע"י
פעולות רבות של חילול שבת, ושמוסיפים הרבה מאד בייצור עבור הבריאים שמבקשים להשתמש. ומש"כ שגם
אם יתקנו יהיה ע"י גוים, ג"כ אינו נוגע להיום שכל עובדי התחנה העוסקים בייצור הם יהודים. ויעו' באג"מ
סוף חלק ה' שכתב בתשובה לשאל את הגרשז"א על נד"ד, והובא דעתו לקמן שהורה להצטרף לגרסא דיעו"ש.

הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל

הנה מקובל בפי מקורבי ותלמידי הגרב"צ זצ"ל שעשרות שנים היה נמנע מכל שימוש בחשמל בש"ק, ובליל שבת שרר בביתו חושך מלבד הנרות.

בשיחה שערכנו (כסלו תשע"ב) עם בנו הגאון ר' אליהו אבא שאול שליט"א ראש ישיבת אור לציון, סיפר כנ"ל שאביו לאחר נישואיו היה נמנע הרבה שנים משימוש בחשמל בשבת. והיה זמן שנסע (בין השנים תשל"ד – תשל"ט) לתחנות הכח שבאשדוד ות"א ונפגש ג"כ עם מהנדס החשמל הארצי ובדק אופן ייצור החשמל. וכן היו לו כמה שאלות לגבי אופני הייצור וענה לו המהנדס בכתב. ואז עשה לעצמו התרה והתחיל להשתמש בחשמל בשבת. ומה שהתחדש לו בביקורו בתחנות הכח והמפגש עם המהנדס, כנראה הענין שנעשה הכל באופן אוטומטי ללא מגע אדם וע"כ לא היה בזה משום מעשה שבת. נכון להיום וכן לפני זמן כבר שמענו בשם הגרי"ש אלישיב שהמצב עכשיו נהיה גרוע יותר, ואינני יודע אם אפשר להשליך הנהגתו על מה שקורה היום בחברת החשמל. ע"כ מדברי בנו הרב אליהו אבא שאול שליט"א.¹

וכן באור לציון פרק לו עמ' רס מבואר שראה תחנת כח שהיה מופעל ע"י "שמן" [הנקרא מזוט] ולא הוצרכו לפעולות אדם בייצור אלא במקרה של תקלה וכדו'. וז"ל שם "דהנה יצירת החשמל כך היא, השמן המגיע מן האניה לתחנת הכוח נאגר במיכלים, ואח"כ נשאב במשאבה חשמלית למקום התנור, ושם בוער ומתכלה, וע"י החום מתחממים המים הנמצאים שם, והמים הופכים לקיטור המניע בכוחו את הטורבינה שממנה נוצר זרם החשמל", ע"כ.

וכן בשו"ת שערי עזרא ח"א סי' כ"ב כ' סיכום ביקורו בחברת החשמל באשדוד וז"ל – "...ומנהל התחנה ענה על שאלות רבות שהתעוררו לנו בענין זה ולא אאריך לך בפרטים רק באופן כללי התברר לי שמ"ש האחרונים בספריהם על התהליך אין הדבר כפי שהוא היום² שיש להקל יותר מאחר שכל הפעולות הם באופן אוטומטי ובכל פעולת הייצור לא עובדים יהודים כלל. מלבד בחדר הבקרה ששם עוקבים יהודים אחר פעולות התחנה ואם יש קלקול מתקנים אותו. נמצא שאין הכרח שיעבדו ממש בתהליך הייצור".

וכן בקובץ "אור תורה" ממנחם-אב תשמ"ה עמ' תרי מאמרו של הרה"ג יהודה ברכה שליט"א [מח"ס שו"ת ברכת יהודה] כ' וז"ל "ואעידה נאמנה שכן שמעתי מעדים נאמנים בשמו של הגאון החסיד ר' בן ציון אבא שאול שליט"א ששבת בחברת החשמל באשדוד והתאמת לו שהכל אוטומט, ומאז ביקורו שם הפסיק להחמיר בענין החשמל וכן מורה ובא לרבים".

שוב שמענו מפי תלמידו הרה"ג משה נקי שליט"א בחודש סיון תשע"ד שנפגש עם הגרב"צ לאחר שחזר מביקורו בתחנת הכח ואמר לו הגרב"צ להדיא שמאחר וראה שכל הייצור נעשה באופן אוטומטי ע"כ יש לצדד להקל בשימוש, עכ"ד.

אך כיום כשישים אחוז מתוצרת החשמל נעשה בתחנות כח המופעלים ע"י אבני פחם ובכל שעות היום עורמים, טוחנים ומובילים הפחם למטחנות ע"י טרקטורים וכמו שראינו בעינינו בביקורינו שם. וכן שאר ייצור החשמל המופק בתחנות הפועלות ע"י גז טבעי, נעשה ע"י מאות פעולות בתחזוקת והפעלת הטורבינות וכפי שהתבאר בארוכה בתחילת הקונטרס (מעמ' 1).

← ולהנ"ל אין ללמוד כלל מהנהגת הגרב"צ זצ"ל לגבי אופן הייצור היום, והשמועה הידועה וכן עדות בעל שו"ת שערי עזרא, שנתברר שהייצור אז נעשה באופן אוטומטי. ואדרבה בתחילה לא היה הגרב"צ זצ"ל משתמש אף שהיו קיימים טעמים אחרים שמורגלים בפי העולם כגון פיקו"נ, ורק אחר הבירור המציאותי שהכל נעשה באופן אוטומטי היקל להשתמש. וכאמור גם בנו שליט"א ציין שאין ללמוד מיניה לגבי אופן הייצור היום.

¹ וכבר הבאנו לעיל כמה פעמים ציטוטים מדוחות חברת החשמל שכתבו להדיא שעושים מלאכות רבות בייצור החשמל. וכן לאחרונה ביקרנו בתחנת הכח בחדרה, ונאמר לנו ע"י עובדי החברה שהמלאכות בשבת הן כביום חול חוץ מפריקת הפחם מהאווניה והובלתו אל שדה הפחם.

² השו"ת י"ל בשנת תשל"ח.

הגאון הגדול רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל

חלק ג'

מכתבים ומאמרים

צ

ריט

בענין השתמשות בחשמל בשב"ק ובענין למנות את ישראל

בס"ד י"ז אייר תשל"ב

להשואל... שיחי

בענין ששאל אם להשתמש בחשמל אף שבמקום מגורו משתמשים, פשוט שאין להסתכל על הסביבה ואין לך עון יותר מחילול השם, וכבר הורה זקן בעל החזו"א זצ"ל כידוע.

ובענין למנות את ישראל שרוצים השלטונות לפקוד את אזרחי הישוב, פשוט שאין לעשות ויתורים בענין זה כי יש בזה חשש איסור דאורייתא כמפורש בגמ' יומא ובהרמב"ם פ"ד מתמידין ומוספין ע"ש.

ואשאר בברכה מרובה המוקירו

אלעזר מנחם מן שך

סיפר הג"ר נתן חיים אינפלד שליט"א ראש ישיבת "באר שבע" בעמה"ס "מנחת נתן" ו"שיחות חיים", שדעת מרן הגראמ"מ שך זצ"ל שאסור להשתמש בחשמל בשבת ושכך נהגו כל גדולי עולם וגם בישיבות הליטאיות תמיד נהגו כך, וא"ל שתדע לך מרן החזו"א זללה"ה אחז שיש לעשות עמם מלחמה כי הם עושים בדווקא לחלל שבת וכדיוס רואים את זה ברור שאפילו שיש מהנדסים שיש להם תכניות ברורות שהכל יהי' אוטומטי, הם אינם מסכימים לזה ולא עוד אלא שהם מפרסמים שהם משתדלים שיהי' מה שפחות חילול שבת ובפועל זה להיפך שמשלמים שכר כפול לעובדים בשבת, ועוד שאפשר ע"י גויים, וסיפר לי ששיבת פוניבז' היא א' הישיבות הראשונות שסידרו עצמם גנרטור פרטי.

הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

**מתוך הקדמת בני הגאון רש"ז אויערבאך זצ"ל
בספר מאורי אש השלם**

16

מאורי אש השלם

והנה בענין השימוש בחשמל בשבת הננו לציין כי מאותו יום ממש שיצור החשמל בירושלם עבר לידי ישראל, הפסיק אבינו גאון ישראל זללה"ה להשתמש במאור החשמל בשבת, והיה כנראה הראשון ממש בשבת הראשון שהפסיק להשתמש במאור החשמל ורבים וחשובים עמדו ותמהו כי לא קלטו ולא ידעו פשר הדבר.

להלן קטע מתוך תשובת מרן הגרשז"א זצוק"ל

(נתקבל מנכד מרן זצ"ל ע"י 'מכון אוצרות שלמה'. חלקו הובא בספר מאורי אש השלם ח"ב)

שימוש בחשמל בשבת

בס"ד י"ד בשבט תשל"ב

למע"כ הרב ישראל יפת שליט"א

ומיהו להשתמש בכל שבתות השנה נראה דאם היינו יודעים שצריכים להוסיף בשבת דלק היינו צריכים ודאי לאסור מכמה טעמים, אך הואיל ונתפרסם* שהכל נעשה מאיליו ואין לעשות שום מעשה בשבת כי אם פיקוח גרידא*, אשר על כן המקילים בזה יש להם על מה לסמוך, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

שלמה זלמן אויערבאך.

* וכידוע כיום המציאות היא שלא רק שצריך להוסיף דלק ש'אפשר' דהוי מלאכה דרבנן, אלא צריך להוסיף במאות מלאכות דאורייתא (כמובא בהרחבה לקמן עמ' מב-מה).

** כיום תהליך הייצור בנוי ומבוסס על מאות פעולות הנצרכות להעשות בשבת דוקא הן בתחנות הכח והן בתחנת הפיקוד הראשי בחיפה והן בעשרות תחנות הוויסות המפוזרות ברחבי הארץ כמבואר בתחלת הקונטרס.

מתוך מאמרו של הרב יצחק דרזי שליט"א – המאמר בשלימותו הובא לקמן עמ' מה

בר"ח אדר תשנ"ה, שלושה שבועות לפני פטירתו שאלו אם להצטרף לגנרטור, והשיב, אין זה שאלה ובודאי להצטרף ולא רק תיקונים עושים בשבת אלא הם מייצרים חשמל בשבת, ולא קיימו דבר ממה שסוכם עמם בענין ועדת הרבנים. ואמר לבני ביתו שהוא מצטער על כך שבעקבות ההטעיה של חברת החשמל נמנעו אנשים מלהצטרף לגנרטור.

ב"ה, ירושלים, אל תשלח לך גיליון בעד

י"ו ו' א' לאי נא (לא) אל תשלח לך גיליון בעד
א' ו' א' לאי נא (לא) אל תשלח לך גיליון בעד
לאי נא (לא) אל תשלח לך גיליון בעד
לאי נא (לא) אל תשלח לך גיליון בעד
לאי נא (לא) אל תשלח לך גיליון בעד
לאי נא (לא) אל תשלח לך גיליון בעד

ב"ה ירושלים יום ראשון כג ניסן תשע"ב

הנני גם אני בעניי שמוש בחשמל בשבת בזמננו, אשר יש בזה שאלות חמורות של נהנה ממעשה שבת ואיסור לפנ"ע וכו', ובדאי דצריך להמנע מכל שמוש בחשמל בשבת קדש קדשים כנ"ל, וכידוע שכן היה דעת אמר"ר גאון ישראל זל"ה שלא ליהנות מהחשמל בש"ק וכלשוננו אשר זה "אש זרה אשר לא ציוה ד"ר ד' ישמרנו.

תשובת המנחת שלמה ומכתבו משנת תשל"ב

הנה בשנת תש"ח מרן הגרשז"א זצ"ל כתב תשובה בענין שימוש בחשמל בשבת. התשובה נכתבה כפי המציאות שהייתה קיימת אז. והננו לבאר בקצרה מהעולה מדבריו איך התחנות פעלו בזמנו ואת השוני העצום בין צורת הייצור דאז להיום. בהמשך יתבארו דברים אלו בארוכה.

היוצא מדבריו במנחת שלמה ומכתבו שהובא בתחילת העמ' הקודם (תשל"ב) שהתחנה פעלה:

א. ע"י מלאכות דרבנן בלבד ב. הפעולות היו נעשות ע"י נכרי והיה צד וספק שתעשינה ע"י ישראל ג. גם אם שומרי תורה ומצוות לא ישתמשו בחשמל יצטרכו בלא"ה להוסיף מכונה (טורבינה) עבור החולים ואין השומרי שבת גורמים כלל לריבוי מלאכות בתחנה וע"כ מסיק (בזה הלשון) "אין אנו גורמים כלל לעשות שום מלאכה מה טעם יהא אסור ליהנות אז מהחשמל" ד. בשנת תשל"ב המציאות שהייתה ידועה לו עפ"י הפרסום "שהכל נעשה מאילין" ואין בשבת כי אם פיקוח גרידא.

והיום לדאבונינו נשתנו פני הדברים א. הפעלת התחנה נעשית ע"י מאות מלאכות דאורייתא כגון תחזוקה ותיקונים בטורבינות, במערכות המים, במערכות הגז והולכת החשמל לצרכנים. וכן בהסעת הפחם בטרקטורים, טחינתם, הבערתם בדודים, פעולות מחשב וכתביה במחשב (ע"י שש"כ פרק ס"ו הערה ר"א ובספר תיקונים ומילואים להערה זו שכתביה במחשב שנשמרת בזכרון הינה איסור דאורייתא) ועוד ב. הפעלת התחנה נעשית ע"י יהודים לכל אורך היום ואינם מסכימים להחליפם בעובדים גויים מחמת הפסד תשלום לעובדים היהודים ג. ריבוי השימוש של שומרי התורה גורמים באופן ישיר לריבוי מלאכות דאורייתא בתחנות הכח שכן כמות הפחם הנצרכת להטעין לטורבינות באופן רציף, תלויה בשימוש של הצרכנים בכל שעה וככל שיתמעט צריכת החשמל כן יתמעטו מלאכות רבות הנעשות ע"י מפעילי התחנה ד. היום נעשות מלאכות רבות לאורך כל היום ונכתבאר בתחילת החוברת וע"ז כ' "ומיהו להשתמש בכל שבתות השנה נראה דאם היינו יודעים שצריכים להוסיף בשבת דלק היינו צריכים ודאי לאסור מכמה טעמים" (ומה שצידד להקל בתשובתו בשנת תש"ח על אף שהיו נעשים מלאכות, הרי כתב להדיא שהיה ספק אם תעשינה ע"י נכרי וכן המלאכות היו רק דרבנן [הסתפק בזה]).

ואשר על כן כל הבא לבחון הדברים יווכח שאין תשובתו נוגעת לצורת הייצור של היום, ואדרבה בדבריו מבואר שאם היו נעשים מלאכות ע"י ישראל בודאי, יש לאסור מכמה סיבות וביניהם משום שגורמים 'דיחוי שבת'. וכן מבואר להדיא במכתב הנ"ל:

"ומיהו להשתמש בכל שבתות השנה נראה דאם היינו יודעים שצריכים להוסיף בשבת דלק היינו צריכים ודאי לאסור מכמה טעמים"

יש לציין שגם בצורת הייצור של שנת תש"ח (שהיה ספק אם ישראל יעשה מלאכה) כ' הגרשז"א זצ"ל במסקנת תשובתו:

"סוף דבר נלענ"ד דכיון שלצערנו הגדול כבר הוחזקו בתחנת הכח (שבעיה"ק ירושלם) לעשות גם בשבת את המלאכות ע"י ישראל, לכן אין לסמוך על פטומי מילי בעלמא עד שיועד לנו בבירור גמור שניתן צו מאת ההנהלה להתנהג בשבתות וימים טובים כדת של תורה עפ"י הוראת הרבנים. ואף שבארנו דאפשר שמעיקר הדין אין לאסור ליהנות מהחשמל בשבת אף אם נעשה ח"ו ע"י ישראל, מ"מ יש לדעת שע"י השימוש שאנו משתמשים בשבת בחשמל הננו גורמים שיכופו שם את הפועלים לחלל שבת. וכמה מכוער הוא להתענג בשבת באש זרה אשר לא צוה ד' וכ"ש לכבד את מקדשי ד' אלו בתי כנסיות ומדרשות באורים שהם חשך ולא אור, וחובה גדולה מוטלת על עיני העדה להאיר את ההולכים בחשך ללכת באור ד' והיה לנו לאור עולם"כא.

עוד יש לציין שגם מה שמצא מקום להקל כפי המציאות דאז, יעו' בדבריו שעל רוב ההיתרים כתב "אפשר" וכן במסקנת דבריו כתב "דאפשר שמעיקר הדין וכו'". וכל צדדי ההיתר נאמרו כלימוד זכות וכמבואר בתחילת התשובה שעיקר ההלכה שיש לאסור השתמשות בחשמל^{כב}.

שוב שמענו מהגאון הגדול ר' עזריאל אויערבאך שליט"א ביום ג' כ"ה אד"א תשע"ד שאמר "בשנים האחרונות רק הרה"ג יצחק דרזי שליט"א דיבר עם מו"ר אבי זצ"ל בעל 'מנחת שלמה' בענין החשמל בשבת ואמר לו שלא יודע היתר בזה. ואני עצמי לא דברתי איתו בענין ואינני חושב שיש מי שדיבר איתו בזה בשנים האחרונות."

להלן ביאור הנ"ל בארוכה

השוואת המציאות עליה כ' מרן הגרשז"א זצוק"ל בתשובתו למציאות הקיימת היום

כ' הגרשז"א ח"ג סי' כד וז"ל "והן אמנם דהא דהשוטח לחולה בשבת מותר לבריא הוא דוקא לאחר שהחולה כבר אכל כל צרכו והותיר, אבל אם יש ספק דע"י זה שיאכל גם הבריא יהיה צורך לשחוט עוד פעם עבור החולה ודאי אסור לבריא לאכול (חושבני וכו') היינו מפני שעושה מעשה בשבת לאכול מדבר שלא נעשה כלל עבורו וכו'".

ביאור הנושא: שלמרות שהשוטח לחולה מותר לבריא לאכול, היינו דוקא לאכול את מה שנשאר לאחר שסיים החולה לאכול אבל ודאי אסור לבריא לאכול לפני שהחולה סיים את אכילתו על סמך שאח"כ ישחטו לחולה מחדש והשחיטה תהיה בהיתר גמור שהרי זה פיקוח נפש, והסיבה לאסור משום שהבריא עושה מעשה לאכול מדבר שלא נעשה עבורו. וטעם האיסור מבואר בהמשך דבריו משום שעובר באיסור דרבנן שגורם לדיחוי שבת שע"י אכילתו יצטרך לדחות את השבת ולשחוט בהיתר של פקו"נ, ואעפ"כ מצדד להקל בזה ואין לאסור על הבריא מלצרוך חשמל אע"פ שע"י צריכת הבריא יגרם דיחוי שבת למען פעולת הייצור בשבת עבור החולים. ומסביר את חילוקו משום שבנד"ד מעשה הבריא בלחיצת מתג החשמל נעשה רק בערב שבת.

אמנם הגרשז"א הגביל מאד היתר זה שרק בהצטרף כמה פרטים אפשר שיש להקל, והם:

א. וזה לשונו "הכל נעשה מער"ש אפשר דשרי".

ב. וזה לשונו "אפשר שהוספת הנפט חשיב רק גרמא דמיתסר רק מדרבנן".

^{כא} ומי ישר בעיניו לעשות דבר המכונה בפי מרן זצ"ל 'מכוער' ?

^{כב} ישנם עוד חששות בהשתמשות שלא דן בהם בתשובות שלפנינו ולדוגמא פעולות חסכון הנעשות עפ"י נוהל חדר הפיקוד הארצי שבחיפה. וכן אלפי מלאכות הנלוות לייצור (ואינם בגדר פיקו"נ כלל) שנגרמות עקב ריבוי המשתמשים וככתיבה ידנית רציפה של כל פעולה הנעשית ע"י מפעילי התחנה וכן תיקונים שאינם הכרחיים לייצור וכמו שהובא בתיאור שבתחילת החוברת. ובפרט בחששות חמורות של מעשה שבת וכידוע דברים אלו לא היו ידועים כלל אלא לאחרונה כאשר יותר ויותר התאפשר לרבים לשמוע ולברר על אופן הייצור ואף לבקר בתחנות הכח.

ג. וזה לשונו "שמוסיף גם עבור כל העיר שפיר חשיב כח שני".

ד. וזה לשונו "בכה"ג דאפשר שהמלאכות תעשינה ע"י נכרים".

ה. וזה לשונו "עיקר האיסור וכו' מדרבנן".

ו. וזה לשונו "בכה"ג דאיכא נמי למיתלי שלא יבוא לידי כך שפיר מותר".

ז. וזה לשונו "ומה שצריכים וכו' ג"כ יצטרכו להוסיף מפני החולים" ובהמשך דבריו "משא"כ הכא וכו' אין אנו גורמים כלל לעשות שום מלאכה".

סיכום דבריו שרק כשהפעולות שנועשות בשבת עבור הבריא הם פעולות דרבנן או בכח שני וגם אם יתכן שיהיו בכח ראשון אבל רק אם "אפשר שיעשו ע"י נכרים" אזי גם אם בסוף נעשו ע"י יהודים אבל מכיון שמתחילה היה בידינו לתלות שלא יבוא לידי כך אז שפיר מותר.

והשתא נחזי לדידן, דבביקורינו בחברת החשמל בחדרה ראינו שאין לדברים הנ"ל קרבה לנעשה בייצור החשמל היום והפרטים השתנו.

א. במש"כ באות ב' וג', היום הייצור ברובו לא ע"י נפט אלא ע"י פחם ולחיצת כפתורים בחדר בקרה. לא רק בשביל תיקונים אלא בשביל החזקת הפעילות השוטפת, והפעולות הם במלאכות דאורייתא כגון בישול המים הדלקת מבערים וכו' בפעולות ישירות ולא בגרמא.

וכמו"כ הטענת הפחם נעשית בצורה רצופה או כמעט רצופה וממילא רוב מההטענה והטחינה והמשך המלאכות עד לסיום הייצור נעשה משום שימוש הבריא בלבד כמו שציין הגרשז"א בסוגריים בדבריו וז"ל "אולם יתכן וכו' ואז עיקר ההוספה נעשה רק מפני שגם הבריאם השתמשו קודם" ע"כ. ויש לידע שהיום אינו רק "יתכן" אלא ממש כן הוא שהטרקטורים מכניסים כמות ועוד כמות בתוך בור בקוטר של מטר על מטר וכן בלחיצת הכפתורים של הבערת הדודים וכו'.

ב. כיום אינו "אפשר" שהמלאכות יעשו ע"י נכרים אלא אדרבה נעשים אך ורק ע"י יהודים. וכשדברנו שם עם מנהל חדר הבקרה (לשעבר) שיעבדו פועלים זרים בטרקטורים, דחה דברינו בתירוצים [ולמעשה אמר שהעובדים החילוניים נלחמים מלחמות גדולות מי יעבוד בשבת מכיון שמקבלים משכורת של עוד מאתיים אחוז וח"ל] ומאן דכר שמיה העסקת עובדים גוים בחדר בקרה.

ג. במש"כ באות ו', כיום אין צד למיתלי שלא יבואו לידי כך, כי זה היה רק אז בצורת הייצור שמתאר אולם היום הצורה של הפעילות המינימלית והשוטפת היא ע"י הוספה קבועה של פחמים ועוד מלאכות. וכמו"כ שליטה קבועה ומלאה ג"כ ע"י לחיצת הכפתורים בחדרי הבקרה (ועד כדי כך אמר לנו שם האחראי שאם העובד שבחדר הבקרה יירדם לשתי דקות יחידת הייצור תפסיק. והנראה שאמר בגוזמא אבל כנ"ל מדובר בשליטה קבועה לייצור ולא רק לתיקונים והשגחה).

ד. ע"ע בסוף הד"ה במש"כ גבי הוספת עוד מכונה קודם צאה"כ, כיום התפעול הוא לא הוספת מכונה המופעלת ע"י מיכל שמן אלא אותו מכשור פועל בצורה של ייצור זרם חזק או חלש (בכמות) התלוי בפעילות הטענת הפחם וחום הדודים ע"י הבערות ופעולות רבות נוספות (המסתכמים בלחיצת מחשב) וממילא כל עלייה מסוימת של צריכה מגבירה את פעילות הייצור וגם אם לא לאותו רגע אבל עד קודם צאה"כ ודאי פעולות רבות בלי סוף היו נמנעים ע"י המנעות צריכת שומרי השבת הבריאם.

העולה מהנ"ל: כי פעולה הנעשית לצורך הבריא אף מער"ש (ולא מבעיא בשבת) הגורמת שיצטרכו לעשות מלאכה דאורייתא בשבת אף אם אותה מלאכה תעשה בהיתר גמור לצורך פיקו"נ ואף אם יהיה מותר להנות גם לבריא ממלאכה זו מצד מעשה שבת אעפ"כ אסור לבריא לעשות את אותה פעולה מער"ש וכ"ש בשבת. וע"ז כ' הגרשז"א וז"ל "אבל אם יש ספק דע"ז שיוכל גם הבריא יהיה צורך לשחוט עוד פעם עבור החולה ודאי אסור לבריא לאכול" וכ"ש בנד"ד שזה ודאי כנ"ל ולא ספק.

[ומש"כ בסיבת האיסור וז"ל "היינו מפני שעושה מעשה בשבת לאכול מדבר שלא נעשה כלל עבורו" ע"כ. בזה מבואר דאין לאסור לצורך חשמל בער"ש משום שמכלה את הפחם המוכן בער"ש, מכיון שפחם זה שהבריא צורך מיועד עבור

הבריאם, משא"כ הפחם המוכן מכניסת שבת ואילך מכיון שעבור הבריאם בלבד אסור לייצר ממילא הפחם מוכן רק עבור החולים ולכן שייך אז לאסור על הבריא לצרוך חשמל כשע"י צריכתו יצטרכו להוסיף עבור החולים ואף אם ההוספה תהיה בהיתר והיינו משום שגורם דחיית שבת]

ועוד שם כ' בסוף התשובה בד"ה גם חושבני וז"ל **"כיון שדבר זה היה עומד בלא"ה להעשות ע"י נכרי באופן המותר"** ע"כ. הרי לך שכל הצידוד לקולא אינו שייך היום כשאנו יודעים מראש שהייצור נעשה אך ורק ע"י יהודים וע"י פעולות אסורות כגון פעולות של חסכון שאיסורן מדאו' או עכ"פ מדרבנן ואפי' שאר כל הפעולות אסורות מדרבנן, מכיון שהם מכוונים לאיסור בפעולות. ולדינא נקטו שלשת עמודי ההוראה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש שכונה לאיסור הוי איסור מדרבנן (עי' יומא פד: ואע"ג דקא וכו'). וכן נקט השו"ע סי' שכח סי"ג עיי"ש מ"ב ושעה"צ אות יז.

ובנד"ד חמיר טפי דשם מיירי שעוסק בפיקו"נ אלא שאנו מזהירים אותו שלא יכוון גם לדבר האסור אבל כשעוסק באיסור ורק עלה במעשהו פיקו"נ, הרמב"ם כ' בפ"ב הל"טז שפטור והעירו הלח"מ והאו"ש דפטור אבל אסור מדרבנן, וסיים שם האו"ש דלוקה מכת מרדות אף שעלה בידו הצלת נפשות, וכמו בנדרים שהפר לה בעלה והיא לא ידעה שמלקין אותה. וה"נ בנד"ד עוסקים הם בעבודתם בשבת כבחול עבור בצע כסף ומטרתם לספק חשמל עבור כל דורש שהם רובא דרובא שהם הבריאם.

ויתירה מזו שאנו יודעים זאת מראש ואין לך שותפות יותר מזו ש"אנו נצרוך ואתם תייצרו" למרות שאנו לא מסכימים לצורת הייצור, כיון שלמעשה אנו מודעים מתחילה שזה הצורה שהם מסכימים לשווק לנו את מבוקשינו.

יש לשים לב **"שדבר העומד להעשות בהיתר"** שהזכיר הגרשז"א אין הכוונה שיש אפשרות לעשותו בהיתר ולמעשה הוא לא עומד לפי התקנון והתכנון להעשות כך, כי בכזה מצב אדרבה זה לא סיבה להיתר אלא סיבה לאיסור דכיון שישנה אפשרות בהיתר נמצא שהעשיה לכתחילה באיסור לא נחשבת בכלל לפיקו"נ.

אלא "שעומד להעשות בהיתר" היינו שבאמת התכנון מראש הוא על בסיס ועל סמך שזה יעשה בהיתר, ע"ז כ' הגרשז"א שגם אם בסוף יעשה באיסור לאו כל כמיניה לאסור אותנו בהנאה. ובנד"ד כואב לכתוב שכיום התכנון מראש הוא באיסור ע"י פעולות חסכון וכדו', ולא שייך להתיר מצד שהם הם הפושעים כיון שמראש מודיעים לנו שהמעוניין לקנות חשמל זה אופן הייצור שלהם וזהו הצורה שהם ימלאו את מבוקשינו. וממילא הצורך חשמל הרי מכין לעצמו נר שמעיקרא הוא נר באיסור דהיינו נר שממנה אחראים על אותו הנר שהם אחראים פושעים וגם אם בליבו אינו מסכים לזה. ולא דמי כלל לנר של היתר שהגיע פושע שכיבהו והדליקו בחזרה שדוקא בזה כ' הגרשז"א שלא קנסינן ליה כיון שהנר הוא פרטי ומראש היה עומד להמשיך להאיר בהיתר והפושע בא וחדש מצב ללא קשר למדליק. ויש לציין שתשובה זו נכתבה בשנת תש"ח ומאז נשתנו הרבה פרטים.

ואחר שפתחנו קצת את הנושא, כאן המקום לציין דעת הגרשז"א לגבי רופא בשבת במקום פיקו"נ (בשש"כ פל"ב הערה קכה) **"ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דנראה דעדיף טפי לעשות המלאכה ע"י שומר מצוות שכוונתו למצוה, כי ע"י עברין אשר כוונתו רק עבור בצע כסף, אע"ג דקעביד מצוה, מ"מ הו"ל כנתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דמבואר בקידושין לב. תוד"ה דמחיל, דגם ע"ז יש משום לפני עור, וגם אפשר דבנ"ד גרע טפי, כיון שבאמת יש כאן חילול שבת, ויתכן דאינה נדחית אלא אם כוונתו להצלה ולא עבור תשלום, וראה גם בספר בית הלוי עה"ת פרשת שמות על הפסוק וירא אלוקים את בני ישראל".**

ולשון בית הלוי פר' שמות פ"ב **"ומזה יצא דמי שהוא פרוץ באחת ממצות ה', אף על גב דלפעמים נתרשש לו אונס שלא יכול לקיימה מ"מ לא מקרי אונס, וכמו בשמירת שבת וכדומה דלפעמים אונס הוא לעשות מלאכה או עבור חולה ר"ל וכדומה מ"מ לא מקרי אונס רק לאותם שהיו שומרים אותו אם לא היה האונס, אבל המחלל שבת כשאינו אונס, גם במלאכה שהוא אונס מקרי מחלל, וכן הוא בכל האיסורים".**

בדבר הצורך להצטרף לגנרטור שבת

כאשר התעוררה בעבר שאלת השימוש בחשמל בארץ ישראל, הנידון היה אם קיים היתר להשתמש בחשמל שייצורו נצרך לצרכי פיקוח נפש, דאמנם בגלל תוספת צריכת הבריאים נעשות פעולות איסור נוספות, מ"מ בשעה שגוברת הצריכה בגלל הבריאים, אם לא יוסיפו בייצור תפסיק המערכת לעבוד ולא יהא חשמל גם לחולים, ונמצא שאם היה העובד שואל אם מותר לו להוסיף עתה, היו מורים לו להוסיף.

ומטעם זה כתב הגרש"ז אויערבך זצ"ל דאפשר שמעיקר הדין אין לאסור ליהנות מהחשמל בשבת אף אם נעשה ח"ו ע"י ישראל. (הדברים נכתבו לפני כחמישים שנה ולפי המציאות שהיתה אז, ונדפסו במנחת שלמה ח"ב).

ובשו"ת אגרו"מ אוה"ח ח"ד סי' קכ"ז כתב דלא מובן ההיתר של בתי חולים דהא אפשר לעשות מכונה קטנה לכל בית חולים וכו' וגם איני רואה חלוק ממש בין השתמשות להאיר ובין המקרר, ומכל מקום נתן טעם לדברי החולקים שמקילים במקרר וליה לא ס"ל כמבואר בדבריו שם ובסי' ס"ד ובחלק ה' בסופו.

ועיי"ש בסי' ס"ד דאם הכל עובד באופן אוטומטי, וגם אם התקלקל אפשר שתיקנו נכרים ויש גם הכרח לתקן לצורך נכרים, איכא ספק ספיקא, ואפשר שלכן נוהגים להתיר.

אבל המציאות כיום שמאות יהודים עובדים בתחנות הכח בשבת ומהם עשרות עובדים בייצור.

זאת ועוד, כיום נעשות בכל עת פעולות מטעמי חסכון על מנת לייצר הכמות הנצרכת באופן החסכוני ביותר, פעולות אלו נעשות באופן שאין בעשייתן היתר משום פיקוח נפש, מפני שסדר עשייתן הוא כך: בתחילה מוסיפים בייצור של מכונה אחת ע"י הוספת מבערים וכו' כדי שניתן יהיה אח"כ להפחית הייצור במכונה אחרת, נמצא שמלאכות אלו שלא לצורך חולים, והרי זה דומה לחולה שיש לו נר שמחירו יקר שדולק ובא אחד והדליק נר שמחירו נמוך כדי שיוכל אח"כ לכבות את הנר שמחירו גבוה יותר, שהנר הודלק באיסור אסור ליהנות ממנו יעוי' בספר מאורות נתן ובשב"י ח"ו מש"כ בזה.

בשלב מסויים, הסכימה חברת החשמל שועדת רבנים תעקוב אחר הנעשה, ובביקור רבנים בתחנת הכח, הראו להם את אופן הייצור כאילו כל פעולות הייצור מתבצעות באופן אוטומטי, דיווח מוטעה זה שכאילו הכל מתבצע באופן אוטומטי, הועבר לידיעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל ומשום כך במשך איזה תקופה סבר שכבר אין צורך בגנרטור, א"לם אחר זמן כאשר נודע לו ההטעיה שהיתה בענין, ושלמעשה עובדים

בפועל בייצור בשבת, ובאופן חמור יותר מבעבר מפני שמטעמי חסכון נעשות פעולות יצור בזמן שאין בהן צורך לחולים ואין היתר לעובדים לעשותם מפני פיקוח נפש, אמר שהוא צריך לעיין בזה.

לאחר מכן כשדיבר שוב בנושא זה השיב כך: חשבתי על זה, ומעיקר הדין אין איסור להשתמש כי יש ספק אם אני מקבל מהחשמל המיוצר באיסור או מהחשמל המיוצר בהיתר.

אולם כשהתבררה לו המציאות שמערכת החשמל בכל הארץ עובדת כמערכת אחת, ואצל כל הצרכנים זה וזה גורם החשמל המיוצר באיסור עם החשמל המיוצר בהיתר, ולאור הוכחתו (במנח"ש) שזה וזה גורם אסור משום מעשה שבת, אמר שצריך לעיין שוב בענין.

בר"ח אדר תשנ"ה, שלושה שבועות לפני פטירתו שאלו אם להצטרף לגנרטור, והשיב, אין זה שאלה ובודאי להצטרף ולא רק תיקונים עושים בשבת אלא הם מייצרים חשמל בשבת, ולא קיימו דבר ממה שסוכם עמם בענין ועדת הרבנים. ואמר לבני ביתו שהוא מצטער על כך שבעקבות ההטעיה של חברת החשמל נמנעו אנשים מלהצטרף לגנרטור.

נסיגנות הטעיה נעשו גם בתקופת החזו"א כפי שאמר החזו"א זצ"ל להגר"י קופרשטאק שליט"א, (וכמובא בספרו מאורות נתן). והוסיף החזו"א אם כותבים טעם איסור השתמשות בחשמל משום מעשה שבת, יטעו לומר שמותר להשתמש בחשמל המיוצר, שהרי חברת החשמל מפרסמת שייצור החשמל נעשה באופן אוטומטי, אך האיסור שכתבתי משום חילול השם, הוא סיבה לאסור בכל אופן של חילול שבת הנעשה בעסק זה.

גם בתקופה בה ריבוי הפעולות בייצור השמל שנעשה עבור הבריאים נעשה באופן שלולא הן לא היה חשמל גם לחולים, כתב מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל (במנח"ש שם) בזה הלשון:

"יש לדעת שע"י השימוש שאנו משתמשים בשבת בחשמל הננו גורמים שיכופו שם את הפועלים לחלל שבת, וכמה מכווער הוא להתענג בשבת באש זרה אשר לא צוה ה', וכ"ש לכבד את מקדשי ה' אלו בתי כנסיות ומדרשות באורים שהם חושך ולא אור, וחובה גדולה מוטלת על עיני העדה להאיר את ההולכים בחשך ללכת באור ה' והיה לנו לאור עולם"

עידכון, לאחרונה נעשה נסיון באחת מתחנות הכח לסדר שלא יהא צורך בהכנסת פחם למיכלים של התנורים בשבת, והנסיון לא עלה יפה, והוצרכו להכניס פחם בשבת בגלל ריבוי הצריכה של הבריאים. נמצא שהמשתמשים בחשמל גורמים באופן ישיר להסעת פחם בשבת והבערתו ע"י ישראל.

הגאון הגדול רבי ישראל יעקב פיישר זצ"ל

חלק ט עמ' פד

ישראל

הלכות שבת

אבן

אולם להשתמש בחשמל בשבת, יש נדון אחר שעי"ה הוא מדליק את הנרות, הרי הם עובדים על ידו באיסורים רבים של הבערה בשבת, ואיכא לפני עור, ואף אי נמא דחברת החשמל מותר להם להוסיף דלק ולהנעירו בשבת, אף אי נמא דלצמי חולים יש להם קוים מיוחדים, מכיון שיש הרבה חולים מסוכנים בבתי פרטיים שצריכים לחשמל לעשות דיאליזה לכליות, וכן חולים מסוכנים אחרים וממילא מוכרחים לספק חשמל לכולם, כי אינם יודעים מי שצריך ומי שלא צריך.

מ"מ כל איש שהוא יודע שא"ל צדיתו חשמל לחולה מסוכן, וגם נרות להאיר ודאי א"ל אסור לו להדליק את נרות החשמל בשבת, כי הוא מכשיל את חברת החשמל בלפני עור, ואין זה בגדר רצי בשיעורין, ואף דדבר ידוע * ששעות הראשונות של השבת יש די מספיק חשמל לכל אלו הנרות שמדליקין כלילה, מ"מ הרי אס"כ צווקר וכל השבת צריך לזהר שיהיו המנורות סגורים, כדי שלא יעצור על לפני עור.

* היום נשתנה תהליך הייצור כמש"כ חברת החשמל בעצמם בדוחו"ת שלהם "כמעט כל מקצוע ותחום התמחות מיוצגים בצוות הענק, המפעיל 24 שעות ביממה את האתר. מאות עובדים מאיישים קשת רחבה של מקצועות באתר וכו' מעשה ייצור החשמל הינו מחייב ומפרך, ואינו נעצר לרגע. מאות עושים במלאכה, וכל חידושי הטכנולוגיה והמערכות הממוחשבות אינם מפנים את ידיהם ולו לרגע". וכן אנו ביררנו אצל מהנדסי תחנות הכח וכדלעיל, וכן מובא בשבות יצחק לר' יצחק דרזי שליט"א שהעידו בפניו עובדי התחנה, שגם בליל שבת מגבירים מכוונות הייצור לפי צריכת החשמל בארץ, ויש זמנים שמפחיתים פעולת טורבינה גדולה ובמקומה מפעילים אחת קטנה שמיצרת כמות מספיקה לאותו זמן, ושימושה זולה יותר משימוש בגדולה. ולפי"ז גם בליל שבת צריך שיהיו המנורות סגורים לדברי הרב זצ"ל. וע"ע לקמן מכתבו של הגר"נ קרליץ שליט"א שהאריך בענין לפ"ע שיש בהפעלת מכשירים מער"ש שיפעלו בשבת.

שאלתי קמיה הרה"ג ר' יהודה פיישר שליט"א בנו של הרב זצ"ל במה אביו היה משתמש בש"ק? והשיב שבתחילה היה מגורות גז (לוקסים) ואז מצברים ולבסוף גנרטור, וכן היה מורה לאחרים לעשות. (המו"ל)

הגאון הגדול רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל שו"ת מנחת יצחק

חלק ג

יצחק

סימן ט

מנחת

סימן ט

אם מותר לעלות ולרדת בשבת, במעלית הפועלת ע"י כח האלקטרי

השבת, והמלאכה ביום השבת, היא על להבא, שלא יהי נפסק המשפט צימים הנאים ע"י, אך בכל זה צמדינותו שהכל נעשה ע"י ישראל, ל"מ היתר הנ"ל, וע"י בחשוי אמרי יושר (ח"צ סי' נ"ב), וחמיר משם, דל"מ רק חשש אמירא לגוי, משא"כ הכא דפועלים עצמם ישראלים ע"י ש"כ.

ב"ה יום א' בהב"ח ל"ז למבני תשכ"א לפ"ק מגשטת יצ"ו.
שוכט"ס אל כבוד הרה"ג המפורסם בתורתו ויראתו וכר כשית מוה"ר שמואל מאיר הכהן הולנדר שליט"א מלפנים דיין דק"ק טשערנאויץ וכעת בתל אביב באה"ק חובבי"א.

אחדשת"ה כמשפט לאוהבי שמו. את ג"ה הגיעני ע"ד המעלית שעולים ויורדים בהם בבתים הגדולים. שפועלים ע"י כח האלקטרי, אם מותר לעלות ולרדת בהם בשבת, ביחד עם אינם יהודים. שעולים ויורדים לצורך עצמם. ודעת כתי"ה שאסור בודאי. משום המלאכות דאורייתא ודרבנן הנעשות בבית התעשיה של כח האלקטרי. שנעשה גם לצורך ישראל. ועוד שעל פי רוב ההשתמשות. מרבים בעשיית כח האלקטרי. וא"כ מוסיפים במלאכת העשיה בשביל ישראל ממש עכ"ל.

והנה מפעם אחרון הנ"ל, נראה לאסור, אך באופן שהמעלית הולכת כל היום בלי הרף, דמ"ה בתוספת מלא, נחוסף ג"כ הזרע, דיש בו משום הנ"ל, ועוד יש לדון משום זילותא דביו"ט, ע"ש"כ (בה"צ ק"ד), וכ"ז אף צמדינות שהפועלים עכו"ם ורוב המשתמשים עכו"ם, מכ"ש בא"י, שהפועלים ישראל, ורוב המשתמשים ישראל, דשייך גם משום מה שגורם להמלאכות צדית החשוי כנ"ל.

יצחק יעקב ווייס

הנה נדקו דבריו נזכ, דהשני חשבותיו מקורם דש"ע ופוסקים, דהא דנעשה גם לצורך ישראל, אפילו כנר, דנר לאחד נר למלאכה, אסור לכנות ממנו בשבת לכ"ס, כמבואר (בא"ח סי' רע"ז), ומכ"ש דאם יש חשש שירבו בשביל ית"ל, דאסור לכ"ס, כמבואר שם (סעי' א'), אך צעיר שחזק עכו"ם, והכעלים והפועלים צדית החשוי, הם כולם עכו"ם, כנר כחנתי בספרי מנחת יצחק (ח"א סי' ק"ז), דשם גדולי החמומים, ללדד משום דבטיחות כגדולות, החומר להדלק ביום ש"ק, בודאי נעשה קודם

להמעין היטב בתשובה זו, עולה דהמחבר אסר להשתמש במעלית המופעלת ע"י חשמל שמיצרים יהודים, מטעם שכל שמשותמים יותר בחשמל, גורמים שיעשו פעולות נוספות של חילול שבת בבית התעשיה לייצור החשמל [תחנות כח]. וע"ע לעיל בדעת הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל שהאריך בענין לפני עור שיש בהשתמשות בחשמל.

* (ביאור דברי המנח"י) בשו"ת אמרי יושר ח"ב אסר להשתמש בחשמל שנעשה ע"י גוים והמפקחים עליהם ישראלים, ותפקידם לצוות ולפקח על הוספת עצים למדורה שעל ידה נוצר החשמל. ואם כה"ג אסר בעל האמרי יושר כ"ש בא"י דחמיר טפי שיצור החשמל עצמו נעשה ע"י ישראלים מחללי שבת.

הגאון הגדול
רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל
שו"ת קנה בשם ח"ד

בשם

או"ח סימן כז

קנה

[ב]

ואשר שאל עוד באם מותר לכתחילה שרק חלק מהמנורות בשבת יהיה דלוק מהאלעקטערי הכשר מהגינוראטער הפרטי, באופן שיש בהחדר אור מספיק ואפשר ללמוד ולקרוא לאור המנורות הכשרים, ולהוסיף אור המאיר מהאלעקטערי הרגיל של חברת האלעקטער שמחללים שבת עכ"ד.

והנלע"ד דאס דלגופא דמילמא יז לנדד בזה להחירא עפ"י מה דמצואר בשו"ע או"ח (סי' רע"ו סע"ד) דאס יז נר צנית ישראל וצא אינו יהודי והדליק נר אחר מותר להשתמש לאורו בעוד נר הראשון דולק, ועיי"ש במשנה ברורה (ס"ק ל"ב) דר"ל אף דעתה על ידי הנר הזה שהדליק בשביל ישראל נמגדל האור יותר אפי"ה מותר, ומיירי כשהיה יכול מתחילה במקום הזה על כל פנים ליהנות קצת לאור הנר הראשון ולכן שרי וצלא"ה אסור עכ"ל.

ואם כן נראה לכאורה דבאופן שמדליק אור מספיק מהאור הכשר שאפשר ללמוד ולקרוא על ידי האור הכשר אפילו שלא בדוחק, אס כן אין צריך כלום בזה שמוסיף חוספות אורה מאור המאיר מהחצרה שמחללים שבת.

ומכל מקום להלכה למעשה נלע"ד שאין מן הראוי לעשות כן אעפ"י שאין בזה משום איסור הנאה מאור האסור שנעשה על ידי חילול שצ"ק, מכיון שאין כאן רק חוספת אורה ויכול שפיר ללמוד ולקרוא גם בלי זה, מכל מקום יז בזה משום איסור מקייע די עוברי עבירה, ואולי הוא גם כן בגדר חילול השם בזה שנהנה מאור שנעשה על ידי חילול שצ"ק אעפ"י שאינו אלא חוספת אורה ומן הראוי למנוע מזה.

נשוב על דברי הרה"ג חיים אהרן מונדרר שליט"א מו"צ העדה"ח:

הן למכביר להוסיף במילים על דברי רב השכונה שליט"א בגודל הדבר הנשגב הנ"ל בחיזוק גדרי השבת קודש שהיא מקור הברכה, ועל כל אחד ואחד להודרו ולהתחבר לגנרטור השכונתי הנ"ל, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר, וכל העוסקים והמסייעים והמצטרפים לענין חשוב זה יתברכו ממרומים בכל מילי דמיטיב בשפע ברכה והצלחה ברו"ג, ונזכה לקבל פני משיח צדקנו בב"א.

הכו"ח למען כבוד השבת קודש

נ"י י"ב / תש"ס
נתן הכהן קופשיץ

מאיר בראנדסדארפער

הגאון הגדול רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל שו"ת ציץ אליעזר

ציץ אליעזר ח"ח

סימן כז

שו"ת

ה) ואבוא בזה לשאלתו השלישית, והוא על אודות הפלטות לשבת אי הו' כקטומות לענין חזרה בלא הנחת טס עליהם, דכך אופן עשייתם, הם טס של מתכת בעובי אגודל ובתוכו ישנם חוטי חשמל שבהם הזרם והם מתחממים, ואינם נראים לחוץ היות וטס המתכת מקיפם מכל צד, גם א"א להמעיט או להגדיל החום כי קבוע הדבר ביסודו, ועם הכנסת התקע פועל ובהוצאתו מפסיק ע"כ.

והנה כבר דן בזה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה חאו"ח סי' ל"ד וח"ו חאו"ח סי' ט"ו והעלה דאין דינם כגרופה וקטומה עיי"ש, אבל לעומת זה כבר הורה זקן רבה של ירושלים הגאון הגרצ"פ פרנק ז"ל בתשובה שנדפסה בירחון קול תורה חו' אייר תשכ"ג דיש לזה דין גרופה וקטומה וא"צ לפרוס על הפלטה כדי להפסיק בין הקדרה והפלטה בהיות דאין אפשרות להגדיל או להקטין את כח החום ולא שייך חיתוי כלל, ולא איכפת מה שאין בו מעשה להיכרא עיי"ש.

ויש להוסיף דלמעשה נקרא זה שיש גם פעולת היכר והיינו בזה שמשתמש בשבת בפלטה זאת אשר בימות החול איננו משתמש בה בהיות דעשוי רק להחזיק חום התבשילין, או אפילו לחמם אבל לא עד כדי לבשל ממש, דכך שמעתי מהרבה משתמשים בהם שמידת חומו אינו מגיע לגובה כזה של בישול, ויעוין גם מ"ש בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' ט"ז אות ג' ומה שהבאתי בשם הגידולי ציון, וכמו"כ יעוין מ"ש בזה גם בספר שו"ת אגרות משה (פנינשטיין) חאו"ח סי' צ"ג עיי"ש, ואקצר.

ולכל היותר אפשר להדר לתלות על מקום התקע פתקה שכתוב עליה שבת קודש, וזה ישמש לו כאות אזהרה שלא יבוא אי פעם לשכוח ולהוציא התקע ממקומו כדי לכבות הפלטה, או כדי לתת ולהעמידו על מדת חום גבוה יותר [אם ישנו כזאת]. וזאת למודעי. אין ללמוד מהאמור כל היתר בנוגע לעצם השימוש בפלטה חשמלית בשבת מכח השאלה האחרת החמורה שישנה בזה במה שישראלים עובדים בשבת בתחנת הכח החשמלי.

ואסיים בברכת כוח"ט והצלחה בעליה בשלבי התורה והיראה

בידידות ובהוקרה
אליעזר יהודה ולדנברג

הנהגת הבבא סאלי זצוק"ל

צילום מתחילת ספר מלכים אמניך להגר"י זילברשטיין שליט"א

אין האש שולטת בביתם של צדיקים

בבית אדמו"ר (ר' ישראל אביחצירא זצ"ל) הדליקו נרות ומנורות רבים. להאיר את ליל שבת, ונמנעו מלהשתמש בחשמל. אדמו"ר זצ"ל אמץ לעצמו את פסק החזון איש זצ"ל שהשימוש בחשמל, יש בו לבד מהנאה מחילול שבת, גם חילול השם.

...נפל לפתע אחד הנרות, ואש אחזה בשטיח שכיסה את ריצפת הבית, עד מהרה התפשטה האש וגרמה לבהלה ומהומה רבתי. בני הבית חששו שהאש תגיע לחפצים דליקים, שאם היתה האש אוחות בהם היתה סכנה ממשית שכל הבית יעלה בלהבות. בשל קדושת השבת, נשארו כולם חסרי אונים, והחלו לפנות את הבית מיושביו. היחידי שלא נתפס לבהלה היה אדמו"ר...ניגש אל האש...ואמר: עד לכאן תגיע האש ותו לא! ובאופן לא טבעי פסקה האש, בדיוק כשהגיעה לאותו קו. ודעכה לאיטה לשמחת כל הנוכחים.

(מאור ישראל" עמוד קל"ג)

אולי אפשר לומר שאין זה נס, כי אם חוק בטבע, על פי הנאמר במסכת שבת דף קי"ט: "אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת" ולכן בית של צדיק שאין בו אף שמץ של חילול שבת אין האש שולטת בו. ופשוט. וק"ל.

מכתבו של חתן הבבא סאלי זצ"ל הג"ר אריה יהודה הראל שליט"א

בס"ד

"בבית אדמו"ר הדליקו נרות ומנורות רבים, להאיר את ליל השבת, ונמנעו מלהשתמש בחשמל. אדמו"ר שחערך מאד את גדולתו של החזון איש זצוקל"ה, אמץ לעצמו את פסק החזון איש שחשימוש בחשמל יש בו לבד מהנאה מחילול שבת גם חילול השם, ובשום אופן לא רצה להנות מחשמל בשבת, הוא השתמש בשנים הראשונות לעלותו ארצה במנורות נפט, לאחר מכן במצבר מיוחד לשבת, ובביתו האחרון בנתיבות הותקן גרמטור מיוחד שיספק לכל חבנין חשמל בשבת תוך כדי הדגשה שזוהו החשמל המיוחד לשבתות".

הגאון הגדול רבי יעקב מוצפי זצ"ל גאב"ד העדה"ח הספרדית

ספר חזקון כנסת עזרא

הרה"ג ר' יעקב מוצפי
ראש ישיבת קרית ספר וגאב"ד העדה החרדית הספרדית
חידושי תורה עם הערות והארות בחידושו

ח) בענין חשמל בשבת רבינו היה מורה כדעת מרן חזו"א זצ"ל שלחמנע מלהשתמש בשבת בתאורת חשמל המופקת ע"י חברת חשמל של יהודים המחללים שבת כמצוי היום רח"ל ורק בגנרטור או גז הורה להשתמש דכך בב"כנס שלו היה גז מפיך אור במנורות וכן אסר כדעתו של חזו"א להשתמש בשבת במים המובאים באמצעות משאבות המופעלות ע"י חברת החשמל הני"ל. ואני מעיד ששמעתי זאת מפיו שכך פסק לאברך ששאלו בזה. כך שאם ימצא פירכות של סתירות לדבריו בענין המים אז כידוע לא מתים מקושיא ואומנם נצטרך תירוץ לסתירה אך הדין לא ישתנה דודאי שאסר השימוש במים הני"ל:

ארי עלה מבבל – תולדות והנהגות הגאון זצ"ל

אבות דבי יעקב ארי עלה מבבל

שאלה ה:

בענין השתמשות בחשמל בשבת, שמפעיליה הם אנשים יהודים, וכן בענין פתיחת הפריז'ידר בשבת?

והשיב: בענין הפריז'ידר, לא לפתוח בשבת הן בשעת פעילותו והן בשעת הפסקתו, כי הרבה מחלוקות וספיקות יש בדבר, והרבה נבוכו. לכן דעתי היא, שבערב שבת יוציא את השקע מהחשמל ואז יוכל להשתמש בה בכל עת שירצה ומובטח לו שכתוצאה מכך לא

ינזק כלל ועיקר. ובאשר להשתמשות בחשמל בכלל אמר: לא הם ולא שכרם. וכן אני נוהג בביתי, וכן בבית הכנסת, והשימוש הוא במנורת גז, או בכל דבר אחר, ובלבד שלא ליהנות מחילול שבת ולא להיכנס לספקות.

— נח —

חכם סלמאן מוצפי זצ"ל

ביקורו בתחנת הכוח

את ענין שימוש החשמל בשבת בדק וליבן לפרטיו הטכניים וההלכתיים, ביקר בתחנות הכוח ושאל אנשים בעלי ידע מקצועי, חקרם והתמצא בכל פרטי הפעלת המכונות והחליט יחד עם ידידו הג"ר נסים כדורז' על האיסור בשימוש בו, מיד דאג לזכות את הרבים והשתדל בכל כוחו כי בביהכנ"ס יותקן מתקן תאורה מיוחד ועצמאי, מכשולים רבים עמדו בדרכו וכמעט נתבטל הרבר, גם לאחר שהופעל בהצלחה רבו ההפרעות, ורבנו עמד כחומה בצורה על קיומו והמשיך הדבר בהצלחה.

בשבת שבתוך הישבעה לפטירתו הושארה בטעות מנורת תאורה הקשורה לרשת החשמל הארצית בנוסף לתאורה העצמאית שהתקין בביתו, הדבר נתגלה רק לאחר כניסת השבת, וראה זה פלא, שעה קלה לאחר כניסת השבת יצאה מנורה זו מכלל שימוש.

לתפילה עם המכוונים בימים הנוראים היה מביא מביתו מנורת נפט ותולה אותה על הכותל מעל לפינת מושבו, כדי לא ליהנות ממאור החשמל, בערב יוה"כ בשנה אחת קבעו באותו כותל מנורת חשמל, רבנו ביקש כי לא ידליקוה וכן עשו, אלא שגבאי ביהכנ"ס הסמוך שהוא אשר קבע את המנורה לא נחה דעתו שאין מעלים את אורה וביקש להדליקה כי הוקדשה לעי"נ ת"ח מקובל וצדיק, רבנו השיבו: תהיה בטוח שאותו צדיק אינו חפץ בעילוי נשמה זה.

* מח"ס שו"ת מעשה נסים, וספר חובת הארץ - הלכות תרו"מ

הגאון הגדול

רבי חיים פינחס שיינברג זצ"ל

"אנא הזדרזו להצטרף למפעל קדוש זה"

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG
Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"
and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג
ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דק"ר מטרסדורף

1'ይህ 1'ይህ 3'ይህ

השבת עקובותי, ואני רבתי בשבתות בא"י עשויה, ונבר
המזללות לה' אלהי ישראל ואני רבתי תחיל שבתות
בשבתותי אלהי, אברהם עני.

[illegible]

ה' כ"ב חנוכה אכילת השבת קדושה, אצל נדבה
אחרי שנת השבת בחלקה נגד למחיצה, אצל חנוכה
ה' כ"ב חנוכה קדוש, אכילת השבת אכילת

הנה"ח לנה"ח גלגל
תעמלתי מלחמה

רחוב פנים מאירות 2, ירושלים, ת.ד. 6979, טל. 371513 - (02), ישראל
2 Panim Meiroi St., Jerusalem, P.O.B. 6979, Tel. (02) - 371513, Israel

באתי בזה בקריאה נאמנה לכל הזהירים בכבוד השבת וקדושתה, ומדקדקים בשמירתה כלליה ופרטיה, בדבר ההצטרפות להיות מנויים על הגרנטור החדש שהוקם בשכונתנו לאחרונה, לכבוד ש"ק.

וכבר ידועים דבריו של מרן החזו"א זצוק"ל בדבר השימוש בחשמל הנעשה תוך חילול ש"ק, הן מצד מעשה שבת והן מצד חילול ה', וב"ה בשנים האחרונות התארגנו בהרבה שכונות בירושלים ת"ו, להתקין גנרטור מקומי לספק אלקטרי כשר למהדרין בימי שבת ומועד, בעידודם וברכתם של גדולי ישראל.

על כן החרדים לכבוד השבת וקדושתה, אשר נדבה רוחם לענג את השבת באלקטרי כשר למהדרין, אנא הזדרזו להצטרף למפעל קדוש זה, להשליט קדושת השבת וכבוד ה' בשכונתנו ובתינו.

הכו"ח לכבוד השבת וקדושתה
חיים פינחס שיינברג

הגאון הגדול רבי בנימין זילבר זצ"ל שו"ת אז נדברו

ברית דיני שהיה וחזרה עולם

שיש בשימושו איסור ח"ה שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש ציבור והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל, והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת, ויהא רעוא שישובו בתשובה שלמה במהרה, עכ"ל. [ואפילו אם נעשה הכל באופן אוטומטי כל שיש חילול שבת ע"י יהודים צריכים להגזיר מזה ומסתברא דלא שייך ח"ה אלא אם נהנה בשעת חילול שבת].

ס"א. ולענין השתמשות בחשמל בשבת כתב החזו"א (סי' ב' סק"ד): וכל זה כשזרם החשמל הוכן מע"ש והשעון מפסיק את חבל החשמלי וחוזר וקושרו, אבל אם נעשה בתחנות החשמל בשבת ע"י ישראל שאינו משמר שבתו, אסור ליהנות ממנו, ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימושו מן הדין, אסור להשתמש בו מפני

עו א ז הפסקות החשמל בשבת
סימן כח
תשובה

בס"ד יום ה' בשלח תשל"ב.

אחדשה"ט בהוקרה רבה כערכו הרם.

חלק ו

יקרת מכתבו נתקבל בברכה. ועיינתי היטב מה שדן אודות שימוש בחשמל בכלל ואודות מה שנפסק זרם החשמל בכל הארץ בשבת פרשת וארא. והנה בבעי' הכאובה הזאת מה שיש גם מהחרדים משתמשים בחשמל למרות שידוע שיש חילול שבת ע"י יהודים בתחנות של החשמל, אין רצוני לדון בזה כעת ולע"ע אין לי להוסיף על מה שהובא בברית עולם עמוד 74 סעיף ס"א בשם החזו"א שיש למנוע מפני חילול השם.

אמנם מה שדן במכתבו אודות השבת שנפסק זרם החשמל ודעתו שזה יותר חמור מכל השבתות אין דעתי כן וכן עניתי לכל השואלים אותי, שהרי זה ברור דאפילו במקומות שעובד באופן אוטומטי שומרים ע"י יהודים ומתקנים מה שדרוש ונמצא שהמשתמש בחשמל באור ובבישול הוא נהנה מחילול שבת של יהודים.

וכעת נדון לעצם הענין אף שזה לא נוגע לע"ע למעשה כאמור, והנה איסור בישול אין בזה אפי' בלח אפי' נצטנן לגמרי כיון שהכל נעשה מעצמו דלא כמו שהבין כב' שליט"א דבלח יש בזה איסור בישול, וגדולה מזו מבואר בחזו"א (סימן ל"ח סק"ג) דאפי' אם העמיד בשבת עצמו דבר צונן על כירה חשמלית ונדלק מעצמו ע"י השעון שהכין מע"ש אין זה אלא גרמא. [וגרמא מותר מן התורה בכל המלאכות גם מלאכת מבשל אף שכל מבשל הוא רק כעין גרמא, וכמו שכתבנו במקור הלכה ח"ב על מסכת שבת]

אמנם בעניינינו אם ה' ברור לנו שיש איסור הנאה מה שעובדים יהודים בתחנות החשמל בכל השבתות ובשבת שנפסק לגמרי הזרם [וכבר כתבנו שאין רצוני לדון בזה, וכבר נתבאר שאין הפרל בין כל שבתות ובין השבת שנפסק הזרם] כמו במבשל-בשבת, הרי

אז סימן טו נדברו לס

תשובה

בס"ד אור ליום ר' עיוהכ"פ תשל"ד

חלק ד

לאחר ברכת גח"ט, המכתב נתקבל בזמנו אבל היות אודות שימוש בחשמל שנעבד באיסור אין הבדל בין שימוש בשביל להאיר או פרייזר, בחזו"א לא נזכר מראית העין רק הנאה ממה שיהודים מתללים שבת זהו בכלל חילול השם שהשבת נעשה אצלו זול, ולא תלוי במראית העין וז"ל (מובא בברית עולם עמוד 74 סעיף ס"א): והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת ומכיון שאין החשש מפני מראית העין אין להתחמיר יותר ממה שהחמיר בזה מרא דשמעתנא וכל המוסיף הוא בכלל כל המוסיף גורע דאם אנו אוסרים מלהשתמש במצברים כמו שרגיל בחול יבוא להשתמש בחשמל ממש (ואין ראי' ממה שיש שמקילים בפרייזר דמחזיקים בזה לבלתי אפשרי ולפי' כיון שאינו מפורש בחזו"א איסור ממש אלא חז"ש לכן מרים היתר בזה) ואפילו אם ה' חשש מראית העין נמי יש להתיר והדברים רחבים בספר מקור הלכה ח"ב סימן כ"ב.

הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל

מיכל יהודה ליפקוביץ

זכרון מאיר
בני ברק

בס"ד ט"ו תשרי תשס"ו

לכלל ציבור היראים החרדים לדבר השם ולקיום מצוות התורה בעיר פתח תקוה.
כאשר אנשי מעשה עוסקים בצרכי ציבור באמונה פועלים כעת למען קדושת שבת כליל תפארתינו
בסידור מערכת גגרטור שתספק צרכי החשמל ללא חילול שבת, כאשר הורה זקן מרן רבנו החזון איש
זלה"ה דיש איסור בשימוש חשמל הנעשה ע"י מי שאינו משמר שבתו והוא חילול השם וביזוי כבוד
שמים. אבוא בזה בדברי אלה לחזק ידם ולעורר את כל אחד ואחד מבני העיר להשתתף עמם בזה
שהוא קיום עונג שבת בכשרות, והוא חיזוק לשמירת קדושת השבת וריבוי כבוד שמו יתברך שנוהרים
שלא לגרום לחילול השבת ע"י אחרים. וגם יהיה בזה השפעה ברוכה להשפיע מאורה וקדושתה של
שבת קדשינו על כל הסביבה במרכז העיר פ"ת. ואמנם שההוצאה לכך גדולה אך הלא נאמנים עלינו
דברי חז"ל הקדושים שאמרו על מצוות השבת לו עלי ואני פורע ומאן דזיף שבתא פרעיה שבתא,
הרי שיש לנו הבטחה מאת הקב"ה לפרוע לנו את כל ההוצאות, ואין ההוצאה על חשבונינו. ויותר מכך
מצינו בירושלמי ברכות פ"ב ה"ז שאחז"ל ברכת השם היא תעשיר זו היא השבת. וכל המענג את השבת
נותנין לו נחלה בלי מיצרים.

וזכות שבת מקור הברכה תעמוד לכל העושים והמעשים וכל המשתתפים, ויזכו עבור זה לאורך ימים
ושנות חיים בבריאות ולנחת ושמחה מיר"ח וכמ"ש המשנה ברורה [סי' ר"ו סק"ב] דהמתחזקים במצוה
זו יזכו לבנים גדולי ישראל. *הנהגת רבינו ר' יצחק קורלנסקי שליט"א*

הנהגת רבינו ר' יצחק קורלנסקי שליט"א

ארכיון הגאון ר' מיכל

הודפס ב'נתיבות ההלכה' כך לו

נמסר ע"י נכדו הר"ג יצחק קורלנסקי שליט"א
ראש כוללי טהרות
משימות אחד הנכדים בתוספת כתבי תלמידים

עובדות והנהגות
הגאון רבי יהודה מיכל ליפקוביץ זצ"ל
ראש ישיבת סוביני' לצעירים

מצוה בו יותר מבשכחות

גם הקפיד להעביר בעצמו את הכפתור שמדליק
את הגגרטור, כדי שתאורת שבת קודש
תידלק על ידו.

[נמה מאוד יהמה לבי בכותבי זאת בזוכרי את שאירע בשכחות
האחרונות לחיי רבינו, בשכל גופו מלופף ביסורים, וחולשתו
גברה עד למאוד, היה זה יום ששי אתה"צ שראו כי נחלש מאוד
מאוד ובדיקות הדם שנעשו הראו על הרעה במצב בריאותו,
הרופאים אמרו שחייבים להעבירו לטיפול לבית החולים, ניסו בני
הבית להשפיע על רבינו שישכים לזה אך רבינו סירב, היה זה דקות
ספורות טרם כניסת השבת כשהגיע הרב אלימלך פירר שליט"א

שהיה מקורב ואהוב מאוד אצל רבינו, והביע דעתו בפני רבינו שאין
ביריה המצב הוא בגדי פיקוח נפש ממש והוא חייב להתפנות לבית
החולים, מששמע רבינו כך מפי הר"ר אלימלך הסכים, לא היה
בכוחותיו של רבינו לילך ברגליו והרב פירר מיהר וסייע בידי רבינו
ליישב על כסא גלגלים, להעבירו בדחיפות לבית החולים, האמבולנס
של 'עזרה למרפא' כבר חיכה בחוץ, כשעמד הרב פירר להוציאו
מהבית לפתח הרים רבינו את ידיו הקדושות בחולשה והחזוה לכיוון
למעלה, הרב פירר שלא הבין נעצר לרגע לראות מה כוונת רבינו,
ורבינו תזרזר ומחווה לו בידיו בהתאמצות גדולה, שלא ישכחו להעביר
הכפתור מתחמל לגגרטור. זה אשר עמד בראשו במצב הנורא הזה
של סכנת חיים].

וע"ע לעיל עמוד כז בהערה ולקמן עמ' עד.

הגאון הגדול
רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל

בעזה"י' מ' לספיה"ע תשע"א
גם שמעתי ממנו"ח שליט"א שכל מה שהרב דרזי
הנ"ל כותב בשמו נכונים ואמתיים ואפשר לסמוך ע"ז
חיים קניבסקי

[illegible]

שבות **פרק יט** **יצחק** **קצא**

ושמא י"ל דכיון שלפי המצב שנוצר לאחר שכיבו מכונה קודמת, אנו זקוקים להדלקה זו עבור החולים, יש לדון מעתה זרם חשמל זה כנעשה מחדש בהיתר עבור חולים.

***ושמעתי** מהגריי"ש אלישיב שליט"א דמ"מ כיון שנעשה כאן איסור יש לחשוש בזה משום מעשה שבת, ויש להמנע מלהשתמש בחשמל. זה בשבת. [מלבד הטעם משום חילול השם כדלהלן].

ולדעת האגרו"מ גם אותם פעולות שנעשות בחברת החשמל מפני שבדיעבד מוכרחים לעשותם כדי שלא יפסק הזרם מהחולים, אסור ליהנות מהם משום מעשה שבת וכמש"נ.

ועי' בתשובת הגרש"ז אויערבך זצ"ל [שם] שכתב דאס ייצור
החשמל נעשה בשבת בעבירה ע"י ישראל פשוט הוא שאסור ליהנות
בשבת מהאור והאש שיצירתם בעבירה, ולא עוד אלא שגם התבשיל
שנתבשל מאליו בשבת ע"ג תנור חשמלי נלע"ד שאסור לאוכלו
בשבת, ע"כ. וכן כתב בשו"ת אגרו"מ ח"ד סי' ס"ד דלהשתמש
בחשמל אף שלא להבעיר כגון מעלית וכדומה אסור, וכ"ש לאור
החשמל, וכ"מ גם בשו"ת אגרו"מ או"ח חלק ה' בסופו לענין פלטה
חשמלית לשמור על חום המים והתבשיל דאסור. וכמו"כ שמעתי
מהגרי"ש אלישיב שליט"א.

* וכבר יצא לשמוע מפי מחבר הספר (וכן הוא מספר לכל השואלו בענין זה) שהגריי"ש אלישיב זצ"ל אשר מדינא להשתמש בחשמל בש"ק. אלא שאחד מגדולי התורה ביקש מהגריי"ש זצ"ל שלא יצא באיסור גורף לפשוטי עם כי ודאי יהיו שלא יעמדו בנסיון ויתרגלו שלא לשמוע אל דברי גדולי ישראל אף בדברים אחרים והסכים. ולאחרונה שמענו כדברים הללו מאחד מגדולי תלמידיו שליט"א שדן עמו בנושא.

ספר שבות יצחק – חלק י"ב (תשע"ד)

שבות יצחק יד

ז. מרן זצ"ל נשאל ע"י ישיבת קטנה חדשה שבעתיד הקרוב תהא להם אפשרות להתחבר לגנטור, האם הם חייבים להוציא הוצאה לזמן קצר להשתמש במצברים כשעתה בשלבי הקמת הישיבה הוצאה זו קשה להם. והשיב: מחוץ לשאלה ההלכתית, ישיבה המשתמשת בחשמל בשבת מכריזה כי אינה שייכת לכיוון החינוך של עולם התורה אלא של... ונקב בשמה של ישיבה שאינה חרדית].

ח. כשדובר לפניו על ת"ח שמשמש בחשמל מפני שמועה לסמוך על רב שהתיר בעבר, שלא ידע מהשינויים באופן ההדלקות מטעמי חסכון, השיב: דע לך שלחיות בן תורה ולהשתמש בחשמל זה לא הולך יחד, כי הרי הוא יודע שתחזו"א אסר ובן תורה צריך להסתדר עם החזו"א.

מאמר נוסף מאת הרב יצחק דרזי שליט"א
התפרסם בגיליון אליבא דהלכתא אב תשע"ב

ח. פרטי דינים נוספים ששמעתי ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ההצטרפות לגנטור אינה נטל כלכלי

א. הצטרפות לגנטור אינה הוצאה כספית אלא הכנסה, כי בצרכי שבת נאמר כל המוסיף מוסיפין לו, ובשיעור ההצטרפות לגנטור עד כמה נכלל בהבטחה זו, שמעתי ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל דמה שהוא בגדר צורך שבת נכלל בהבטחה זו, והשימוש בגנטור למה שהוא רגיל להשתמש בימות החול למאור חימום וצינון חשיב צורך, הואיל ואין זה כבוד שבת שיחסר לו ממה שהוא רגיל בימות החול. ב. בתשובה לשואל אשר מסיבות שונות טען שיש לו היתר ליהנות ממעשה שבת לצורך חולה וכדומה, אבל יש לו יכולת להצטרף לגנטור עבור מקצת מהצריכה שלו, אם יש לו לעשות כן, השיב מרן זצ"ל דגם אם יש הדלקה שהיא מותרת צריך לשקול ולדון כל הדלקה בפני עצמה, ובדאי צריך להצטרף לגנטור לכל מה שניתן להצטרף.

ג. השימוש בחשמל של חברת החשמל בבית הכנסת, הוא חמור יותר מאשר בבית פרטי, מפני שנעשה בציבור ובפרהסיא.

ד. אין חילוק בין מזגן לתאורה.

ה. הנוהגים ליתן מכספי מעשר גם לצורכי ציבור, כגון בנין בית הכנסת ומקוה, יכולים ליתן להוצאות הגנטור לצורך השימוש בבית הכנסת.

ו. בתשובה לשואלים השיב מרן זצוק"ל, דאם בבית הכנסת שבו הם מתפללים בקביעות משתמשים בחשמל למזגנים, ויש אפשרות להתפלל בבית הכנסת אחר, עדיף להתפלל בבית הכנסת אחר.

"מרן הגר"ש זצ"ל הקפיד מאד על שימוש בחשמל כשר לשבת (בביתו אף הופיע כיתוב תחת המנורה שהחשמל מגנטור) וכן בבית מדרשו הקפידו" – ע"כ מספר 'החשמל בשבת בזמנינו'. ובספר 'איש על העדה' אף הוסיף עדות מבני המשפחה שהיה מרן זצ"ל מקפיד להעביר בעצמו את החשמל לגנטור בזמן הדלקת הנרות.

תשובות ממרן הגרי"ש אלישיב שליט"א⁸²

בענין שימוש בחשמל בשבת

בענין שימוש בחשמל [שאינו גנרטור] בשבת, אמר רבינו שגם לצורך חימום הבית לא להשתמש בחשמל, ואפי' אם בגלל זה ישארו בקור בשבת.

⁸² נתקבל למערכת ע"י אחד מתלמידי רבינו מרן שליט"א, התשובות נערכו לאחמ"כ ע"י הגר"צ ישראל זון שליט"א

צה

וישמע משה / שבת - הכנות

שבת - הכנות

גנרטור אם נחשב להוצאות שבת

שאלתי: אם גנרטור לצורך שבת נכלל בהוצאת שבת שעליהם נאמר לזה עלי ואני פורע.
והשיב: כן, כיון שמחוייב לעשות כן לצורך שבת.

יוסף

אורח חיים

ישא

סימן ע

בענין חשמל כשר לשבת

כאשר החלו אברכים ת"ח (בעיר ביתר בעידוד המרא דאתרא שליט"א) לפעול בכל כוחם לסדר גנרטור לשבת, כדי שלא יזדקקו להשתמש בחשמל המיוצר ע"י חברת חשמל שיש בו חשש מעשה שבת, הנני לשוב על הראשונות כי לדעת מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א מצוה להתחבר לחשמל שאין בו איסור שבת. וההוצאות לגנרטור הינם הוצאות שבת ויו"ט שעליהם נאמר לו עלי ואני פורע, ויזכו התושבים בפעלם לקדש את השבת.

בספר "השקדן" ח"ג עמ' 183 כתבו כי בתקופה ששהה רבינו זצ"ל בטלזסטון, בשנים שהחל לשהות שם בחודשי הקיץ, סללה המועצה שביל מהבנין בו התגורר אל בית הכנסת של חניכי הישיבות שם היה הולך להתפלל שחרית, כדי להקל עליו מאבנים ומהמורות. ובנוסף נכנס ראש המועצה לשאול מה עוד חסר לרבינו. הגרי"ש זצ"ל הפתיע בתשובה: **חשמל כשר לשבת**. מפני שבאותו זמן עדיין לא היה חיבור לגנרטור פרטי בטלזסטון. המועצה לא חסכה בכל מאמץ ולפני השבת הראשונה כבר עמד גנרטור רב ממדים על המדרכה הציבורית, וכל החיבורים בוצעו במלואם תוך דילוג על ענייני ביורוקרטיה שונים. כך עמד הגנרטור שלשה שבועות.

לפני שחזר רבינו לביתו ביקש להודות לראש המועצה שהופיע כמובן לקבל את תודת רבינו, ושוב הופתע כשהגרי"ש רצה ממונו חשבון מדוייק כמה עלה למועצה להביא את הגנרטור, לא עזרו התחמקויות כי רבינו לא הסכים לקבל הנאה בפרומה בשום אופן. כשסיים את החשבון מיד רשם הגרי"ש צ"ק ושיילם את מלוא הסכום.

[וסיימו שם "לשנה הבאה רוב הבניינים בטלזסטון כבר היו מחוברים לגנרטורים קבועים, אחרי שהגרי"ש כתב ע"ז מכתב לבקשת העסקנים"].

מכתב הגאון רבי איסר יהודא מלין שליט"א
ראש ישיבת כנסת יהודה

כנסת יהודה

ישיבה • בית מדרש גבוה • חשתלמות בחודאת. רבנות ודיעות
HIGHER TALMUDICAL RESEARCH, RABBINICAL SEMINARY

בס"ד

יום א' לסדר "ולכל בני" היה אור במושבותם"

כ"ז טבת תשע"ב לפ"ק

לכבוד הרה"ג ר' שליט"א

של"ב,

על שאלתו, מה פסק לן מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, בנוגע לגנרטור של ש"ק עבור הישי"ק שלנו. הנני להשיב לו גופא דעובדא היכי הוה.

בשנת תשנ"ט, נותק חיבור הגנרטור מביהמ"ד של הישיבה קטנה לתקופה מסוימת (עקב עומס יתר). והיות, ומסדרי הישיבה היתה קביעות תמידין כסדרן לשהות כל שבת שניה בישיבה, במסגרת חזרה חודשית. פעם "שבת עיון" ופעם "שבת בקיאות" לסידורין. והיתה בזה תועלת גדולה לשקיעתן בלימוד עם החברותות ונוכחות הרמ"ם בסדרים, והכל לקראת מבחן החודשי שנקבע למוצש"ק או למחרתו. וכמובן כ"ז לא היה שייך כלל אם היו מתפזרים לביתם.

ושאלנו קמיה מרן שליט"א (ע"י אחד מגדולי תלמידיו), האם להשאיר סדרי הישיבה על מתכונתם או לא. וענה לן מרן שליט"א, "שאם אין גנרטור – אין ראוי להחזיק הבחורים אצלנו לשבת, וכל בחור יכול ללמוד ליד ביתו, ואין אנו אחראים עליהם".

החותם בברכת התורה ולכבודה של שבת מלכתא.

איסר יהודא מלין

בלאאמו"ר הגה"צ רבי מאיר זצ"ל

סנהדרין מורחבת 140, ת.ד. 6609 ירושלים, טל: 5816085, Jerusalem, Israel, P. O. B 6609, Sanhedria Murchevet

הנה הנידון היה האם לבטל קביעות הנהוגה זה מכבר בישיבה, דבר אשר כרוך בחכמה בביטול תורה ואורית ההתעלות בלימוד בתוככי הישיבה, ולמרות זאת לא ראה מרן הגר"ש זצוק"ל מקום לחקל בזה, והורה שיש להשאיר הבחורים בביתם כדי שלא ישתמשו בחשמל המיוצר ע"י חילול שבת ח"ו, והעדרות הבחורים על כל המשתמע מכך אינה באחריות צוות הישיבה.

הרי לנו עד כמה הקפידו מרנן להזהיר שלא להשתמש בחשמל המיוצר ע"י חילול שבת.

מאמר מאת הרה"ג יצחק דרזי שליט"א (הובא בעיון הפרשה פרשת בראשית תשע"ה)

"גם כיום נעשים סיורים לרבנים, ולדוגמא מראים להם חלק ממסוע פחם שעובד אוטומטית באשקלון, ולא מראים את הטרקטורים שמכניסים פחם לתנורים בחדרה ששם מיוצר כשליש מצריכת החשמל בארץ. וכמובן שאינם מראים את אופן היצור וההדלקות ואופן התנהלות חדרי הפיקוד עם מרכז הפיקוח בחיפה שנותן את הוראות ההפעלה לכלל התחנות.

וזה כבר עשרות שנים שלפחות פעם או פעמיים בשנה אחרי שעורכים סיור לרבנים ועסקנים בחברת חשמל ומראים להם את מה שרוצים להראות, מיד מתפרסם על כך בעתונות עם הערכה ברורה שתוך כמה חודשים חברת החשמל תהיה למהדרין, ולא אחת באו למרן זצ"ל בהתרגשות לספר לו זאת, וכיון שהוא ידע את האמת תגובתו היתה באירוניה נו לדבריהם הרי זה מממש ימות המשיח, והיה אומר לי זאת ומבקש שאפרסם בעיתון שאין הדבר כן כדי שלא יכשלו לסמוך על כך וימנעו מלהצטרף לגנרטור."

הגאון הגדול
רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א
גאב"ד העדה החרדית

RABBI I. T. WEISS

CHIEF RABBI
OF JERUSALEM
RECHOV GIVAT MOSHE 2
P.O.B. 50094 JERUSALEM, E. ISRAEL

יצחק טובי' ווייס

רב ואב"ד
לכל מקהלות האשכנזים
פעיה"ק ירושלם תובביא

302 י"א א' אלול תשע"ד

לשאלה אם נחוי' לסדר גענעראטאר לשבת, הנני להשיב שבדאי נחוץ
כדי שלא להשתמש בעלעקטריק שעובדים בו יהודים בשבת קודש רח"ל ודעת הרבה
גדולי ישראל שאסור להשתמש בזה בשבת קודש ואף שעולה כסף.
ופשוט שזה נקרא הוצאת שבת קודש שאין בזה שום הפסד אדרבא יזכו לשכר שמירת שבת כמו
שמקובל שכל השומר שבת כהלכתו זוכה לשכר גדול מן השמים וכמו שאומרים
לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה

בס"ד יום ג' לס' בחוקתי תשע"ד

נשאלתי אם נחוץ לסדר גענעראטאר לשבת, הנני להשיב שבדאי נחוץ
כדי שלא להשתמש בעלעקטריק שעובדים בו יהודים בשבת קודש רח"ל ודעת הרבה
גדולי ישראל שאסור להשתמש בזה בשבת קודש ואף שעולה כסף.

ופשוט שזה נקרא הוצאת שבת קודש שאין בזה שום הפסד אדרבא יזכו לשכר שמירת שבת כמו
שמקובל שכל השומר שבת כהלכתו זוכה לשכר גדול מן השמים וכמו שאומרים

לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה

מרן הגאב"ד שליט"א משתמש בביתו אך ורק בחשמל כשר. וכן בדירת נופש שמתארח שם אמר להתקין
חיבור לגנרטור ואף שילם מכספו את הוצאות החיבור והשימוש. וכשהגיע בתחילה להתארח שאל בער"ש
לבעלי הדירה האם הפעילו את הגנרטור והשיבו שקרתה תקלה ואין אפשרות להפעילו ואז ביקש שינתקו את
כל החשמל וחזרו ובקשו להשאיר עבורו רק חימום על חשמל רגיל ומרן הגאב"ד שליט"א סירב. ולאח"מ
במוצ"ש ביקש שיסדרו את התקלה שאם לא כן לא יוכל לשבות שם בשבת הסמוכה. ובבית הכנסת שעומד
בראשו צוה שיחברו את כל המזגנים לגנרטור המקומי.

ובמכתב המלצה לת"ח שערך מגבית בחו"ל עבור גנרטור כתב (סיון תשע"ג): "להסבר הענין הריני כותב איזה מילים להסביר לאחינו שבהוצ' לארץ במה
מדובר. יש בעיי' פה בארץ הקדש להשתמש עם עלעקטריק בש"ק מפני שעובדים יהודים בש"ק בסידור העלעקטריק וכשמסדרים גנרטור נעשה
אור העלעקטריק בלי חילול שבת קודש זה פירוש הענין הנזכר בהמכתב"

הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א

חלק א'

שני

פרק ד' - הכנה לכבוד שבת

חומ

נח

אור ומים ללא חיול שבת

כהלכתה וכל יצור החשמל יהיה ע"פ דין התורה"ק.

מדין החזו"א זל"ל אמר שאפשר להשתמש בשעת הדחק בשבת במים שנמצאים בנורות צדן השמות של כניסת השבת כיון שהמים הם עדיין מערז שבת.

בשישבים מחלונות שהגרטור שמספק חשמל לבתי כנסיות ללא חשש

חילול שבת מפריע להם ע"י הרעש או העשן וכדו', דבר זה שיש בו חילול ה' אינו מתיר הנאה מחילול שבת ועדיף שיסגרו כל בתי הכנסיות בעיר ויתפללו כל אחד בביתו מאשר ליהנות מחילול שבת.

הוצאות לשימוש בחשמל ומים שאין בהם חשש חילול שבת פשיטא דהוי בכלל "הוצאות שבת".

עוד מההכנות לשבת קודש, היות שעדיין לא זכינו שיצור החשמל בארץ הקודש נעשה באופן שאין בו חשש חילול שבת, יש לסדר חשמל ומים לכבוד שבת באופן שאין בהם שום חשש חילול שבת ר"ל, וידוע מש"כ מרן החזו"א בענין זה [בג]. ואף במקרה שתפקידו לשמור על המאכלים שלא יתקלקלו אין להשתמש בחשמל שמיאזר ע"י חילול שבת דנהנה מחילול שבת [אם לא כאשר הוא לצורך פקוח נפש כגון תינוק וכדו'].

וגם בזמנינו שישנם מכונות ליצור חשמל שמופעלים ע"י מחשבים וכיו"צ אעפ"כ יש בזה חילול שבת וכידוע, ואיסור השימוש בחשמל בשבת ויו"ט במקומו עומד [כד]. ויה"ר שנוכה בקרוב שיסוצו בתשובה ויקבלו עליהם שמירת שבת

שער הציון

[בג] או"ח סי' ל"ח סק"ד ד"ה וכל זה. ומטו משמיה דהחזו"א זל"ל שאמר עוד בענין זה שהשתמש בחשמל המיוצר ע"י יהודים בשבת דומה למי שיושב צליל שבת קדש ולומד גמרא לאור הגפרורים שיהודי מחלל שבת מניח לפניו ללא הרף גפרור אחר גפרור, עכ"ל. עוד אמר, אדם המסוגל בשוין נפש ליהנות מחלול שבת כגון זה דומה למי שרואה ס"ת בוערת ויגש להצית ממנה את הסיגריה שצפיו. ועיין מש"כ בקובץ אגרות ח"צ אגרת סח' לענין הפעלת מכונות לשאיבת מים בשבת וז"ל, כידוע הציבור שלנו הוא חרדי וחרדים בכל לבנם ונפשם לקיום השבת צעירנו כפי הרגשת מנפון נפשו. העבודה בתחנות לקיום המים אף באופן אוטומטי הוא הרס מנוחת השבת ועצבון נפש ורוח ועושה מנפונם, עכ"ל: [כד] ואם יצור החשמל היה צדיקו היינו מתירים להפעילו ע"י עכו"ם כיון שמתוכם חולים וזרעי חולה נעשים ע"י עכו"ם וה"ה תינוקות דהוי כחולה: [כה] סי' ר"ג ס"ק כ"ב: [כז] ס"ק ח':

חלק ד' עמ' עז

שער הציון

[ה] ושאינו מגזירת שמה יחתה, כמבואר ב"חוט שני" שבת ח"ב עמ' קי"ד - קט"ו: [ו] סי' כ"ו: [ז] ס"ק ג': [ח] ס"ק ז': [ט] ס"ק ד': [י] א"ה: צדית רבינו לא משתמשים בחשמל בגרטור בשבת אף שמתקן בשכונתו בגרטור, אלא משתמשים רק בנרות ובלוקסים. ושאלתי על זה, והשיב רבינו: הנה מצד הדין אין כל חשש להשתמש בגרטור בשבת. אך מכיון שרבו בשבת השואלים מהשתמשים בגרטור, להחיר להם להדליק בשבת את הגרטור ע"י גוי עקב הקילקולים שאירעו בו, ויש שמבקשים בערב שבת מחמת זה היתרים להשתמש בחשמל הרגיל המיוצר ע"י חילול שבת באומרם שקשה להם להסתדר כראוי באור מועט וקלוש של נרות ולוקסים בלי האור של הגרטור, ויש שאומרים שקשה להם צימות הקיץ הלוהטים בלי מיזוג אויר בשבת, על כן מן הראוי להראות דוגמה שאפשר ואפשר להסתדר כראוי גם בלי האור של הגרטור וגם אפשר להסתדר כראוי בלי המיזוג אויר בלא שיחסר מחמת כן בעוג שבת ובכבוד שבת [אז"כ במקום חולין], ואין לחפש היתרים דחוקים של איסור אמירה לעכו"ם או היתרים של השתמשות בחשמל שמיאזר ע"י חילול שבת, אז"כ באופנים המותרים ע"פ הדין: [יא] עיין בכל זה ב"חוט שני" שבת ח"ב עמ' קי"ד וקט"ו:

נדפס בחוט שני הלכות מזוזה
הגר"ח"ק והגר"ש בעדני שליט"א חתמו עליו אחר הדפסת הספר

חורב

רח' ר' מאיר 6, בני ברק

בס"ד, יום ר"ח אדר תשע"ב

ויה"ר שבזכות שמירת השבת כהלכתה, נזכה במהרה לגאולה שלמה, אכי"ר.

[illegible]

ב' 737 פ"א ש"ס פ"א ש"ס פ"א ש"ס

1362 NHC

אלא 'וסף ברכה"

לבער היסאמאלי בריג וכו' וזוהי למען
למעשה אל יתרחקו ולא רחב

הגאון הגדול

רבי חיים קניבסקי שליט"א

קריית ספר

מאמרים

רבעון

(ט) שאלה: בא' הישיבות נכבה הגנרטור קודם יוה"כ, והוצרכו להשתמש בחשמל, האם הי' צריך לצאת מביהמ"ד ולהתפלל בחוץ.
תשובה: בלילה צריך לצאת.
(כה) שאלה: אחד שהזדמן למקום שאין חשמל של שבת ואין באפשרותו ללמוד בלא ספר, האם יכול ללמוד מתוך ספר או עדיף שיתבטל.
תשובה: ילמד בע"פ או ילך לישון.

איך הולכים ברחוב לאור החשמל

שאלה: או"ח שי"ח. התאורה ברחובות שאינה כשרה, האם ראוי לזהר מלילך ברחוב בשבת, או עכ"פ לילך רק במקום שהיו הולכים אילו היה חשך.
תשובה: אפשר לילך גם בחושך*.

כיצד יתפלל במקום שאין ביהכ"נ עם גנרטור

שאלה: אני גר במקום שאין בהכ"נ שמשתמשים בחשמל כשר, מה אעשה לגבי התפלה בליל שב"ק.
תשובה: תשנן התפלה בע"פ או תתפללו בבית.
שאלה: נתייסד מנין לקבלת שבת ותפלת ערבית בבית פרטי בחשמל של שבת, ומבקש עידוד לזה ממרן שליט"א.
תשובה: בודאי אסור להתפלל בשבת לאור שהרשעים מדליקין בשבת, ומוטב לא להתפלל כלל מלהשתמש באור זה בשבת ר"ל.
שאלה: בעיר שיש בית החולים, והלא יצור החשמל מותר בעבור החולים, ובפרט אלו שיש בהם סכנה, וממילא א"א לחלק, ונהנים אגב הבריאים.
תשובה: הם רשעים ואין מכוונים כלל עבור החולים.

ט. דברי הגר"ח קניבסקי שליט"א

עוד שמעתי מפיו ע"פ החזו"א, כי שימוש בחשמל לא כשר חמא חמור ביותר, מפני שמדובר בעסק ציבורי שמחלל שבת בפרהסיא וחילול השם שהנהנה מראה שאין ליבו כואב על חילול שבת, ולכן הוא מורה למו שיסורים באין עליו שיפשפש במעשיו בשימוש בחשמל. [צולם משבות יצחק חי"ב (תשע"ד)]

החשמל של חילול שבת אסור מדינא ומצוה רבה לסדר גנרטור והוא בכלל הוצאת שבת ויו"ט שהקב"ה מחזיר. וכל העוסקים ומסייעים בכבוד שבת זוכים לבנים ת"ח כמש"כ המ"ב. חיים קניבסקי

* במכתב הגאון הגדול רבי חיים גריינימן שליט"א אחיינו ותלמידו של החזו"א זצ"ל כי וז"ל "ברחובות העיר אנו הולכים אף שע"כ אנו נהנים מן האור שנעשה באיסור, ומשום שגם בלי האור הזה לא היו נמנעים מללכת, ואין בכוחם לאסור עלינו כל שבילי דנהרדעא".

הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א בכנס לחיזוק קדושת השבת בפ"ת:

"מי שמשתמש בחשמל כשר, זה מכפר על כל חילול השם שעשה"

■ המעמד נערך בביהמ"ד "חניכי הישיבות" עם השלמת ההליכים להרחבת פעילותו של גנרטור השבת לאזורים נוספים בעיר ■

לגנרטור, יזכה שהבית שלו יאיר ברוחניות ובגשמיות, בירך ולאחמ"כ הקדיש דקות ארוכות למענה לשאלות שהתקבלו מהקהל בנושא השבת ועוד.

בתום מעמד החיזוק הודה הרב שורץ לנגיד הרב שלום קצואר, ממחזיקי התורה בעיר, שנטל ע"ע חלק נכבד מההוצאות הכספיות הכרוכות בהפעלת הגנרטור, מתוך מטרה להקל על ציבור האברכים. כן הודה לרב משה פרידמן, הפועל ללא ליאות להצלחת העניין ולפעילותו התקינה של הגנרטור מדי שבוע. כמו"כ הודה הציבור לרב שורץ ולחבר הנהלת העירייה הרב אליהו ברוכי, שהפעילו מאמצים מרובים להשגת כל האישורים הנדרשים, בשת"פ מלא ופעיל מצד רה"ע יצחק אוחיון. עוד יצוין, כי בעקבות פעילות הרב ברוכי, אישרה מועצת העירייה תבחינים לפיהם כל ביכ"נ ומוסד ציבורי שירכוש גנרטור יזכה לתמיכה של עד 50% מהעלות מטעם העירייה, דבר שאינו קיים בעיר נוספת בארץ.

גנרטור השבת הותקן בעיר לפני כשנה, אולם עד עתה הוא שירת אזור מצומצם בלבד. לאחר המעמד נרשמו עוד כחמישים משפחות לחיבור בתיהן לגנרטור השבת. המארגנים הביעו תקווה ותפילה שבע"ה אור השבת יהיה בקרוב נחלתה של העיר כולה.

דברי פתיחה והקבלת פני הגאון הגדול שליט"א, נאמרו ע"י הרב מנחם שורץ, מנהל היחידה לחינוך חרדי: "בחדרת קודש ובהתר"גשות רבה זכתה עירנו פ"ת להקבלת פני רבנו שליט"א, ובפרה"ש ראינו אצל יעקב אבינו, שהדבר הראשון שעשה כאשר הגיע לא"י היה י'חן את פני העיר', נכנס בער"ש עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין, ששמר יעקב השבת קודם שניתנה. הדבר הראשון היה הדאגה לשב"ק. נתאספנו כולנו לשמוע מפיו קודשו של הגאון הגדול שליט"א, עד כמה חשוב הי'חן את פני העיר' - החן של העיר, האור של העיר, הלוא היא שב"ק", סיים הרב שורץ, והזמין את הגאון רבי אליהו מן שליט"א, מראשי ישיבת אור ישראל, לשאת דברים.

הגר"א מן שליט"א, השמיע לפני הנאספים דברים שאמר לו הגאון הגדול שליט"א, בנושא כבוד השבת: "לו שב"ק הייתה בחינם, היו כולם כבר מחברים את בתיהם לגנרטור, אלא שהחפץ חיים אומר שזה גדול הרבה יותר מ'ביכונים'. חז"ל אומרים, 'מוזנותיו של אדם קצובין לו, ומוזנות של שבת ויום-טוב אם מוסף, מוסיפין לו'. המציאות היא שאם נותנים למען השבת, לא מפסידים. זה יותר מלקבל צ"ק פתוח ממלך, זה לקבל שטר מרבש"ע עצמו. ונוסף לכך, מבטיח הרבש"ע שהזהיר בכך יזכה לבנים ת"ח המאירים בתורה", אמר בשם הגאון הגדול שליט"א.

בהתרגשות ובקש רב האזין הקהל לדברים שנשא הגאון הגדול שליט"א בפני הציבור: "שימוש בחשמל לא כשר, זה גם חילול שבת וגם חילול השם, וזה איסור דאורייתא, ומי שמשמש בחשמל כשר, זה מכפר על כל חילול השם שעשה. כל ההוצאות של הגנרטור יחזרו, ולכן אין פחד, אפשר להיכנס לחובות".

עוד עורר הגאון הגדול שליט"א, כי "השבת קוראת לנו", והחיבור אליה יהיה ע"י החיבור לחשמל כשר. "השבת נותנת ברכה. גם אני מצטרף לברכת השבת, וכל אחד שיתחבר

ביום ראשון השבוע זכתה פתח תקוה למעמד מיוחד של חיזוק כבוד וקדושת השבת, בהשתתפות הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א, וזאת עם קבלת האישורים הדרושים להרחבת פעילות גנרטור השבת היחיד במרכז העיר.

בכנס שנערך בביהמ"ד "חניכי הישיבות" ברח' מוסטבוי, השתתפו מאות אברכים מתושבי העיר, בראשות הרבנים הגאונים רבי יגאל רוזן שליט"א, ראש ישיבת אור ישראל הגדולה, רבי מרדכי רבינוביץ' שליט"א, ראש ישיבת "אור ישראל", רבי אהרן ביפוס שליט"א, מרבני פתח תקוה, רבי אריה זונגשין שליט"א, רבי בן-ציון רוזנברג שליט"א, רבי שאול גרונר שליט"א, רבי ישראל גרינברגר שליט"א ורבי יעקב ניסנבוים שליט"א. הכנס נערך ומומן מטעם היחידה לחינוך חרדי בעירייה, בראשות הרב מנחם שורץ.

תכונה והתרגשות רבה ליוו את כוואו של הגאון הגדול ר"ח קניבסקי שליט"א, לחזק את הכנס בנוכחותו. במעמד מרהיב קבלו את פניו בכניסה לביהמ"ד ילדי תלמודי התורה בעיר כשלפידים בידיהם, ויחד עם כל הקהל האדיר פרצו בשירה נרגשת של "ימים על ימי מלך תוסיף".

רה"ע יצחק אוחיון, ציין בפני הגאון הגדול שליט"א, כי פעל להסדרת רישיון חוקי להתקנת הגנרטור בביהמ"ד וכן לחפירת תשתיות לאורך הרחובות, כדי לאפשר חיבור לכלל הבתים. הגאון הגדול שליט"א, נענה ואמר לו, "אני יודע הכל, סיפרו לי שאתה עושה הרבה דברים טובים, ויהיו לך ברכה והצלחה ולא תינזק".

הרב ירחמיאל ברויאר שליט"א, הביא את דברי חז"ל, כי הרגיל בנר וזכה לבנים ת"ח. "בזמן החורבן זעק הנביא ירמיהו כי מה שיחזיר את מלכי בית דוד לירושלים, תהיה שמירת השבת. לכן בא לכאן מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, כדי להביא את אור השבת לבתים, ובע"ה בעקבות כך את מלכי בית דוד לירושלים", אמר.

דברי הגר"ח קניבסקי שליט"א

בענין קידוש השם שמכפר על חילול השם יעוי' שער תשובה שער א' אות מ"ז

הגאון הגדול רבי מסעוד בן שמעון שליט"א

ג'תש"ז

שליט"א

רבי הרב
שלום רב!

א- במענה לשאלתך בדבר שמוש בחשמל בשבת ויו"ט, הדברים עתיקים וידועים ובפרט בזה"ז שיש לכל בית חולים גנרטור פרטי למקרה של הפסקת חשמל, אין על מה לסמוך כלל. וראוי לציין דברי הגרש"ז זצ"ל הובאו בס' שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק לב הערה קעג כשיש הפסקת חשמל בשכונה אחת בלבד וברור שאין כל חשש לחולה שיש בו סכנה ויהודים מתקנים את הקלקול ודאי שאסור להינות מזרם החשמל הן למאור והן לחימום המאכלים יעו"ש היטב.

ב- בנוגע למים המנהג יותר להקל כי אין כאן הנאה ישירה אלא גרמא כח כח ודו"ק.

ג- במי שאין במקומו בהכנ"ס שלא משתמשים בחשמל, אם יש שם תאורה אחרת המותרת כגון נרות לשבת אפשר להקל בשעת הדחק למצוה.

במירב

לכבוד הרב שליט"א,

שלום רב!

- א- במענה לשאלתך בדבר שמוש בחשמל בשבת ויו"ט, הדברים עתיקים וידועים ובפרט בזה"ז שיש לכל בית חולים גנרטור פרטי למקרה של הפסקת חשמל, אין על מה לסמוך כלל. וראוי לציין דברי הגרש"ז זצ"ל הובאו בס' שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק לב הערה קעג כשיש הפסקת חשמל בשכונה אחת בלבד וברור שאין כל חשש לחולה שיש בו סכנה ויהודים מתקנים את הקלקול ודאי שאסור להינות מזרם החשמל הן למאור והן לחימום המאכלים יעו"ש היטב.
- ב- בנוגע למים המנהג יותר להקל כי אין כאן הנאה ישירה אלא גרמא כח כח ודו"ק.
- ג- במי שאין במקומו בהכנ"ס שלא משתמשים בחשמל, אם יש שם תאורה אחרת המותרת כגון נרות לשבת אפשר להקל בשעת הדחק למצוה.

בברכה

מ. בן שמעון

ספר ילקוט יוסף הלכות שבת ח"א מהדורת אלקיים תשע"א

סה

יוסף

סימן רמב - להזהר בכבוד שבת

ילקוט

הוצאות גנרטור אם חשיבי כהוצאות שבת - שימוש בחשמל המיוצר בשבת

מתגורר בבני ברק, והשיב לו, שאכן יש לו לעשות כן. וע' בהליכות עולם חלק ד' (פרשת בא הערה ב') שהביא מ"ש הגאון החזון איש (מועד, סימן לח אות ד), שאם זרם החשמל נעשה ע"י ישראל מחלל שבת, אסור ליהנות ממנו, ואפילו באופן שיש איזה היתר בשימושו מן הדין, יש לאסור מפני חילול ה' שבדבר, כיון שהוא שימוש ציבורי, והעובד בשבת הוא עושה במרד וזדון, והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת. ע"ש. וסיים בהליכות עולם: ושפתים ישק משיב דברים נכוחים. ע"כ. ומשמע שאכן יש טעם ויסוד חשוב לחומרא זו, למרות שהליצו הרבה על הנוהגים היתר בדבר. [ומה שראינו לכמה מגדולי הדור שלא חששו להחמיר בזה לעצמם, י"ל שעשו כן שלא ילמדו מהם תלמידיהם ויסברו שהוא מעיקר הדין, והרי אין הכל יכולים לעמוד בחומרא זו]. ועיין בילקוט יוסף שבת כרך ג' (עמוד לה), ובשו"ת נחלת לוי חלק ב' (סימן לט) אריכות בזה.

ועיי"ש עוד מה שכתב בכ"ז

ועל הוצאות השימוש בגנרטור בשבת, במקומות שהחשמל מיוצר על ידי יהודים תוך כדי חילול שבת בעוה"ר, מסתבר שגם זה בכלל הוצאות שבת, בכל מה שרגיל להשתמש לצורך שבת, כגון תאורה, פלאטה חשמלית, וכל כיו"ב. וכמו שנתבאר בקובץ מבקשי תורה (מכ, נז). וחומרא זו להשתמש בחשמל המיוצר על ידי גנרטור, בודאי שיש לה מקום גדול בהלכה, דאף שבמשך שנים טענו אנשי חברת החשמל שייצור החשמל נעשה באופן אוטומטי, ובשלב מסויים הסכימו שועדה תעקוב אחר הנעשה שם בשבת, אך בביקורינו שם בשנים האחרונות נתברר לנו שעושים שם מלאכות דאורייתא לצורך כלל הצבור. וכאשר נשאל הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בשנת תשנ"ה אם להצטרף לגנרטור שבת השיב, שאין זו שאלה, ובודאי להצטרף, שהרי לא רק תיקונים עושים בחברת החשמל בשבת, אלא גוף הייצור נעשה גם כן בשבת.

וגם מרן אאמו"ר שליט"א נשאל לפני שנים מהגה"צ רבי עמרם אזולאי זצ"ל, אם יש צורך שיחמיר ויתחבר לגנרטור לשבת, בהיותו

תאריך: ל"ח ~~סיון~~ תש"ל

לכבוד
 ידידי המאן רבי יצחק יוסף שליט"ה
 אלוהי ד.

אין ספק שעדיל קהמאיר ובהמשך דעברטור דעור, אנה אכל
 הדצלה, וכלה דחק'ק יס כפי אהקל אהמשל דמשל דמחנה
 ע"י דברת דמשל, וכל מה שבענין דילקוט יוסף הוא מכני שפוט
 הוא דבריהם קלן יסאים אהמאיר, ועל כהנין קהדחק ומהנה שיהיה א"כ
 ההלכה לעיקר הדין.
 אלא מה שכל קהמאיר, דא. ספק שיצאה כן, וספרדי יכול אל
 איהך הדמאי מדאי מעשר כספים (כיון שספרדים אין ל"כ חיוב
 מצד המלכה מעשר כספים, והוא מצד מעלה תמיד) אצורק חקנה
 גרמא. מה' יסא דרבי.

דספר כחיד אד ואמ ביננה לאורי דקדוק העצמי. ואמרו דעדי דתולדות
 שאין דבר מאס יתרא וכדו, ומהני שם קמחב דכל ס"ז ש"ג אהמאיר.

דיסידא - אהמאיר ודוד.

ל.ד. מצח אפרוס שחין אהמאיר דעור ומה
 דורין שכת קהקל, אכאן, אהמאיר קא כח דעור
 פריצח דעור, ומהנה דא קהמאיר קהמאיר, אע"כ
 שכת איהך ע"כ תמיד, ומה פסקים.

יבס
 ק אהק ומה יוסף שליט"ה

הגאון הגדול
רבי יצחק רצאבי שליט"א

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ה

פסקי מהרי"ץ ו"ח, שו"ת עולת יצחק ב"ח, ועוד

לק"י כ"ז תמוז ה'תשע"ב ב'שכ"ג

לשאלת רבים

בדין השימוש וההנאה בשבת קודש מזרם החשמל בא"י, הנה מאחר ונתברר כי המצב כיום בעוה"ר שייצור החשמל נעשה בשבת ע"י יהודים רח"ל, הרי שהפעלת מכשירי חשמל מערב שבת כרוכה בשאלה חמורה של 'לפני עור' [כי בריבוי ההשתמשות, נגרם ריבוי חילול שבת במלאכות דאורייתא]. וההנאה בשבת מהחשמל שמופעל ע"י הזרם, כרוכה באיסור הנאה מ'מעשה שבת'. וכל זאת מלבד חילול ה' שבדבר, שנהנה ממה שיהודים מחללים השבת בייצור החשמל וכבר עורר על זה החזו"א זיע"א. הלכך, צריך כל אחד לאזור חיל וללהתאמץ לסדר בביתו ובבתי כנסיות חשמל ללא חילול שבת, ודבר זה הוא בכלל הוצאות שבת ויו"ט שאמר עליהם הקב"ה "לוו עלי ואני פורע". ויהי רצון שנוכח במהרה שישבו בתשובה שלמה בקרוב, ותישמר השבת כהלכתה. לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה.

ביקרא דאורייתא

הצ' יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו

**דעתם הברורה
של מרנן ורבנן שליט"א
בצורך להקים
חשמל כשר לשבת**

מכתבי גדולי ישראל

הגרי"ש אלישיב זצ"ל ❖ הגראי"ל שטיינמן שליט"א
הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל ❖ הגר"נ קרליץ שליט"א
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מכתב ממרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

יוסף שלו' אלישיב

ירושלים

בס"ד, כ"ט תשרי תשס"ו

מצווה גדולה לחזק ידי העסקנים אשר לקחו על עצמם העניין החשוב של חיזוק שמירת השבת כאשר בעיר מודיעין עילית תהיה אספקת החשמל בשבת מחשמל המיוצר ללא חילול שבת שיש בזה גם משום קידוש שם שמים. וכידוע כמה נצטער על כך מרן החזון איש זצ"ל שלא להשתמש בחשמל המיוצר תוך כדי חילול שבת קודש.

וכבוד השבת הוא שאף בבתי הכנסיות ורחובות העיר יאיר חשמל כשר לשבת.

וכל העוזרים והמסייעים יתברכו בברכת השבת כי היא מקור הברכה ואמרו בירושלמי ברכות פ"ב הל' ז' "ברכת ה' היא תעשיר" זו היא השבת. וזכותו של אותו צדיק תגן על כל העוזרים והמסייעים בענין זה להתברך בכל הברכות האמורות בתורה.

Chaim Kagan

א.א. געזעגן
אויס יבוסט א פקאט
למנוח אהרן
חייזר קניסין
אבינו קדיש

מכתב ממרן הגראי"ל שטינמן שליט"א

בס"ד

כל דבר שעושים לכבוד השבת אין לתאר איזה זכות יש למי שעושה את זה. כדמצינו שבת דף ל"ג ע"ב שכשיצא ר' שמעון בן יוחאי מהמערה אחרי ששהה שם כ"כ הרבה שנים וכל דבר שראה מעניני עולם הזה הי' נשרף, מ"מ כשראה א' רץ עם שני הדסים ושאל אותו למה זה שנים אמר לו אחד כנגד זכור וא' כנגד שמור, לכן אמר לבנו ראה כמה חביבין מצות על ישראל ונתיישב דעתייהו, א"כ כל שכן שחשוב מאד כל העוסקים לסדר חשמל כשר לשבת. ויזכו בבנים וחתנים תלמידי חכמים, והקדן עדיין שמור לחיי עוה"ב.

אשר יבין ידוע לך

אשר יבין ידוע לך

אהרן יהודה לייב שטינמן

אור לי"ב טבת תשס"ו לפ"ק

בעזה"י בודאי מצות רבה לסדר הגנרטור לינצל מחילול ה' ומעשה שבת וזה בכלל צרכי שבת שהקב"ה הבטיח לשלם וכל העוזרים והמסייעים יתברכו ברכת השבת כי היא מקור הברכה ומאן דיזיף שבתא פרעי' שבתא.

חיים קניבסקי

ג.א. מצטרף א.ל. שטינמן

מכתב ממרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מיכל יהודה ליפקוביץ
זכרון מאיר
בני ברק

בס"ד אהרן אש"ל

הנני בזה לחזק ידי אנשי מעשה העוסקים בצרכי ציבור ופועלים למען קדושת השבת בעיר קרית ספר ע"י שיסדרו שכל מערכת התאורה העירונית ברחוב העיר יפעל על ידי הגנרטור.

מצוות הדלקת הנר בשבת היא חובה בכלל מצוות עונג שבת, ובפעולתם זו קוראים הם קריאה גדולה למען קיום מצוות עונג שבת בכשרות, ללא גרמא של חילולה רח"ל. לקיים מאמר הנביא [ישע' ג' ח'] וקראת לשבת עונג. וזכות גדול הוא להיות שותפים ולסייע לפעולתם החשובה הזו. ונאמנים עלינו דברי חכמינו ז"ל שכל הוצאות שבת ויו"ט אינם בחשבון מזונותיו של אדם, שכל הוצאות שאנו מוציאים למען מצוות שבת קדשינו אינם מחסרים לנו כלום, והקב"ה משלם לנו תמורתם.

תהי ברכת השבת על כל העושים והמעשים למען הדבר הגדול הזה, ומברכת השבת אשר היא מקור הברכה וכל הימים ממנה מתברכים יתברכו הם וכל אשר להם בשפע ברכה והצלחה ובכל טוב סלה. *ה' כ"ח אלול תרמ"ח*

הנהגת הגאון זצ"ל – מהרה"ג ר' יוסף שלמה קורלנסקי שליט"א

נכד מרן זצ"ל ונאמן ביתו

[illegible]

עובדא הוי שלא פעל הגנרטור בישיבתו של מרן הגרמ"י ליפקוביץ וצ"ל והשאירו הבית מדרש חשוך. שיעורו הקבוע שבין קבלת שבת למעריב מסר במקום הסמוך לישיבה. באמצע השיעור נודע לרבינו וצ"ל ע"י שני בחורים שהתאורה פועלת ע"י חשמל רגיל, באותו רגע סגר את הספר ומיד יצא מהמקום. (מפי נין מרן וצ"ל שהיה נוכח בשיעור)

מכתב ממרן הגר"נ קרליץ שליט"א

הרב ש. י. נסים קרליץ

רמת אהרן

רח' ר' מאיר 6, בני ברק

בס"ד, יום כ"ו טבת ה'ש"ס

מה כואב הדבר שעצמי פניקח עול שבת שולטת גם
במה שאני עושה וכן כואב את החשמה של שבת וכל מה שאני עושה
זמן כואב נראה עול אפילו אגיד שזו קולא ופסיד
שאני החשמה ברחוקה וקמים יהי רק מהלך שני
בפסיד בלי חילול שבת, הדבר יאיר עול בדרכי
וקנקיות אפילו אפילו הדבר המכאיב ה"ה וכל מה שאני
אפילו דבר שהדבר יצא אפילו, וקנקנות זה יהי קידוש של
שם כואב עיר קולא מסובבת בלי חילול שבת.
וקודאי זכות השבת תגן על העיר והכל מה שבה.
זמן מה עול ש' א"ש אפילו במצוה זו אפילו כל
האפשר ואפילו הדבר שהדבר יגמר בקדוק.
החיות בדרכי שבת השבת יגן על כל המסייעים
בה ויגן אפילו ש'.

א. ש. י. נסים קרליץ

מה כואב הדבר שעדיין פריקת עול שבת שולטת גם במה שנוגע לנו כאשר אור
החשמל של שבת נוצר מריקת עול שבת. לכן כאשר נראה לנו אפשרות להגיע שער
בישראל תסתדר שמאור החשמל ברחובות ובבתים יהי רק מחשמל שנוצר
בכשרות בלי חילול שבת, הדבר יאיר לנו בדרכנו,
ובתקנתנו לזכות למנוע הדבר המכאיב הנ"ל וכמה חיובנו להשתדל בזה שהדבר יצא
לפועל, ובמצבנו זה יהי קידוש שם שמים כאשר עיר בישראל מסתדרת בלי חילול
שבת.

ובודאי זכות השבת תגן על העיר להנצל מכל צרה.
לכן חוב על כל מי שיכול לעזור במצוה זו לעשות ככל האפשר ולזרז הדבר שהדבר
יגמר בקרוב.

החיות בברכה שזכות השבת יגן על כל המסייעים בזה ויזכו לרב טוב.
ניסים קרליץ

תב חוט מכתבים שני

ברבר מאור החשמל ללא חשש חילול שבת

בס"ד, יום אדר"ח חשון תשס"ה

הנני בזה להביע את רגשי שמחתי על הענין הגדול של חיזוק שמירת שבת שיש בזה קידוש שם שמים, כאשר הרב ... שליט"א יזם להקים תחנת כח לייצור חשמל באופן שתספק חשמל לכל העיר כולה ללא חילול שבת, וכבר הרעיש מרן החזו"א זצלה"ה על כבוד שמים המחולל ר"ל פה בארצינו הק' בתחנת החשמל בארצית וכאב הלב על חילול השבת. והקמת תחנה כזאת כרוך בהוצאות כספיות גדולות מאוד, וכידוע שהעיר ... היא עיר גדולה לאלוקים אשר רוב תושביה עמלים בתורה מתוך הדחק וחפצים לקדש שם שמים, ונדחקים הרבה בענין הוצאות אור השבת, אשר על כן היא מצוה גדולה ומכופלת שכל העוזר בזה יש לו חלק בקידוש ה' וזכות בשמירת השבת וצדקה לבני תורה עניים.

והפליגו חז"ל מאוד במצוה זו ואמרו דכל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים וניצול משעבוד מלכויות וזוכה לעשירות. ועוד אמרו בילקו"ש איזה אור הקב"ה מאיר לישראל באור הצדקה שנא' וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה - וכל כך למה בזכות הנרות שהן מדליקין בשבת.

ובזכות זה יקויים בנו הפסוק והי' לך ד' לאור עולם.

נסים קרליץ

הרב ש. י. נסים קרליץ

רמת אהרן

רח' ר' מאיר 6, בני ברק

כ' שבט תשע"א

בס"ד, יום ט' אדר"ח

כתב מרן החזו"א זצלה"ה זרם חשמל הנעשה בתחנת החשמל בשבת ע"י ישראל שאינו משמר שבתו אסור ליהנות ממנו, ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימוש מן הדין, אסור להשתמש בו מפני שיש בשימוש אסור חילול השם שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש ציבורי והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת.

לכן פשוט שצריך לעשות סידורים שיהא אור בבית לכבוד שבת בלי חילול השם, והוא בכלל הוצאות שבת.

נסים קרליץ

כבד מין הגאון זצלה"ה שני חשון תשס"ה
קלוג' ז' יצא לאור מאת שבת אסור ליהנות ממנו,
ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימוש מן הדין, אסור להשתמש
בו מפני שיש בשימוש אסור חילול השם שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש
ציבורי והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת.

לכן פשוט שצריך לעשות סידורים שיהא אור בבית
לכבוד שבת בלי חילול השם, והוא בכלל הוצאות שבת.
נסים קרליץ

הרב ש. י. נסים קרליץ

רמת אהרן

רח' ד' מאיר 6, בני ברק

בס"ד, יום איסור גש

כב' תושבי העיר ביתר שיחיו
הנני בזה לחזק ולאמץ את ההשתדלות לסדר חשמל בשבת בלי חשש של חילול שבת וחילול
שם שמים, וההשתדלות בזה עצמה היא קידוש ד'.
ואחתום בברכה להעוסקים במצוה זו והמקבלים עליהם הדבר שלא להשתמש רק בחשמל
כשר בשבת, יזכו שזכות השבת תגן עליהם להנצל מכל צרה.

נסים קרליץ

התנ"ח לזכר אברהם אבינו

בצ"ח - שמואל הלוי ואזנר

כב' תושבי העיר ביתר שיחיו

הנני בזה לחזק ולאמץ את ההשתדלות לסדר חשמל בשבת בלי חשש של חילול שבת וחילול
שם שמים, וההשתדלות בזה עצמה היא קידוש ד'.

ואחתום בברכה להעוסקים במצוה זו והמקבלים עליהם הדבר שלא להשתמש רק בחשמל
כשר בשבת, יזכו שזכות השבת תגן עליהם להנצל מכל צרה.

נסים קרליץ

הריני מצטרף לבקשה הנ"ל לשם מצוה

בעה"ח שמואל הלוי ואזנר

מכתב ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

ב' ח' סיון תשס"ה

כבוד הרה"ק רבי ח' סק"ר אגמ"ק אג"ר הרב"ר דאמירא שרת
אדמו"ר אג"ר אג"ר יח"א יב"ר אדמו"ר אג"ר יח"א
המס"ד' אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר
אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר
חיים קניבסקי

בזאתי כח"ו אצאתי לכבוד שבת, ואשר אין
מפסי' ב' ב' ו' אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר
(המס"ד' אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר אג"ר)

בעז"ה רח' סיון תשס"ה

כתב המ"ב בסי' רנ"ו סק"ב שהמזכים את הרבים בשמירת שבת ובהשגחה שלא
יחללו יזכו לבנים גדולי ישראל ובכלל זה המסייעים לגנרטור שהוא בכלל שמירת
שבת,
והרשעים שמפריעים לזה השבת יפרע מהם ע"י שבת קי"ט א'
חיים קניבסקי

בודאי ראוי לעשות לכבוד שבת, ומשבת אין מפסידים כלום ומאן דיזיף שבתא
פרעי' שבתא, והמפריעים למצות שבת יחששו מהעונש
חיים קניבסקי

מכתב ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

בעזה"י י"ב טבת תשס"ו

כל מזונותיו של אדם קצובין מר"ה חוץ מהוצאות שבת ויו"ט שאמר הקב"ה לו עלי ואני פורע וכל המוסיף מוסיפין לו, כמ"ש בגמ' וכל המתעסקים בכבוד שבת ויו"ט יזכו לבנים גדולי ישראל כמש"כ המ"ב סי' רנ"ו סק"ב וחשמל לשבת כשר הוא בכלל זה בלי ספק. חיים קניבסקי

בעזה"י כ"ח כסליו תשס"ו

כל העוזרים והמסייעים לסדר חשמל כשר לשבת בלי חילול שבת הוא בכלל הוצאת שבת ויו"ט שהקב"ה אמר לו עלי ואני פורע וידוע כמה השתדל החזו"א זצ"ל על זה, והעוסקים בזה יזכו עבור זה לבנים גדולי ישראל כמש"כ המ"ב סי' רנ"ו סק"ב ומאן דיזיף שבתא פרעי שבתא.

חיים קניבסקי

בעזה"י בודאי מצוה רבה לסדר הגנרטור לינצל מחילול ה', ומעשה שבת וזה בכלל צרכי שבת שהקב"ה הבטיח לשלם וכל העוזרים והמסייעים יתברכו ברכת השבת כי היא מקור הברכה ומאן דיזיף שבתא פרעי שבתא.

חיים קניבסקי

ג.א. מצטרף א.ל. שטינמן

כ"ח כסליו תשס"ו

אם המצויץ והמסייעים לסדר חשמל כשר לשבת בלי חילול שבת הוא בכלל הוצאת שבת ויו"ט שהקב"ה אמר לו עלי ואני פורע וידוע כמה השתדל החזו"א זצ"ל על זה, והעוסקים בזה יזכו עבור זה לבנים גדולי ישראל כמש"כ המ"ב סי' רנ"ו סק"ב ומאן דיזיף שבתא פרעי שבתא. חיים קניבסקי

בעזה"י כ"ח כסליו תשס"ו

כל העוזרים והמסייעים לסדר חשמל כשר לשבת בלי חילול שבת הוא בכלל הוצאות שבת ויו"ט שהקב"ה אמר לו עלי ואני פורע וידוע כמה השתדל החזו"א זצ"ל על זה והעוסקים בזה יזכו עבור זה לבנים גדולי ישראל כמש"כ המ"ב סי' רנ"ו סק"ב ומאן דיזיף שבתא פרעי שבתא. חיים קניבסקי

**מוטלת החובה על וועדי הבתים
להתחבר לחשמל כשר בשבת**

בעקבות פנייתם של קבוצת אברכים תושבי קרית ספר לגדולי הדור כדי לברר את החיוב המוטל על וועדי הבתים בענין צירוף החשמל הכללי בבנינים לחשמל כשר, יצאו מרן ורבנן שליט"א בקריאה נרגשת לפעול ע"מ לצרף גם את צריכת החשמל הכללית בבנין לגנרטור כאמור.

בקריאתם מוסיפים כי בזכות השבת שמזונותיו של אדם קצובין לו וכו' על אף ההוצאה הכספית הכרוכה בכך אף אחד לא ינזק.

קריאת הקודש עוררה הדים רבים בקרב ציבור תושבי העיר בפרט שהתשובה ניתנה במענה לפנייתם, וכן בכל ריכוזי הציבור החרדי ברחבי הארץ על פסק ההלכה הברור המחייב לפעול בענין גם למען הכלל, ובכך שיש להתחבר באופן מידי לגנטור ולא לחשוש ח"ו לשום הפסד ממנוי שיכול להיגרם בעקבות כך.

[illegible]

פ

קונטרס שבת מלכתא

והוא לקט מדברי רבותינו בענין הוצאות שבת ויו"ט
ובענין שאין לסמוך על מה שהחשמל מיוצר עבור חולים

נספחים

הטעיית חברת החשמל

לקט מדברי רבותינו בענין הוצאות שבת ויו"ט

"ואני פורע"

סימן ע
בענין חשמל כשר לשבת

הנני לשוב על הראשונות
כי לדעת מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א
מצוה להתחבר לחשמל שאין בו איסור
שבת. וההוצאות לגנרטור הינם הוצאות
שבת ויו"ט שעליהם נאמר לוו עלי ואני
פורע, ויזכו התושבים בפעם לקדש את
השבת.

"מוסיפין לו"

הגר"י דרוז שליט"א

ח. פרטי דינים נוספים ששמעתי ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל
ההצטרפות לגנרטור אינה נטל כלכלי

א. הצטרפות לגנרטור אינה הוצאה כספית אלא הכנסה, כי בצרכי
שבת נאמר כל המוסיף מוסיפין לו, ובשיעור ההצטרפות לגנרטור
עד כמה נכלל בהבטחה זו, שמעתי ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דמה
שהוא בגדר צורך שבת נכלל בהבטחה זו, והשימוש בגנרטור למה
שהוא רגיל להשתמש בימות החול למאור חימום וצינון חשיב צורך,
הואיל ואין זה כבוד שבת שיחסר לו ממה שהוא רגיל בימות החול.

"פשיטא"

חוש פ"ק ד' - הכנה לכבוד שבת שני

הוצאות לשימוש בחשמל ומים שאין בהם
חשש חילול שבת פשיטא דהוי
בכלל "הוצאות שבת".

"כל ההוצאות יחזרו"

הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א

בהתרגשות ובקש רב האזין הקהל לדבריו
שנשא הגאון הגדול שליט"א בפני הציבור:
"שימוש בחשמל לא כשר, זה גם חילול שבת וגם
חילול השם, וזה איסור דאורייתא, ומי שמשמש
בחשמל כשר, זה מכפר על כל חילול השם
שעשה. כל ההוצאות של הגנרטור יחזרו, ולכן אין
פחד, אפשר להיכנס לחובות".

"משבת אין מפסידים כלום"

בזאתי כחולני אצאת לכדור שבת, ולשבת אין
מפסידים כלום. ואמן צדיק שגאון גדול, שגאון
ת"פ קניבסקי

החשמל של חילול שבת אסור מדינא ומצוה
רבה לסדר גנרטור והוא בכלל הוצאות
שבת ויו"ט שהקב"ה מחזיר וכל העוסקים
ומסייעים בכבוד שבת זוכים לבנים ת"ח כמו"כ
המ"ב.

חיים קניבסקי

"ברווח"

ש. האם רק יוחזר לו מה שהוציא או
יקבל ע"ז כפל כפליים?

א/כ

החשמל של חילול שבת אסור מדינא ומצוה
רבה לסדר גנרטור והוא בכלל הוצאות
שבת ויו"ט שהקב"ה מחזיר וכל העוסקים
ומסייעים בכבוד שבת זוכים לבנים ת"ח כמו"כ
המ"ב.

ליקוט בענין שאין לסמוך על מה שהחשמל מיוצר עבור חולים

מִרְן הַחֲזוֹ"א זצ"ל

לב גנזי שערי ציון

שאלתי את החזו"א, הרי יש טוענים שבין כך מוכרחים לקיים את מפעל החשמל בשבת בשביל בתי חולים, שיש בזה משום פקוח נפש. השיב החזו"א: אין היתר זה מספיק לסידור תמידי וקבוע ע"י יהודים. ציונים: עיין שונה הלכות סימן שי"ח דין ב'.

הגאון הגדול רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל

מאורות נתן

וכבר זכיתי להציע הדברים הנדונים בספרי זה לפני מו"ר מרן הגר"א זצ"ל מלצר זצוק"ל כמה חדשים לפני הסתלקותו ואחרי שעמד על הצד הטכני שבדבר הסכימה דעתו הגדולה שאין בזה צד היתר מטעם פקו"ג (ע"י בפ"ג) ומאז חזל להשתמש בביתו בחשמל בשבתות ויו"ט, וגם אמר ליתן הסכמתו בכתב לספרי זה אלא שלא הספיקה השעה ועלתה נשמתו הטהורה השמימה זי"ע.

שו"ת אגרות משה

אגרות אורח חיים משה

סימן קכ"ז
(השמיטה)

שימוש בחשמל בשבת

א.

ועתה בדבר שאלותיך בדבר השתמשות בחשמל בשבת איני רואה חלוק ממש בין השתמשות להאיר בנרות החשמל ובין המקרר, דאם איכא היתר מחמת שצריכים לעשות עבודת החשמל בשביל הבתי חולים לא היה בזה גם איסור דחלול השם, אבל לא מובן היתר זה דהא אפשר לעשות מכונה קטנה לכל בית חולים, וגם הא אפשר להשיג על יום השבת נכרים שישישו כל העבודות במכונות החשמל הגדולות, וכיון שאינו בעניני הרפואה ועניני הצלה גופייהו, לא שייך זה להזריזות לעשות ע"י ישראל גדולים שלכן הרי אסור לעשות ע"י ישראל וליכא ההיתר כלל. ואם יש לחוש שהנכרים יקלקלו בכוונה יעמידו שומרים מישראל עליהו.

שו"ת אבן ישראל

אבן הלכות שבת ישראל

ואף אי נימא דחברת החשמל מותר להם להוסיף דלק ולהעבירו

בשבת, אף אי נימא דלצמי חולים יש להם היום מיוחדים, מכיון שיש הרבה חולים מסוכנים בנכים פרטיים שנריכים לחשמל לעשות דיאליזה לכליות, וכן חולים מסוכנים אחרים וממילא מוכרחים לספק חשמל לכולם, כי אינם יודעים מי שצריך ומי שלא צריך. מ"מ כל איש שהוא יודע שא"ל צדיתו חשמל לחולה מסוכן, וגם נרות להאיר ודאי א"ל אסור לו להדליק את נרות החשמל בשבת, כי הוא מכשיל את חברת החשמל בלפני עור^{כב}

^{כב} בענין לפ"ע ע"ע קה"י ח"ב סו"ס ז, ולדבריו ה"ה לענין השתמשות בחשמל לפי צורת הייצור כיום שהייצור תלוי לפי כמות הצריכה, וע"ע מנח"י ח"ג ע"ט.

הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א

ואין מקום להסתמך על הצורך לייצר חשמל עבור חולים שיש בהם סכנה בביתם ובבתי חולים, שהרי מוסיפים עוד חומרי בעירה עבור הבריאים, והמפעיל מכשירי חשמל מערב שבת לשבת מחייבם להוסיף במלאכות בעבורו. וכל הנ"ל מלבד בעיית השימוש בחשמל בשבת שאסור מטעם חילול ה' הנזכר לעיל ואיסור מעשה שבת שכרוך בזה, ואף "המבשל לחולה אסור לבריא משום גזירה שמא ירבה לבריא", וכ"ש בנד"ד שוודאי מרבים לבריא.

בשם רבי נסים קרליץ שליט"א
הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א

הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א

"לא כל הקבלים קשורים לבתי חולים ובדרך כלל יש לכל בית חולים גנרטורים. ישנה מחלוקת יסודית שגם מחללים שבת לא רק בתצרוכת הישירה של החשמל אלא מחללים שבת כל האביזרים שקשורים לתפעול התחנה גם זה חלול שבת. ועל הכל הוסיף החזו"א שיש חלול השם בצריכה" (חובת לעיל עמ' סה)

בענין גרימת דיחוי שבת

להלן מדברי החפץ חיים בביאור הלכה סימן רמ"ח:

והמוספות בשם ר"י והרשב"ם אין שום מקור לדין כלל שיהא מותר בתחלת השבוע לירד לאיזה ענין שיצא לבסוף לחלול שבת וכבר האריך מה הרדב"ז נגד דברי הרשב"ם שהביאו לר"י לדין וע"כ מסיק דאם יודע צדאי שיצא לבסוף לחלול שבת אסור אף בתחלת השבוע וגם הרשב"ם סובר כמותו והעמיקים המ"א נסקי"ד וכתב שם דאפילו לדבר מזה אין שום טעם להחזיר מה שיודע צדאי שיצא לבסוף לחלול שבת ונע"ן צד"ר ואין צהם כדי ישוב על עיקר הקושית שהקשה הרדב"ז לבסוף דמי משום שהוא דבר מזה וכו' ע"ש] וע"כ נראה ברור דהפסיקה מה אפילו בדבר מזה הוא לעיכובא דאם לא יפסקו עמו צדאי יצא לחלול שבת ולא דמי להפלגתו בספינה דכתבנו במ"ז דהפסיקה אינה לעכובא דשם הוא למעלה מעשרה ואפילו אם נקל גם בלמטה מעשרה היינו דוקא שם בספינה דאינה רק מדרבנן לכ"ע אפילו י"ב מיל וכמו שכתב הרמב"ם משא"כ צהם שהוא צבשה אס"כ מנאמי שגם בפמ"ג צד"א סק"י מלמד כן בשם הלבוש כמו שכתבתי:

* ופוסק עמהם לשבות. עין במ"ז שכתב דהפסיקה הוא לעיכובא דלא מיעביא לדעת המ"א נסק"א דסובר דגם צהפלגה בספינה הפסיקה הוא לעכובא צדאי גם צהם הוא לעכובא דהלא דין זה דסעיף ד' נלמד משם ואפילו לדעת שארי אחרונים דמ"ל דהפסיקה שם אינה מעכבת נראה דהכל אין להקל צהם כלל דכלא"ה מפסקים הרבה פוסקים [עין במ"ז הרשב"ם והרדב"ז] צחלק רביעי סימן ע"ז ונחמ"ש] על דין זה דסעיף ד' שסתמו המחבר והרמ"א לעיל במ"א צהג"ה והוא נוצע משיטת הר"י שהיא חמורה דהאך החירו צביל דבר מזה לגרום את עצמו לחלל שבת מידים ואפילו בתחלת השבוע אם הוא יודע שילטוך לעשות מלאכה בשבת האך החירו דבר זה והמע"ן צד"ף יראה שהוא מתמיה אפילו לענין חומות צהפלגה הספינה שהוא דרבנן האך החירו אפילו מיום הראשון [ועיין צד"י דפירש שכן הוא דעת הר"י] צחמ"ה להחמיר אם לא שהספינה הוא למעלה מעשרה] ואפילו צמקוס דבר מזה ונהי דלענין הפלגה הספינה מים שהוא דרבנן תפסיק לדינא להקל צה" ימים הראשונים כמו שכתב הרמ"א או לדבר מזה מוך ג' ימים אבל לענין מלאכה גמורה האך החירו דבר זה. והנה הר"י למד את דיו מהאי צרימא דאין מפליגין פחות מג' ימים וכו' אבל לפי מה שפירשו שארי הרבה ראשונים לצרימא זו [והם הר"י והרמב"ם והרמב"ן]

א. העולה לדינא מדברי הביאור הלכה, כי העושה מעשה בער"ש שיביא לידי כך שיצטרכו לעשות מלאכות בשבת, הגם שהמלאכות יעשו בהיתר גמור לצורך פיקו"ל, הרי הוא עובר על איסור דרבנן של גרימת דיחוי שבת. וכ"ש וק"ו לנידון דידן, שלא רק שיצטרכו לעשות מלאכות בשביל פיקו"ל, אלא מרבים במאות מלאכות שאינם לצורך פיקו"ל אלא מחמת שיקולים כספיים או מטעמי חסכון, נוחות, 'תקנון משרד האנרגיה' וכדו'. ובנד"ד גרע מכל הנ"ל, מכיון שגם מנת הבריאים עצמם אינה מוכנה מער"ש אלא נדרשת לפעילות רבה בעצם יום השבת, כגון גריפת הפחם טחינתו והכשרתו לחומר בעירה, וזאת מלבד הבערת קומות מבערים ובישול מי הדודים וכו'.

כאן המקום לציין את המובא בספר 'בנתיבות ההלכה' חלק לז 'עובדות והנהגות הליכותיו של הגאון רבי שלום שכנא זאהן זצ"ל' תלמיד מרן החפץ חיים **צוק"ל ור"מ בישיבת תורה ודעת.**

"בא"י השתמש בש"ק רק באור כשר ובשנים שקודם שהומצא הגנרטורים השכונתיים גם לא השתמש בעלקטרי בשבת רק בלוקס או על גז ואח"כ מצבר ובסעודה שלישית באותן שנים אכל בחשיכה"

יש לדעת כי בשנת תשע"ד הוקמה תחנת כח הנקראת בשם 'דוראד' DORAD המפעילה שנים עשרה טורבינות גז ומייצרת כתשע אחוז מצריכת החשמל בארץ. בביקורינו שם בחודש אדר תשע"ד נתברר כי תחנה זו מייצרת חשמל עבור צרכנים פרטיים שסיכמו איתם מראש, והחשמל שהתחנה מייצרת מתאחד עם כל זרם החשמל הארצי המיוצר בתחנות אחרות ותחת פיקוחה של תחנת הפיקוד הראשית של חברת החשמל. עפ"י החוק תחנה זו אסורה לייצר חשמל יותר מאשר הצריכה בפועל של הצרכנים שלה (כדי שלא תפסיד חברת החשמל את חלק הייצור השייך לזכותה).

תוכנית זו מהווה אחת מחילולי השבת הגדולים ומחמירה את נושא השימוש בחשמל מצד איסור שמא ירבה לבריא' וכ"ש כאן שקיים תכנית ריבוי מראש מכיון שיש זמנים שיש ייצור מספיק של חשמל עבור כלל הצרכנים בארץ כגון בזמני הערכות לחילופי שעות משעות שיא לשעות שפל ובמקום להנמיך את טורבינות חברת החשמל ולהסתפק בטורבינות הדולקות של חברת דוראד עבור כלל הצריכה הארצית, נותנת תחנת הפיקוד בחיפה הוראה להדליק גם טורבינות קטנות חדשות השייכות לחברת החשמל וכנגדם לכבות טורבינות בתחנת דוארד, וזאת מסיבה אחת, והיא – שחברת 'דוראד' לא תייצר יותר חשמל מדרישת הצרכנים הפרטיים שלה^כ.

סיכום הנידונים המובאים בפוסקים הכרוכים בשימוש בחשמל בשבת

בנושא החשמל בשבת יש להבחין בין שני נידונים שונים שבפשטות אינם קשורים זה לזה:
א. הפעלת מוצרי חשמל מער"ש ב. הנאה מחשמל המיוצר בשבת

הנה אע"פ שחברת החשמל צריכה לייצר עבור חולים ושאר צרכי פיקו"נ אך אין זה מתיר עדיין לצרכנים הבריאים להביא את עובדי חברת החשמל להוסיף בייצור החשמל עבורם. וכמי שמכיר את מורכבות מערכת הייצור מקרוב הרי שנעשים מלאכות רבות שבלעדיהם ג"כ לא היה נגרע מהייצור הנצרך לפיקו"נ. הלכך יש לדון בתוכנית הייצור העכשוית והמעשית שתוכנית זו נכנסת בקטגוריה של כמה איסורי שבת.

ולהלן סיכום הנידונים המבוארים בפוסקים ובאחרונים, בנושא הפעלת מוצרי חשמל מער"ש ומהנאתם בשבת:

(א) איסור הנאה לבריא מחמת גזירת המבשל לחולה אסור לבריא שמא ירבה בשבילו' (שו"ע סי' שיח ס"ב) שהרי מרבית במלאכות שמבלעדיהם לא היה נגרע מהייצור הנצרך לפיקו"נ ואעפ"כ חברת החשמל מרבה במלאכות עפ"י תוכנית כלכלית או חסכון כספי.

(ב) כוונה לאיסור – שהרי עובדי חברת החשמל מתכוונים לייצר גם עבור הבריאים^{כד}.

(ג) איסור לפני עוור בריבוי המלאכות שאינם נצרכות לפיקו"נ. ובהכשלת עובדי החברה בכוונה לאיסור.

^כ וכבר ביארנו ב"תהליך הייצור" המובא בתחילת הקונטרס כי הדלקת טורבינה כוללת הערכות רבה בבדיקות ובהפעלה הכרוכות בסה"כ במאות מלאכות.

^{כד} עי' בהרחבה עמ' מג-מד.

(ד) איסור מסייע ידי עוברי עבירה וי"א שבנד"ד אף יותר חמור והוי בגדר שותפות בעבירה עפ"י תכנית "אנחנו נצרוך ממכם ואתם תייצרו בשבילנו"^{כה}.

(ה) חשש מעשה שבת^{כו} בהנאה מפעולות הנעשות עפ"י חסכון כגון הדלקת מבערים נוספים בטורבינות מסוימות טרם כיבוים של המבערים בטורבינות אחרות. וע"י שבות יצחק ח"ב בפרק העוסק בהשתמשות בחשמל עמ' ט.

(ו) ריבוי בשיעורים בבחירת חברת החשמל לייצר עפ"י תכנית המבוססת לא רק על עמידה בצריכה הארצית כמו שהיו צריכים לבחור אם היו מייצרים עפ"י שיקולי פיקו"נ בלבד אלא בוחרים ומייצרים עפ"י תוכנית המבוססת גם עפ"י שיקולים כספיים ונכדוגמא לכך התכנית הקיימת עם חברת "דוראד". וממילא כל ריבוי הפעילות הנעשה מכך הוא בגדר ריבוי בשיעורים כדין הקוצץ תאנה עם ג' גרוגרות בזמן שצריך ב' גרוגרות שעובר על איסור דאורייתא לחלק מהראשונים או איסור דרבנן לחולקים ווע"י באור תורה (תשמ"ה) במאמרו של הגר"י ברכה שליט"א שעורר על כך וכן כעין זה בספר מאורות מאורות נתן].

(ז) איסור דחיית שבת בצריכת חשמל לכתחילה מערב שבת על סמך מוכרחות הייצור לצורך פיקו"נ.

(ח) איסור חילול ד' שאינו חס לכבוד שמים והנהנה מעיד ח"ו שאין ליבו כואב על חילול השבת.

^{כה} מפי הגר"נ קרליץ שליט"א, ולזה כיוון במכתבו לעיל עמ' סא ד"ה על כן.

^{כו} וכתבו גדולי הפוסקים שלמעשה יש לחוש שהאינס שומרי תר"מ כיום אינם בגדר תינוקות שנשבו ע"י חוט שני ושבת הלוי וישא יוסף ח"ב.

(ואין לדמות לפירות שיצאו מחוץ לתחום וחזרו למקומם שמתרים דהתם אותם פירות עצמם חזרו משא"כ הכא שטורבינה חדשה היא והוי כמו פירות שיצאו מחוץ לתחום והחזירו פירות אחרים מאותו מין במקומם שודאי לא מצאנו מי שיתיר אותם)

נספחים

נח ארחות פרק עשרים וששה שבת

פרק כו

שימוש במכשירי חשמל בשבת

נידון השימוש במכשירי חשמל בשבת כולל שני נושאים:

[א]. ייצור החשמל – החשמל נוצר על ידי מלאכות אסורות, כגון מלאכת הבערה של חומר הדלק בתחנת הכח, ועוד מלאכות רבות הנעשות בעת הפעלת המכונות בתחנה. חשמל שנוצר באיסור אסור בשימוש כדין מעשה שבת שנחבאר דינו לעיל פרק כ"ה. ועוד כתב החזו"א סי' ל"ח ס"ק ד' דאף באופן שיש היתר בשימוש בחשמל זה מן הדין אסור להשתמש בו מפני שיש בשימוש איסור חילול השם משום שישראלים שאינם משמרים את השבת מייצרים אותו עכ"ד. ואנו עוסקים בפרק זה רק באופנים שהחשמל נוצר בהיתר.

הגאון רבי שלמה זעפראני שליט"א – מכתב מיב' תמוז תשע"ב – "ברכות עד בלי די על חיזוק שמירת השבת הנעשה בעירנו בענין ההשתמשות בחשמל בש"ק, שכפי שמפורסם לכל כמה מסר מרן החזו"א זצוק"ל נפשו בעד חיזוק זה. ובהיותי יוצק מים עם על ידי כמוהר"ר הגר"ב צ' אבא שאול זצ"ל זכורני כי תמיד ביטל דעתו הרמה לדעת מרן החזו"א בכל דבר גדול וקטן ובפרט בעניני שבת החמורים התלויים בשערה.

ובודאי כי הוצאות על ענין זה נכללים בהוצאות שבת ויו"ט, ובכללם תחול הברכה על העושה כך, וכי למצוה תיחשב להפריש מכספי מעשר לצורך ענין נעלה וגדול זה. ביקרא דאורייתא, שלמה זעפראני."

הגאון רבי יהודה עדס שליט"א, ראש ישיבת "קול יעקב" – לשאלתי אודות שימוש בחשמל בשבת, נעניתי לאיסור, ולבקשתי לכתוב לי את דעתו אמר שאינו מסכים מאחר ואינו פוסק וג"כ לא חקר את הענין לידע אם אסור או לא אלא שידוע ממה ששמע שכידוע מרן החזו"א אסר משום חילול השם ויש החולקים ואוסרים משום מעשה שבת וע"כ בביתו וכן בישיבתו מעולם לא השתמשו בחשמל בשב"ק אף קודם עידן הגנרטורים בתחילה ה"י רק נרות ואח"ז לוקסים ואח"ז מצברים וה"י חושך וחם כי לא ה"י מזגנים ורק בשנים האחרונות שהתחברו לגנרטור ויש חשמל רגיל בשבת קודש כולל מזגנים וכו' מגנרטור המספק חשמל כשר לשיבה וכן לביתו וע"כ לשואלים הוא מורה לאיסור אמנם אינו מסכים לפרסם פסק הלכה בזה כיון שאינו פוסק. (מקונטרס "ליקוט מפי ספרים וסופרים" זכרון יעקב)

הגאון רבי משה מרדכי קארפ שליט"א, בעמה"ס הלכות חג בחג ועוד – ציטוט מספרו הלכות שבת בשבת ח"ד עמ' עדר – "יז. שימוש בחשמל – חשמל המיוצר בשבת בחברת חשמל ע"י יהודים באיסור, אסור להשתמש בו בשבת, ואף לצורך לימוד ותפילה וכבר התריע החזו"א שיש בכך משום חילול השם וראה במקורות אם יש להתיר מחמת חולים או פיקו"נ לבריא ליהנות ממנו. ולכן יראי ד' מקפידים שלא להשתמש בשבת רק בחשמל המיוצר ע"י גנרטור בהיתר עד שיתוקן הדבר בס"ד עצהיו"ט ולא יהא בו חשש חילול שבת, ואין להתחשב בהוצאות בזה דהוצאות שבת חוץ לחשבון". ובהערה 37 כ' שהסכים הגריש"א זצ"ל שאסור לבריא להשתמש מחמת גזירה שמא ירבה בשבילו וז"ל "וראה שם הע' 32 שהסכים לסברא זו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א ועפ"ז נפל בבירא ההיתר לשימוש בחשמל משום חולים."

הגאון רבי מכלוף פחימא שליט"א, רבה של יוצאי צפון אפריקה – "כ' סיון התשס"א. לכבוד וכו' קיבלתי מכתבך בנוגע לשימוש בכח האלקטרי המיוצר ע"י יהודים. ואף שבתחנה יש כל מיני מכשירים שפועלים באופן אוטומטי ע"י הכנה מקודם. והיה הדבר בהישג יד שהכל יעשה בלי שאף אחד יחלל שבת, עם כל זה מרן החזו"א בספרו כתב שעצם הדבר יהודים עובדים בריש גלי בתחנות אלו מהווה חילול השם שאנחנו נשתמש ביודעים שיהודים מחללים שבת כי בוודאי הנמצאים שם לא שמים לב לדקדק ובוודאי גם מחללים שבת בכתיבה של הצריכה וכל מיני עבודות שאף שאין בהם כדי הנאה ישירה מעבודתם יש בזה חילול ה' יעויין בדברי החזו"א בהלכות שבת. וכל זה לא מיירי רק באופן שלא כיבו המפסקים הראשיים בטורבינות המופעלות לשעות מסוימות ומדליקים האחרים כנהוג.

אבל אם נעשה מלאכה כזו או אחרת להכנת החשמל הרי אסור מן הדין כמלאכת יהודי שנעשתה במזיד לצורך ישראל שאסור ליהנות ממנה, לכל אדם עד כדי שיעשה, ומה שטענת שהרי יש בתי-חולים שלפעמים גובל בפיקוח נפש, לטעם חילול ה' זה לא מספיק. וגם כיום שבכל בית חולים יש גנרטור הרי שטענה זו אין לה מקום כיון שגם לבית חולים לא הותר כיון שיכולים להשתמש בגנרטור, כמו במוסדות התורה".

הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א, רב ואב"ד קהל חסידים – מתוך מכתב בענין השתמשות בחשמל וחילול ה': "לכב' הרב... שליט"א. אחדשה"ט. בנידון השאלה... חילול ה' – ומהותו הוא, שישנה סתירה פנימית כואבת בין הצעקה נגד חילולי שבת, ובין ההליך בחילול שבת, שע"כ מביאה שכשהחשמל מתנתק, שהוא עומד ומצפה, ר"ל, שיואילו לחלל שבת ולהוציאו ממצוקתו, ובספרי "פאר הדור" אפשר למצוא בזה אריכות – וקיצרתי כאן... מובן מאליו שנושא זה יקרא ח"ה, מפני שהוא מהטעויות היסודיות של החילוניות שאנחנו חס ושלום יודעים את האמת שזקוקים לצורך חיים מודרניים, לעקירת התורה. ואיסור זה הוא דאורייתא. אקווה שהדברים יפלו על אוזן שומעת והי-ה זה שכרי בעמלי. באעה"ח לכבוד השבת הזועקת הצילו. יהודא סילמן"

הגאון רבי יצחק חזן זצ"ל אב"ד חיפה ת"ו, שו"ת יחיה דעת ח"א סי' ל' "יוצא מזה הואיל וכל הפועלים העובדים בתחנת החשמל היום רובם ככולם הם ישראל יהודים, ובמקרה שיש תקלה בשבת הישראל הם שמתקנים אותה, ועוברים בזה על כמה עבירות רח"ל, אסור ליהנות באותו שבת מכל הנאה המגיעה מאותו חשמל שתיקן בשבת, כדין העושה מלאכה בשבת שאסור ליהנות ממנה בו ביום, בין הוא בין אחרים, בין שעשה במזיד בין שעשה אותה בשוגג, בין שעשה אותה לעצמו בין שעשה אותה לאחרים.

אמנם יש מקום להקל הואיל ונמצאים במדינה הרבה חולים בבה"ח ובבתייהם הפרטיים, וכו'. אולם היתר זה אינו, שהפועלים לא לשם חולים מתכוונים אלא לשם קבלת שכרם, וגם שאינם מכוונים עבודותיהם למקומות חולים לבד אלא שהם עובדים בכל מקום שבו נמצאת התקלה בין יש חולים בין אין חולים, ולכן נראה שאין לסמוך על היתר זה וכו'. ובפרט שהרי מלבד זה יש בו גם איסור חילול ה' כמ"ש הגאון חזו"א ז"ל (ועיי"ש עוד שדן בדין מעשה שבת).

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, ספר זכור לאברהם עמ' ריא – "בשב"ק לא השתמשו בביהמ"ד ובביתו בהעלקטרי שמיוצר ע"י חברת העלקטרי הכרוך בחילול שבת ע"י יהודים. וכן לא השתמש (מלפנים) בפריזשידער, והחזיקו המאכלים בקרח".

הטעיית חברת החשמל

יש לציין שרבים טעו לחשוב (מחמת הטעיית חברת החשמל) שהייצור הוא אוטומטי ורק נצרכים לעיתים רחוקות לעשות תיקונים וגם אם נעשים יתכן ונעשו ע"י עכו"ם וכדו' בספקות שהרבה מהם לא היו קיימות אז וכ"ש לא היום. ונביא לכך כמה דוגמאות:

בראש ובראשונה החזו"א גופיה התייחס למציאות שהייצור נעשה אוטומטי (האמין שרק הכיוון השימון נעשו ע"י ישראל ולא ההפעלה התמידית, כן העיד הגר"נ קופרשטוק זצ"ל בספרו מאורות נתן בהוצאה החדשה עמ' 19) וזה לשון החזו"א במה שנדפס בספר "מנוחה נכונה" הובא לעיל "וכמו כן חוב קדוש על כל אחד להזהר ולא להשתמש בחשמל באה"ק במקום שמסתפקים בו מהחשמל הנעשה ע"י יהודים, ואף אם הכל נעשה באופן אוטומטי, כל זמן שלא תתקן הפרצה שבשביל הכוון, השימון והתיקון משתמשים ביהודים בשבת, מחויבים להנזר מלהשתמש בו".

וכן הגר"נ קופרשטוק זצ"ל שהוציא לאור ספר בענין השימוש בחשמל הנקרא 'מאורות נתן' (תשי"ז) כתב וז"ל בהקדמה "והנה נכנסתי בבירור שאלה זו בידועי כי נעלם מעיני רבים מכל אשר יעשה שם בתחנות הכח כאשר שמעתי שרבים וכן שלמים מורים היתר לעצמם ע"ז שהם בונים תיאורים בלתי נכונים ומדומים על תכונת המכונות ואופן הפעלתן, יש אומרים שתחנת הכח מספקת חשמל מתוך מצברים (בטריות) הטעונים זרם חשמלי מבעו"י ואין צריכים עוד לשום מלאכה בשבת, כן שמעתי אומרים שהמכונות פועלות באופן אוטומטי ואינן צריכות לפעולת ידי אדם במשך יום השבת". וע"ע בדבריו בהקדמה במהדורה החדשה בנוגע להטעיית הרבנים.

ובספר קרני אורה לר' זלמן קורן עמ' תתל כ' וז"ל "עלי לציין כי בשנת תשכ"ג נכחתי בהרצה של מר ... , שניתנה במסגרת של "אגודת אנשי מדע שומרי תורה" ואשר נכחו בה רבנים, מדענים ומהנדסים, בענין יצור חשמל בשבת, והוא ועוד מהנדס מטעם ח"ח תיארו את תהליכי היצור ביום חול ובשבת וכו' וגם שם לא נתנה אינפורמציה אודות ההדלקה הבלתי אוטומטית שכרוכה בתוספת קומות, ומסתבר שהדבר לא נעשה במקרה. (אני ביקרתי בתחנות הכח חיפה-1 וחיפה-2 בשנת תשכ"ו, ויכולתי לראות שבתחנת הכח חיפה-2 אכן כמעט לא מבוצעות פעולות אדם, והכל נעשה באופן אוטומטי, אך מובן שגם בביקור זה לא יכולתי לעמוד על ענין הקומות)".

וכן בספר אוצר המכתבים (לגר"י משאש ח"ג אלף תשע"ו - משנת תשכ"ח) כ' וז"ל "מכונת החשמל אין בה שום עבודה, רק היא כמורה שעות שמפעילים אותו והוא עובד מאיליו. ורק אם יארע בה איזה קלקול, אז הפועלים מתקנים אותו, ואנחנו מדליקים אותו בערב שבת על סמך הידוע לנו, שהמכונה עובדת מאליה, ואין להחזיק ריעותא שהיה קלקול במכונה ותקנוהו ישראל. רק אומרים שהכל בסדר וכן הלכה פסוקה בכל מקום, שאין מחזיקין רעותא שאין רואין אותה בעינים. ועוד נתאמת לנו, שיש גם פועלים גויים דרוזים, וזה מועיל לנו, שאף אם אירע איזה קלקול וברח האור וחזר, אנו תולין שנתקן ע"י גויים וכו' "

ובמכתב הגרשז"א (משנת תשל"ב - הובא בספר מאורי אש והועתק לעיל) "ומיהו להשתמש בכל שבתות השנה נראה דאם היינו יודעים שצריכים להוסיף בשבת דלק היינו צריכים ודאי לאסור מכמה טעמים, אך הואיל ונתפרסם שהכל נעשה מאילין ואין לעשות שום מעשה בשבת כי אם פיקוח גרידא, אשר על כך המקילים בזה יש להם על מה לסמוך, והמחמיר תבוא עליו ברכה. שלמה זלמן אויערבאך ". וכן כתב הרב יצחק דרזי במאמר (הובא לעיל בדעת הגרשז"א) וז"ל "בר"ח אדר תשנ"ה, שלושה שבועות לפני פטירתו שאלו

אם להצטרף לגנרטור, והשיב, אין זה שאלה ובודאי להצטרף ולא רק תיקונים עושים בשבת אלא הם מייצרים חשמל בשבת, ולא קיימו דבר ממה שסוכם עמם בענין ועדת הרבנים. ואמר לבני ביתו שהוא מצטער על כך שבעקבות ההטעיה של חברת החשמל נמנעו אנשים מלהצטרף לגנרטור."

ובשו"ת שערי עזרא (תשל"ח – הרב עזרא בצרי דיין ברבנות) ח"א סי' כב כתב סיכום ביקורו בחברת החשמל באשדוד וז"ל "...ומנהל התחנה ענה על שאלות רבות שהתעוררו לנו בענין זה ולא אאריך לך בפרטים רק באופן כללי התברר לי שמ"ש האחרונים בספריהם על התהליך אין הדבר כפי שהוא היום שיש להקל יותר מאחר שכל הפעולות הם באופן אוטומטי ובכל פעולת הייצור לא עובדים יהודים כלל. מלבד בחדר הבקרה ששם עוקבים יהודים אחר פעולות התחנה ואם יש קלקול מתקנים אותו. נמצא שאין הכרח שיעבדו ממש בתהליך הייצור

ובאגרות משה ח"ד סד וז"ל "שמעתי כי הכל מכינים לא רק בערב שבת אלא כל הימים שהחשמל יעבוד בעצם שלא ע"י אנשים ורק שמוכנים שם אנשים לתקן כשיתקלקל, ולכן סומכין שלא נתקלקל ולא הוצרכו לתקן שהוא כמין חזקה, וגם יש גם פועלים נכרים לתקן כשיתקלקל, שאז לא היה אסור מטעם שיש גם בתי נכרים כדלעיל, שלכן איכא גם ס"ס שמא לא נתקלקל ואף אם נתקלקל שמא תיקנו נכרים וכו'".

וכן בספר "שיעורי הראש"ל ח"א עמ' קפ מתוך שיעור שמסר בתשנ"ו וז"ל "שימוש בחשמל בשבת, לפני כ- 50 שנה היו בחברת החשמל טכנאים המוכנים לתיקון והזרמת החשמל, וע"כ כל שימוש בחשמל היה בו גם הנאה מחילול שבת של אותם טכנאים, כיום השתכללו מאד, אין הטכנאים מייצרים חשמל, ואין המשתמש בחשמל נהנה מחילו לשבת ח"ו, אלא הכל פועל באופן אוטומטי, והם רק משגיחים על כך, וע"כ מותר ליהנות מחשמל בשבת". וע"ע יביע אומר ח"ט סי' קח ס"ק קכ"ד (הערות על האור לציון ח"ב שנכתב בתשנ"ג) וז"ל "ומעתה בזמנינו שהכל פועל באופן אוטומטי, ואין חילול שבת בתחנת הכח של החשמל, יוצאים י"ח בנר חשמל, ומברכים עליו". וכן מתבאר ממש"כ בחזון עובדיה ח"ו בסוף הספר (דברים שנכתבו בסוף ימיו).

לאור התענינות הציבור במהדורות הקודמות אודות האפשרויות הרלוונטיות לשמירת חשמל כשר בשבת, הננו להגיש בפניכם מידע דלהלן. וזאת למודעי כי מידע זה נכתב ללא שום מטרת ריוח או טובת הנאה וללא אחריות.

האפשרויות הקיימות לסידור חשמל כשר לשבת:

א' התחברות לגנרטור - בריכוזים של שומרי תומ"צ, בד"כ קיים גנרטור איזורי שאפשר להתחבר אליו. יש להתעניין אודות האחראי על הפעלת הגנרטור ולהירשם כמנוי אצלו. אפשרויות השימוש: כפי כמות האמפר שמקבל מהגנרטור כך תהיה אפשרות להפעיל יותר מכשירי חשמל. ברוב המקומות מתאפשר לקבל כמות אמפר ללא הגבלה ויכול להפעיל כל מכשירי החשמל הנצרכים לשבת (מנורות, מזגנים, מאוררים, פלטה וכו'). העלות: ההתחברות הראשונה כרוכה בתשלום חד-פעמי (בד"כ בתשלומים), ומכאן ואילך ברוב המקומות גובה התשלום החודשי תלוי בכמות האמפר (הוא כמות החשמל שיזרם לביתו) שסוכמה מראש.

ב' מצברים גדולים - במידה ואין גנרטור בשכונה וכיו"ב אפשר לרכוש מערכת 'קומבי' המשמשת כתחליף לגנרטור ופועלת באמצעות מצברים חדשניים המותקנים בבית הלקוח ומותאמים לפי צריכת החשמל המבוקשת. מערכת זו יכולה להפעיל תאורה מקרר מזגנים ועוד. המצבר נטען במשך ימות השבוע מהחשמל ואינו גורם לכלוך ורעש. אפשר להפעילו לשעות מסוימות על ידי שעון שבת. במקרה של העברת דירה המערכת ניידת וניתנת להעברה. ישנה אפשרות להשכרת מצברים. התשלום - בד"כ ניתן לפרוס לתשלומים רבים.

קו מידע מפורט בנושא מבית 'מאירי שבת' בטל': 02-6233343 [להקיש 8].

להזמנות: מאירי שבת : 054-8444350 מצברי הינריך: 03-5740994

ג' תאורה ומאוררים - ניתן לרכוש תאורת פסי לדים המופעלת על בסיס בטריות ומצברים קטנים ללא צורך בממיר. אפשר להתאים את התאורה במגוון גדלים, עוצמות ועיצובים לפי בקשת הלקוח. כמו כן ניתן לחבר התאורה לשעון שבת המופעל ע"י בטריה פנימית. לפרטים והזמנות: מאירי שבת: ירושלים 052-7159003 בית שמש 052-7152439 איינהורן: 02-5712483 - תאורה המאירה לשלשה ימים, מאוררים נטענים. רמות, ירושלים. שעות מענה 9-11 בערב.

ד' תאורת חרום - ניתן לרכוש תאורות חרום בגדלים ועוצמות שונות. נטען במשך השבוע, ובער"ש מנתקים מהחשמל ומדליקים. ישנם סוגים שיכולים להאיר עד 24 שעות (מומלץ לרכוש חברת 'יונדאי'). ישנה אפשרות להתקין עליה שעון שבת מותאם המופעל על ידי בטריה פנימית. בטריות להחלפה בטל': 054-8411611 בני ברק | 02-5712483 ירושלים

ה' קולטים סולאריים - במקומות ציבוריים כגון בתי כנסת, ישיבות וכדו' ניתן להשקיע ברכישת מערכת סולארית. המערכת מייצרת חשמל ע"י קליטת קרני אור השמש. החשמל נאגר במצברים בימות החול, ובשבת לאחר ניתוק המערכת הסולארית השימוש הוא ע"י המצברים בלבד. ניתן לקבל פרטים אצל החברה בדוא"ל sales@commax.co.il.

כמו"כ קיימים גמ"ח לתאורות חרום בכמה ערים

גמ"ח א. בני ברק 052-7135737 רח' בן שטח | 050-4126732 רח' אבן גבירול | אהרונסון 6 03-6183878 | רב האי גאון (בתש"ס) 03-6787481 | רמב"ם 19 (צק' פקדון) 03-5782408 | גיבורי ישראל 24 (בתש"ס) 03-6760162 | ז'בוטינסקי (גשר פרדס כץ) 077-3400730 | רח' ירושלים 03-5792189 | ירושלים 02-5710977 | רמת שלמה | קרית ספר 08-9760691 | נתה"מ 052-7153579 | מס"י ברכפלד 08-9766626 | 08-9798925 | גרין פארק 052-7149903 (חלקם בתש"ס) | חפציבה 08-9961516 (או 052-7653849) | 052-7664297 (בתש"ס) | רחובות 054-8463437 | רח' עזרא 21 | עפולה 052-7655895 | כרמיאל רח' הגליל 33 053-3151011 | ההשאלה היא לשבת אחת בלבד ויש להחזירו במשך השבוע.

גמ"ח ב. גמ"ח נוסף הכולל תאורות לדים נטענות, גדולות וקטנות ומאוררים נטענים (פועל ע"י מצבר קטן). הגמ"ח בתש"ס. אפשר לשאול לזמן ממושך. טל' 02-5374433 ירושלים רח' דוד ילין 21.

גמ"ח ג. תאורות לדים הדולקות עד 40 שעות. הגמ"ח בתש"ס סמלי. ירושלים רח' אדמון 02-6274472 | נוה יעקב 0772010570 | קרית יובל 02-6410366 | בית שמש 052-7695943 | רח' בא"ח | 02-9916179 רח' ר"י בני-ברק 03-6165276 | ברסלב 9 ניתן לרכוש תאורת חירום או לשאול לזמן ממושך (בתש"ס סמלי) 03-6160765 | קרית הרצוג

ו' חימום המאכלים - מומלץ להשתמש בגז עם פח [בלע"ך] כתחליף לפלטה חשמלית, וכשיש הרבה תבשילים לליל שבת ניתן להוסיף נריות מתחת הפח.

ז' קירור האוכל - יש להקפיד בקבוקים או גלוני מים בימים שלפני שבת, ובער"ש לפזרם במקרה. וכן ניתן לעשות כעין זה ע"י העברת האוכל הצריך קירור אל צידנית גדולה ולמלאותו בקרחונים. נתינת מלח במים לפני ההקפאה גורמת להקפאה עמוקה יותר שתשמור על ההקפאה לשעות רבות. יש לציין שאם נותנים במקרה כמות מספקת של קרחונים, לפי הנסיון המאכלים אינם מתקלקלים. וכן המצרכים הטעונים הקפאה כגון בשר ודגים אינם מתקלקלים אף בימי הקיץ החמים, ויש למעט בפתיחת המקפיא (ולחזק קור המקפיא ניתן למלאותו ג"כ בקרחונים). ובדבר זה העידו רבים שלפני עידן הגנרטורים השכונתיים כך עשו שנים רבות בשבתות ויו"ט.

כלל חשוב עפ"י גדולי הפוסקים: המתארחים במקומות שהדלקה לא נעשתה ע"י

המתארח, והאיסור הוא רק בהנאה ממה שהדליק המתארח, יש לדעת שמדינא כל פעולה שהיתה יכולה להעשות גם לולי החשמל הרגיל הרי היא מותרת, וכגון הליכה ברחוב, תפילה בעל פה בבית כנסת (ע"י לעיל בדברי הגר"ח שליט"א), אכילת מאכלים ששהו במקרה (שעפ"י רוב לא היו מתקלקלים אף אילו היה המקרה כבוי), לסעוד בחדר שדולקים שם נרות שבת וכיוצ"ב.

ידיעת כלל זה מקילה על הזהירות בשימוש כאשר מתארחים ואין אפשרות לחבר התאורה וכדו' לחשמל כשר.

מצבת זכרון

לאיש האשכולות

הרה"צ רבי משה פרדו זצ"ל

מייסד סמינר לבנות "אור החיים" בני ברק
תעמוד לזכותו מסירות נפשו עבור
הקמת הגנרטור הפרטי המספק חשמל כשר
בשבתות למתחם הסמינר כולו מעת הקמת
המוסד הגדול ועד עצם היום הזה
תנצב"ה

ומשה היה רועה

יצויין שבבית כנסת זה קבעו תפילתם הגאונים הצדיקים רבי רפאל
טולידנו זצ"ל ורבי מנצור בן שמעון זצ"ל, והקהילה שהתגבשה בבית
הכנסת התנהלה לאורם ולנוגה זיווה.

קהילת בני התורה שהתגבשה סביב בית הכנסת היתה לשם ולתהילה.
היה זה אחד מבתי הכנסת הראשונים בעיר בו לא השתמשו בחשמל
בשבת, בכדי שלא ליהנות מחילול שבת של יהודים, וכהוראת מרן החזון
איש זצ"ל. במשך שנים היה בית הכנסת מואר בשבתות במנורות 'לוקסי'.
לימים הוקמו בתי כנסת נוספים על אדני הקהילה ולאור הצלחתה בגיבוש
אברכים בני תורה, תוך אימוץ מנהגיה ואורחותיה.

מתוך ספר 'ומשה היה רועה' לזכרו של רבי משה פרדו זצ"ל
הקטע נסוב בענין בית הכנסת שיסד המנוח זצ"ל

מפעל ניקוי גז טבעי הממוקם בלב הים 4)
קומות) שטח הכולל של המפעל כק"מ על ק"מ

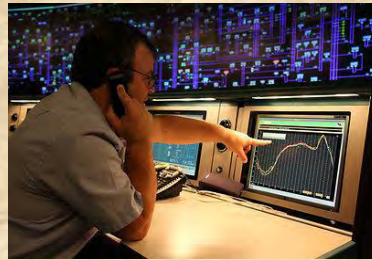
אחת ממאות תחנות הפיקוח
האחריות על הולכת החשמל בארץ

מסכי המעקב אחר ייצור החשמל

תחנת כח הפועלת ע"י טורבינות גז טבעי

מערך הקשר בחדרי הבקרה

שדה אבני הפחם בתחנת הכח באשקלון

משקל הממוקם בתחתית מגורת
הפחם טרם הטחינה

בדיקת תקינות המשקל

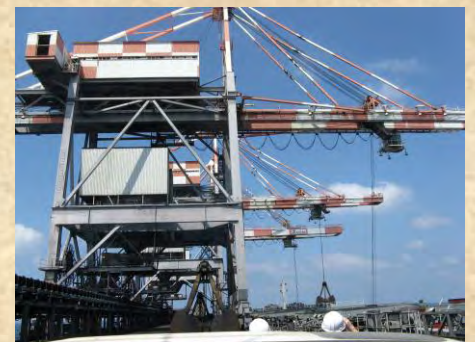
חדר פיקוח הארצי שבחיפה

חלק מחדר הבקרה. המסך העליון מורה
על כמות צריכת החשמל בכל רגע נתון

דגם מטחנת הפחם

מונפי פריקת אבני הפחם

פתחי דודי השריפה. גובהם 88 מטר

מרקטור ממעין פחם בדרך למטחנה

מסוע הפחם

לדאבונינו כל פעולות הייצור והגלולה נעשים בשבת כבחול ללא שום שינוי מלבד פריקת הפחם מהאונייה והובלתו אל שדה הפחם

עיקרי תהליך ייצור החשמל

ה. טרקטורים בפעולה כנ"ל.

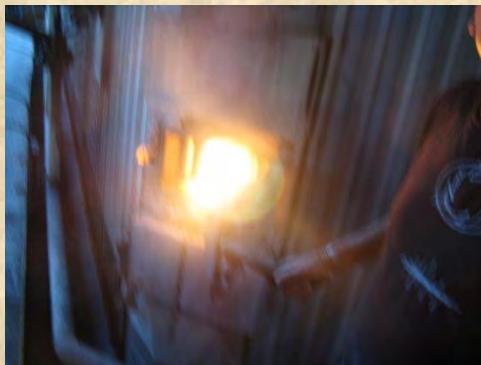
א. אבני הפחם המיובאים מחו"ל מועברים מבטן האונייה אל המסוע ע"י מנופים.

ו. שורת מטהנות המוחנים את אבני הפחם לאבקה המשמשת כחומר בעירה עבור מי הדודים.

ב. מסוע באורך שתי ק"מ המוליך את אבני הפחם לשדה הפחם.

ז. חלק מעשרות המבערים המרתיחים מים הנמצאים בצינורי פלדה בדודים במטרה להפיק לחץ קיטורי.

ג. חלק מושדה הפחם.

ח. אחת הטורבינות. הלחץ הקיטורי מסובב את פרופלור הטורבינה במהירות הגורמת לשדה מגנטי המייצר חשמל.

ד. הטרקטורים דוחפים את אבני הפחם אל תוך בור ומשם מובלים על מסוע אל המטחנות.